

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN ESERLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

NURSENA KALKAN

AMASYA
Mayıs– 2023

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN ESERLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Nursena KALKAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fatih CAN

AMASYA – 2023



Canım aileme, ailem bildiklerime...

TEZ ONAY SAYFASI

Nursena KALKAN tarafından hazırlanan “SAİT FAİK ABASIYANIK’IN ESERLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 26/04/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Doç. Dr. Fatih CAN

.....

Üye : Prof. Dr. Murat KURT

.....

Üye : Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım..../.../....

.....

Doç. Dr. HasanYERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

26/04/2023.

Nursena KALKAN

İmza

ÖZET

SAİT FAİK ABASIYANIK’IN ESERLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Nursena KALKAN

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan/2023

Danışman: Doç. Dr. Fatih CAN

Günümüz eğitim sisteminde bilişsel eğitime verilen önem günden güne artarken, bireylerin ahlaki açıdan gelişimi ikinci plana atılmaktadır. Bu durum toplumsal hayatın her alanını olumsuz yönde etkilemektedir. Değer, toplumların dünden alıp yarına aktardığı doğrular bütünüdür. Tüm toplumlarda değerler toplumsal hayatı ve kişiler arası ilişkileri düzene sokar. Değerlerin bireyleri kazandırılması sürecine değerler eğitimi denir. Edebiyat sözlü ve yazılı kültür öğelerinin dil aracılığıyla bireylere aktarılması sanatıdır. Bu noktada değerlerin bireylere kazandırılmasında edebî eserlerden faydalanılmaktadır. Modern hikâyeciliğin önemli isimlerinden olan Sait Faik Abasıyanık’ın 12 hikâye, 2 roman, 1 röportaj kitabı çalışmamızın evrenini oluşturmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi verilerin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Sait Faik’in roman, hikâye ve röportajları 2018 yılı Sosyal Bilimler Öğretim Programında yer alan değerler ve 10 kök değer baz alınarak incelenmiştir. Elde edilen çalışma bulguları değer tanımı, eser adı, değer ve kitap sayfa numaraları verilerek tablolştırılmıştır. Elde edilen çalışma sonuçlarına göre Sait Faik Abasıyanık’ın eserlerinde en çok özdenetim (248), en az barış (6) değerine rastlanılmıştır. Sait Faik Abasıyanık’ın eserlerinin değerler eğitiminde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler:Sait Faik Abasıyanık, değer, değer eğitimi

ABSTRACT**EXAMINATION OF SAİT FAİK ABASIYANIK'S WORKS IN TERMS OF VALUES
EDUCATION****NursenaKALKAN**

Amasya University, Institute of Social Science

Department of Elementary Education, M.A., April/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih CAN

While the importance given to cognitive education in today's education system is increasing day by day, the moral development of individuals is taken into the background. This situation affects all areas of social life negatively. Value is the set of truths that societies take from yesterday and transfer to tomorrow. In all societies, values regulate social life and interpersonal relations. The process of gaining values to individuals is called values education. Literature is the art of transferring oral and written cultural elements to individuals through language. At this point, literary works are used to gain values to individuals. 12 stories, 2 novels and 1 interview book of Sait Faik Abasıyanık, one of the important names of modern storytelling, constituted the universe of our study. In the study, document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was used in the analysis of the data, and descriptive analysis was used. Sait Faik's novels, stories and interviews were examined based on the values in the 2018 Social Sciences Curriculum and 10 root values. The findings of the study were tabulated by giving the definition of value, title of the work, value and book page numbers. According to the results of the study, the values of self-control (248) and peace (6) were found the most in the works of Sait Faik Abasıyanık. It has been concluded that Sait Faik Abasıyanık's works can be used in values education.

Keywords: Sait Faik Abasıyanık, value, value education

ÖNSÖZ

İnsanoğlu dünya üzerinde yaşanan tüm canlılardan kendisine ihsan edilen akıl noktasında ayrılmaktadır. Yalnızca temel reflekslere sahip olarak dünyaya gelen insan aklı sayesinde kendisi ve içerisinde bulunduğu topluluk için doğru ve yanlış olanın ayrımını yapabilmektedir. Toplumların dünden getirip yarına aktardığı doğrular bütününe değer denilmektedir. Değişen ve gelişen dünyamızın insanlık üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Yaşanan ahlaki problemler değerlerin bireylere kazandırılması noktasında eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Değerler eğitimi bireylere millî ve evrensel değerlerin kazandırılması konusudur. Bu konuda duygu ve düşüncelerin bireylere sezinletilerek yer verilebileceği edebiyat sanatından faydalanılmaktadır. Çalışmamızda modern hikâyeciliğin öncü isimlerinden olan Sait Faik Abasıyanık'ın eserleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler (URL 7) ve kök değerler açısından incelenmiştir.

Çalışmam sürecinde yönlendirmeleri ile yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Fatih Can'a teşekkür ederim.

Hayatımın her anında desteklerini ve sevgisini hissettiğim sevgili annem Fatma Kalkan'a, babam Halil Kalkan'a, kardeşlerim Alper, Sude Kalkan'a, ablam Sevgi Sevil Sorkun'a, canım arkadaşlarıma ve yol arkadaşıma teşekkür ederim.

Nursena KALKAN

26/04/2023

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Sait Faik Abasıyanık.....	5
2.1.1. Sait Faik Abasıyanık'ın Hayatı.....	5
2.1.1.1. Darüşşafaka ve Sait Faik Abasıyanık	9
2.1.2. Sait Faik Abasıyanık'ın Edebi Kişiliği	10
2.1.3. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserleri	12
2.1.3.1. Hikâye Kitapları	12
2.1.3.2. Romanları	17
2.1.3.3. Röportajları.....	18
2.1.3.4. Diğer Eserleri.....	18
2.2. Değer Kavramı	19
2.2.1. Değerin Tanımı	19
2.2.2. Değerlerin Önemi ve İşlevi.....	21
2.2.3. Değerlerin Özellikleri	22
2.2.4. Değerlerin Sınıflandırılması.....	23

2.2.4.1. Spranger’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	23
2.2.4.2. Rokeach’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	24
2.2.4.3. Schwartz’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	25
2.3. Değerler Eğitimi	26
2.3.1. Değerler Eğitimi Yaklaşımları	29
2.3.1.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı	29
2.3.1.2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı.....	30
2.3.1.3. Değer Çözümleme Yaklaşımı.....	30
2.3.1.4. Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluklar Okulu	30
2.3.1.5. Örtük Program	30
2.3.1.6. Karakter Eğitimi	30
2.3.1.7. Eylem Davranış Öğrenme Yaklaşımı	31
2.3.2. Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar	31
III. BÖLÜM	
3. YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırmanın Modeli	34
3.2. İncelenen Eserler	35
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	35
IV. BÖLÜM	
4. BULGULAR	37
4.1. Adalet Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	37
4.2. Bağımsızlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	40
4.3. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	42
4.4. Arkadaşlık ve Dostluk Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular.....	43
4.5. Barış Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	46
4.6. Bilimsellik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	47
4.7. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	49
4.8. Dayanışma Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular.....	55
4.9. Duyarlılık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	57
4.10. Dürüstlük Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	63
4.11. Estetik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	68
4.12. Eşitlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	71
4.13. Özgürlük Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	73
4.14. Saygı Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	75
4.15. Sevgi Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	78

4.16.	Sorumluluk Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular.....	83
4.17.	Tasarruf Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	85
4.18.	Vatanseverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	88
4.19.	Yardımsverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular.....	90
4.20.	Özdenetim Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular	92

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA	100
-------------------	-----

VI. BÖLÜM

6. ÖNERİLER	110
-------------------	-----

KAYNAKÇA.....	111
---------------	-----

ÖZ GEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
-----------------	---

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserleri Tür Dağılımı (Kavaz, 1990).....	19
Tablo 2. Spranger Değer Sınıflandırması (Spranger,1928'den akt. Akbaş, 2004:55-56).....	23
Tablo 3. Roceach Değer Sınıflandırması (Roceach1973'ten akt. Çalışkur ve Aslan 2013)....	24
Tablo 4. Schwartz Değer Sınıflandırması (Schwartz, 1992'den aktaran (Akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, 60-61).	25
Tablo 5. Adalet Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	37
Tablo 6. Bağımsızlık Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayısı.....	40
Tablo 7. Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayısı.....	42
Tablo 8. Arkadaşlık ve Dostluk Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	44
Tablo 9. Barış Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	46
Tablo 10. Bilimsellik Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	47
Tablo 11. Çalışkanlık Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplarda Geçen İleti Sayıları	49
Tablo 12. Dayanışma Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplarda Geçen İleti Sayıları.....	55
Tablo 13. Duyarlılık Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	57
Tablo 14. Dürüstlük Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	63
Tablo 15. Estetik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	68
Tablo 16. Eşitlik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	71
Tablo 17. Özgürlük Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	73
Tablo 18. Saygı Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	75
Tablo 19. Sevgi Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları.....	78
Tablo 20. Sorumluluk Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplarda Geçen İleti Sayıları.....	83
Tablo 21. Tasarruf Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	86
Tablo 22. Vatanseverlik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	88
Tablo 23. Yardımseverlik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	90
Tablo 24. Özdenetim Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları	93
Tablo 25. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Değerlerin Genel Dağılımı	100
Tablo 26. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Elde Edilen Değerlerin Sayısal ve Yüzdelik Tablosu	102
Tablo 27. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Yer Alan Değer Sayıları ve Yüzdelik Dağılımı	103

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Elde Edilen Değerlerin Yüzdelik Dağılımı	103
Şekil 2. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinin Değerler Grafiği	104



SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar	Açıklama
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
S	Sayfa



I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Eğitim kavramı *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*'te (URL 8) şu şekilde tanımlanmaktadır: “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.”

Toplumunun tamamını ilgilendiren eğitim kavramının birden fazla tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazılarını şu şekilde yer verilmektedir;

Eğitim, genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir.

Eğitim, geniş anlamda bireyin toplum standartlarını, inançlarını ve yaşam yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir.

Eğitim, kişinin yaşadığı toplum içinde değeri olan, yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin tümüdür. (Demirel ve Kaya, 2014, s.5).

Eğitim süreci ile okullarda öğrencilere salt akademik bilginin aktarılmasından ziyade kişinin toplumsal hayata en sağlıklı şekilde uyum sağlaması amaçlanmaktadır. Bireyin evrensel ve toplumsal değerler ile donatılması süreci olan eğitim, ailede başlayarak okul çatısı altında planlı ve programlı şekilde devam etmektedir.

Talim Terbiye Kurulunca hazırlanan 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda eğitim sisteminin temel amacı “Değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri, davranışlara sahip bireyler yetiştirmek.” şeklinde ifade edilmiştir. Öğretim programında değerlerimiz; “Toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır.” şeklinde ifade edilmektedir (URL 7).

Toplumun yarınlarının değerlerini özümsemiş, sahip olduğu yetkinlikler ile bütünleştiren bireylere bağlı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Eğitim sistemimiz yalnızca akademik başarıyı, belirlenmiş bilgi, beceri ve davranışların bireye aktarımını amaçlayan bir yapı değildir. Eğitim sistemimizin asıl amacı bireyin bilgi ve beceri kazandığı süreç içerisinde temel değerleri de edinerek davranışa dönüştürmesidir. Bu amaçla değerlerimiz bir konu, ünite, kazanıma indirgenmeksizin tüm süreçte yer almaktadır (URL 7).

18. Millî Eğitim Şurasında ele alınan “Değerler Eğitimi” konusu ile ilgili alınan kararlar şunlardır;

i. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel

değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

ii. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

iii. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.

iiii. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

iiiii. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik, STK'larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.

iiiiii. Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.(URL 1).

1.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı modern hikâyeciliğin mihenk taşlarından olan Sait Faik Abasıyanık'ın roman, hikâye ve röportaj türünde kaleme aldığı eserlerde yer alan değerler eğitimine ilişkin unsurların 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda (URL 7) yer alan değerler (yardımseverlik, vatanseverlik, tasarruf, sorumluluk, sevgi, saygı, özgürlük, eşitlik, estetik, dürüstlük, duyarlılık, dayanışma, çalışkanlık, bilimsellik, barış, bağımsızlık, aile birliğine önem verme, adalet) ve haricinde eserlerde sıklıkla yer alan Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından yayınlanan 10 kök değer içerisinde bulunan ve eserlerde sıklıkla yer alan arkadaşlık dostluk, özdenetim değerlerinin ne sıklıkla eserlerde yer aldığının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Sait Faik Abasıyanık'ın *Semaver*, *Sarnıç*, *Şahmerdan*, *Lüzumsuz Adam*, *Mahalle Kahvesi*, *Havada Bulut*, *Havuz Başı*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, *Tüneldeki Çocuk*, *Kumpanya*, *Son Kuşlar*, *Az Şekerli* hikâye kitapları, *Kayıp Aranıyor*, *Medar-ı Maişet Motoru* romanları, *Mahkeme Kapısı* röportaj eserlerinde yer alan değerler tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı toplumsal hayatın temellerini oluşturan değerlerimizin gelecek nesillere aktarımında Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinin ne denli

faydalı olduğu konusunun araştırılmasıdır. Çalışma sahibi olarak hangi bakış açısı ile değerlerin belirlendiğine dair yorumlamalara bulguların sonrasında yer verilmiştir. Çalışma da aşağıda yer alan şu sorulara cevap aranmaktadır;

- Belirlenen değerlerin Sait Faik Abasıyanık'ın incelenen eserlerinde bulunma durumu nedir?
- Değerler Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde ne şekilde yer almaktadır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Değer “Bir sosyal yapının varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlardır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s.15).”

Değerler toplumu oluşturan yapı taşlarıdır. Toplumsal hayatın düzen ve sürekliliğinin sağlanması için değerlerin gelecek nesillere aktarımı oldukça önemlidir. Toplamlar eğitim faaliyetleri aracılığı ile değerlerini gelecek nesillere aktarabilmektedir. Eğitim faaliyetleri 3 boyutta bireyi yetiştirmektedir. Bunlar; bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanlardır. Bireylerin içinde bulunduğu kültür öğelerini kazanması olan değerler eğitimi duyuşsal eğitim boyutunda yer almaktadır. Son yıllarda bilişsel gelişime verilen önemin artması duyuşsal gelişime verilen önemin azalması toplum açısından birçok olumsuz durum doğurmuştur. Bu durum eğitim programlarında değerler eğitimi konusuna olan önemin artmasını sağlamıştır (Kumbasar, 2011, s.31).

Edebiyat kelimesi “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı (URL 8).” olarak tanımlanmaktadır.

Değerlerin bireylere aktarımında fayda sağlayacak sanat dallarından en önemlilerinden biride edebiyattır. Toplamlar, uzun yıllardır kültürlerine ait millî ve evrensel öğelerin yeni nesillere aktarımında fabl, masal, hikâye, roman, şiir gibi türlerden faydalanmaktadır.

Hikâye ve romanlar toplumsal değerlerin bireylere aktarıldığı eserlerdir. Modern hikâyeciliğin mihenk taşlarından olan Sait Faik'in eserlerinde Türk toplumuna ait millî ve evrensel unsurlara yer verilmektedir. Çalışmamızda değerlerin aktarılmasında bir araç konumunda olması dolayısıyla Sait Faik'in eserleri değerler eğitimi açısından çalışmamıza konu olmuştur.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinden İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanan *Semaver*(2015), *Sarnıç*(2020), *Havuz Başı*(2022), *Tüneldeki Çocuk*(2016), *Şahmerdan*(2020), *Lüzumsuz Adam*(2017), *Mahalle Kahvesi*(2020), *Havada Bulut*(2020), *Kumpanya*(2017), *Son Kuşlar*(2020), *Alemdağ'da Var Bir Yılan*(2020), *Mahkeme Kapısı*(2020), *Az Şekerli*(2012), *Kayıp Aranıyor*(2019), *Medar-ı Maişet Motoru*(2020) eserlerinin 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda (URL 7) yer alan adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik değerleri ile 10 kök değer(adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, sabır, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, özdenetim) açısından incelenmesi ile sınırlandırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Çalışmada;

1. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye tarafından oluşturulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve müfredatta yer alan 10 kök değer listesinde yer alan değerlerin bir kısmının veya çoğunluğunun eserlerde yer alacağı varsayılmıştır.
2. Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde incelenen değerlerin eserlere düzensiz dağılım gösterebileceği varsayılmaktadır.

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde Sait Faik Abasıyanık'ın hayatı, edebî kişiliği, eserleri, değer kavramının tanımı, değerlerin önem ve işlevleri, değerlerin özellikleri, değerlerin sınıflandırılması, değer eğitimi yaklaşımları konuları ele alınmıştır.

2.1.Sait Faik Abasıyanık

2.1.1. Sait Faik Abasıyanık'ın Hayatı

Asıl ismi “Mehmet Salih” olan Sait Faik 29 Kasım 1906 yılında Adapazarı'nda doğdu (Ünlü ve Özcan,1990). Eserlerinde soy ismine çoğunlukla yer vermeyen Sait Faik'in ailesi Adapazarı'nın önde gelen ailelerinden “Abasızoğulları” olarak anılmakta idi (Kudret, 2004). “Abasızlar” lakabı Sait Faik'in dedesi Seyyid'in babası Mehmet'in başına gelen bir olay sonrasında aileye verilmiş bir lakaptır. Mehmet Bey arkadaşlarıyla taka ile İzmit taraflarından geçerken abası suya düşer. Bunun üzerine arkadaşları Mehmet Bey'e “Abasız” lakabını takarlar. Zaman içerisinde halk arasında bu durumun yaygınlaşması ile aile “Abasızzadeler”, “Abasızoğulları” olarak anılmaya başlamıştır (Kavaz, 1990).

Babası Mehmet Faik Bey Millî Mücadele senelerinde Belediye Başkanlığı yapmış, ulusal güçlere yardımcı olmuş şehrin önde gelen tüccarlarından (Kabaklı, 2006). Adapazarı'nda Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde yürüttüğü çalışmalarından ötürü beyaz kokartlı İstiklâl madalyası verilmiştir. Bu madalya hâlen Burgazada'da bulunan Sait Faik Müzesi'nde sergilenmektedir.

Annesi Makbule Hanım Adapazarı'nda geniş bir alanda toprakları bulunan Hacı Rıza Bey'in kızıdır. Hacı Rıza Bey'in vefatından sonra toprakların bir kısmı Makbule Hanım'a kalmıştır (Kavaz, 1990). Makbule Hanım Sait Faik'i ömrü boyunca ekmek kaygısından kurtarmış maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman eksik etmemiştir (Kabaklı, 2006).

Çocukluk yılları Adapazarı ve babasının memuriyeti sebebi ile Karamürsel'de geçen Sait Faik rahat bir çocukluk geçirmiştir. Dedesi Seyyid ile aralarındaki güzel bağa ve çocukluk yıllara yazarın “Orman ve Ev”, “Sarnıç”, “Hancının Karısı” gibi birçok öyküsünde şahit olabiliriz. Sanatçının eserlerinde sıklıkla yer verdiği deniz, balık, balıkçı ile olan bağı babasının tahrirat kâatibi olarak görev yaptığı Karamürsel günlerinden gelmektedir (Kavaz,1990).

Birinci Dünya Savaşı yıllarında ilkokul öğrencisi olan Sait Faik, ilköğrenimini Adapazarı'nda özel bir okul olan Rehber'i Telakki adlı okulda tamamlar. Sait Faik'in vefatından bir sene sonra annesi Makbule Hanım, Azize Erten ile yaptığı görüşmede oğlunun çocukluk ve ilkokul yıllarını şöyle dile getirir:

Kocam ilk çocuğumuzun erkek olmasına çok sevinmişti. Oğlunu istediği gibi yetiştirecekti. Oğlunu hep yanında gezdirecek, yaşlandığı zaman da işlerini ona devredecekti. Ben ise Sait'imi yakışıklı bir hariciye olarak görmek istiyordum. O zamanlar hariciye demezlerdi, Şehbender derlerdi. Ama ne çare ki oğlumuz garip ruhlu bir çocuktü. Yaramazlıklarından ötürü ondan yaka silkiyorduk. Dayanamayıp onun istediklerini yapmaya kalksam şaşkın şaşkın olduğum yerde duraklıyordum. Sait ne istediğini, ne düşündüğünü, neler hissettiğini büyük bir inatla hepimizden saklıyordu. Yalnız daha mektebe başladığı gün okumaktan hoşlanmadığını belli etti. (URL 4).

Rehber-i Terakki'yi bitirdikten sonra Adapazarı'nda idadiye devam eder; fakat Yunanların Adapazarı'na girmelerinden sonra Sait Faik ve ailesi İstanbul'a taşınır ve Faik'in eğitimi bir süre aksar. Babasının işini İstanbul'a taşımasıyla Sait Faik için yeni bir hayat başlamış olur. Ailesinin İstanbul'a taşınmasından sonra İstanbul Erkek Lisesi'ne başlayan Sait Faik ikinci sınıfta arkadaşları ile birlikte Arapça öğretmeni Salih Bey'in minderine iğne koymaları sebebi ile Bursa'ya sürülür ve ortaöğrenimini Bursa Erkek Lisesi'nde yatılı olarak tamamlar (Ünlü ve Özcan, 1990).

Lise yıllarında yaşanan aksaklıklara bireysel isteksizliklerini de ilave edersek çok parlak bir dönem geçirmediğini söyleyebiliriz. Tüm derslere karşı ilgisizliğine karşın edebiyata karşı ilgi duymuş ve ilk öykü denemelerine Bursa Lisesi'nde başlamıştır. "İpekli Mendil" ve "Zemberek" isimli öyküleri bu döneme ait eserlerdir (Kavaz, 1990). Liseyi bitirip İstanbul'a döndükten sonra edebiyat merakı ile yazma sanatının öğretildiği yer olarak gördüğü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne başladı. Anne ve babasının istekleri doğrultusunda değil kendi yetenekleri doğrultusunda eğitim görmeye karar verir. İstanbul'da geçen bu seneleri Faik'in avare dolaştığı, gezip eğlendiği okumayı arka plana attığı zamanlardır. 3 sene sonrasında burada kendisine Uygurca öğretildiği ve aradığını bulamadığı gerekçesi ile ayrılır (Kavaz, 1990). Babası Mehmet Faik Bey'in isteği üzerine ekonomi tahsili için Fransa'nın Isere Nehri kıyılarında kurulu olan Grenoble kentine gider. Kendi deyişi ile "gezmek ve eğlenmek için" burada 3 sene geçirir. Tahsil için gönderildiği yerde böyle başıboş bir hayat sürmesi sebebi ile babası tarafından

yurda çağırılır ve 1935 senesinde hiçbir diploma almadan yurda döner (Kurdakul,1987).

Yazar hayatı insanları anlamak için yaşamını sürdürür. Eserlerinde sık sık deniz, balık, balıkçı konularına yer verir. Faik'in öykülerine hayat veren İstanbul kıyıları, balıkçıları ve meyhaneleriyle Burgaz'dır.

Siz, Lausanne'dan ya da Grenoble'dan hukuk doktorası alarak dönen bir Sait Faik tasavvur edebiliyor musunuz? Oralara gidip eli boş döndü. Çünkü babası, oğluna hiç uymayan bir elbise giydirmeye kalkmıştı. Sait Faik'i Sait Faik yapan, bütün o yüksündüğü özellikleri idi. Sonunda kendini olduğu gibi kabul etti. Dünyadaki, toplumdaki hikâye yerini, bilinçle aldı. Burgaz çalılıklarından çekti bir kızcılık dalı kopardı, kalem gibi yonttu, ucunu yaşama batırdı ve yazmaya koyuldu. Disiplinli yazarlar gibi, muntazam çalışmıyordu, yazma işine asılmıyordu. Eserekli yaradılışına uyarak, durup dinlenip, bazen sadece yaşayıp, yazmayı unutarak, yazmaktan ekmek parası beklemeyerek yazıyordu... Anacığı Sait Faik'in tek mezeni, en anlayışlı dostu, tek sır yoldaşı oldu dünyada... Anası, oğlunun bambaşka, kimsenin beceremeyeceği büyük bir işe yarayabileceğini içgüdüğü ile hissediyordu...(Taner, H 1983'ten akt. Ünlü ve Özcan 1990, s.380-381).

Türkiye'ye döndükten sonra birkaç ders dönemi Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe grup dersleri okuttu. Eğitim hayatı gibi iş hayatında da sürekli olamayan Sait Faik ilk görevi olan öğretmenlikten 6 ay sonrasında papazla yaşadığı sorunun üzerine ayrılır (Kurdakul,1992). 1936 yılına gelindiğinde babası Mehmet Faik Bey, Sait Faik'in sorumluluğunu üstleneceği bir iş yeri açması için sermaye verir ve bir ortak bulur. Babasının isteği ve desteği ile açılan toptancı tahıl mağazasında ticarete başlayan Sait Faik'in bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Belirli bir yere bağlanıp kalmak Sait Faik için oldukça zor bir olaydır. İşi ile ilgilenmez, canı sıkılır, dilediği zaman üniversite yıllarında olduğu gibi gezip tozmak ister. Arkadaşlarından biri geldiğinde günün hangi saati olduğuna bakmadan işyerini kapatıp çıkabilmektedir. Bu dönemlerde işinden ziyade öyküleri ile ilgilenen Sait Faik bu dönemde "Beyaz Altın" isimli hikâyesini yayınlar. İşini benimseyemeyen yazar, altı ay içerisinde iflas ederek ticaret hayatını sonlandırır (Kavaz, 1990).

Yazarın İkinci Dünya Savaşı yıllarında *Varlık Dergisi*'nde hikâyeleri yayınlanmaya başladı. Aynı sene içerisinde ilk kitabı *Semaver* yayınlanır. Yazar 1937 senesi Eylül ayında ikinci defa Avrupa seyahatine karar verir. Pasaportunun meslek kısmına ısrarına rağmen "yazıcı" kaydını düşüremez. 18 günün üzerine yeniden İstanbul'a döner. Yazar olarak kabul edilmemiş olması yazarın unutamadığı hüznü bir hatıra olarak kalacaktır (Kavaz,

1990).1938 senesinde Mehmet Faik Bey'in vefatı üzerine Sait Faik ve Makbule Hanım derinden sarsılır. Babasını kaybettikten sonra Sait Faik zamanının çoğunu Burgazada'da geçirmeye başlar. Gecelerini öykülerini yazarak gündüzleri ise çevrede dolaşarak veyahut balıkçı arkadaşları ile balığa çıkarak geçirir. Annesi Makbule Hanım'ın olanakları içinde hayatını sürmeyi kabul ederek kendisini bütünüyle edebiyata verdi. Kışları Şişli'de bulunan apartmanda, yazları ise Burgaz Adası'nda bulunan köşkte kalır ve hayatı dilediğince yaşar.

1940 senesi sanatçının yaşamında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Daha önce Kurun gazetesinde yayınlanan “Çelme” isimli öyküsü Varlık Dergisi'nde ikinci defa yayınlanır. Sait Faik, öyküsünün konusundan ötürü askerî mahkemeye verilir. Bu olay Sait Faik'in beraatı ile sonuçlanmış olsa da Sait Faik yazma serüvenine bir süre ara verir (Kavaz, 1990). 8 senelik bu ara Sait Faik'in dilinde, öykülerinin biçiminde, kişilerinde, çevresinde, yazarın hayata bakışında, toplumsal normlar karşısında tutumunda ve özgürlük anlayışında önemli farklılıklar oluşturmıştır. Yazarın mizacı ancak tüm eserleri okunduğunda ortaya çıkmaktadır. Geçen senelerin yazarın hayatı üzerinde bıraktığı izleri Sait Faik'in eserlerinde bir akış hâlinde görmemiz mümkündür (Naci, 2008). Yazmaya ara verdiği bu dönemde uğraş olsun diyerek Haber adlı gazetede muhabir gazeteci olarak çalışmaya başlar. Muhabirlik hayatı 1 ay süren Sait Faik kısa zaman sonra buradan da ayrılır (Kavaz,1990).

Yazar hikâyeleri ile ünlendikten sonra bile kazancı düşük olduğu için aile servetiyle hayatını sürdürdü. 1935 sonrası hayatı neredeyse bütünüyle İstanbul'da geçmiştir. Şehrin hemen her sokağını gezmiş, insanların tanıdığı, her türlü insanı ile içli dışlı olmuştur (Kudret, 2004). 1944 senesine gelindiğinde yazar ikinci kez mahkemeye verilme korkusu ile karşı karşıya gelir. *Medarı Maişet Motoru* isimli ilk ve tek romanını kendi parası ile yayınlatır; fakat kitap ihbar üzerine toplatılır. Bu dönemde karşılaştıkları Ömer Faruk Toprak, yazar ile geçen konuşmalarını şöyle aktarıyor. “Yazmayacağım artık. Emek veriyorsun yazıyorsun paranla bastırıyorsun, toplatıp atıyorlar bir kenara. Yazmayacağım!” Toprak, bu olaydan sonra Sait Faik'in uzun süre yazmaktan kaçındığını belirtiyor (URL 5). Sait Faik'in yaşadığı bu bohem ve son zamanlarında yaşanan sıkıntılı olayların en üzücü getirisi, 1948 yılında Sait Faik'e siroz teşhisi konulması olmuştur. Teşhis sonrasında hayatına sıkı bir perhiz ile devam etmek zorunda kalan yazar, 5 yılın sonrasında perhizini bozarak şiddetli krizler yaşamaya başlamıştır (Kabaklı, 2006). Bu durum yazarı iyice yalnızlığa sürükler, uyumsuzlaştırır. Alışık olduğu Beyoğlu çevresinden de uzak durması gerekmektedir. Zamanını Burgazada'da geçirerek İstanbul'a nadiren gider. Yazarın bu dönemde yazdığı öykülerinde daha fazla özgün olduğu dikkatleri çeker. Tamamı ile kendi dünyasına yönelmiş dışarıdaki dünyayı daha bireysel tarzda yorumlamaya başlamıştır (Kavaz, 1990).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ünlü Amerikan hikâyecisinin adına kurulmuş olan Mark Twain Derneği 1953 senesinde çağdaş edebiyata yaptığı hizmetlerden ötürü Sait Faik'i onur üyeliğine seçer (Kudret, 2004). Yaşar Kemal ile bu konu hakkında yaptığı konuşma şöyledir:

- Bana, Mark Twain Cemiyeti fahri üyeliği verildi. Dünya edebiyatına ettiğim hizmetten ötürü. Birçokları gibi ben de şaşırdım. Dünya edebiyatına hizmet falan etmediğimi söylemeye ne hacet. Bu, üyelik verilebilmesi için uydurulmuş nazik bir sebeptir sanırım.

Ben aldım, dedim ki:

-Senden önce, bu cemiyetin ilk üyesi Atatürk'müş.

-Biliyorum. Beni sevindiren de işte bu. Atatürk'ten sonra, benim üye olmam, benim için en büyük şereftir... (Akt. Ünlü ve Özcan 1990 s, 386).

11 Mayıs 1954 tarihinde uzun süredir mücadele ettiği siroz hastalığına yenik düşerek İstanbul'da hayatını kaybeden Sait Faik, Zincirlikuyu'daki Yeni Mezarlığa defnedildi. Vasiyeti üzerine kitap teliflerinden elde edilen gelirler Darüşşafaka Cemiyeti'ne kaldı (Abasıyanık, 2015).

Sait Faik'in ölümünden sekiz sene sonra Makbule Hanım tüm mal varlığını Darüşşafaka'ya bağışlayarak vefat etti. Kıymetli annenin iki önemli vasiyeti Darüşşafaka Cemiyeti yetkilileri tarafından yerine getirildi. Bunlar:

- i.Sait Faik'in Burgaz Adası'nda yaşadığı köşk Sait Faik Müzesi'ne dönüştürüldü.
- ii.Her sene çıkarılan en iyi hikâyelere armağan edilmek üzere bir Sait Faik Armağanı fonu oluşturuldu (Kabaklı, 2006).

2.1.1.1. Darüşşafaka ve Sait Faik Abasıyanık

Sait Faik Abasıyanık Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yönlendirmesi ile 1954 yılında düzenlenen Darüşşafaka Lisesi'nde tertip edilen edebiyat matinesine katılır ve ortamdan fazlaca etkilenir. Matine sonrasında İstanbul ili Fatih ilçesinde bulunan Darüşşafaka'yı gezen Sait Faik burada çocuklarla ilgilenir. Sonrasında annesi Makbule Hanım'a mal varlıklarını yetim çocuklara güzel olanaklar sağlayan Darüşşafaka'ya bağışlamayı teklif eder.

Siroz hastalığı sebebi ile 1954 senesinde Sait Faik'in ölümü üzerine Makbule Hanım vasiyetini hazırlar. Mal varlıklarının büyük bir kısmını, Burgaz Ada'da bulunan köşkü, yazarın eserlerinin telif haklarını Sait Faik Müzesi yapılması şartı ile Darüşşafaka Cemiyeti'ne bırakır. Makbule Hanım'ın 1964 senesinde vefatı ile vasiyete sahip çıkarak 1959

senesinde halka açılmış olan Sait Faik Müzesi'nin bakım, onarım gibi sorumluluklarını üstlenir. Anne vasiyetinde oğlu Sait Faik adına her sene bir hikâye armağanı verilmesi koşul koşmuştur. Makbule Hanım'ın bu isteği 1964 senesinden bu yana yerine getirilmektedir (URL 4)

2.1.2. Sait Faik Abasıyanık'ın Edebi Kişiliği

Modern Türk hikâyeciliğinin mihenk taşlarından biri olarak görülen Sait Faik, edebiyat dünyasına şiir ile giriş yapmıştır. İlk çalışması olan Hamal isimli şiiri Adapazarı'nda öğrenci olduğu döneme aittir. Yazarın yazınsal anlamda adını duyuran hikâye alanında eserler ortaya koyması uzun sürmemiştir, ilk öykülerini Bursa Lisesi'nde okuduğu yıllarda kaleme almıştır. Yazarın ilk eseri niteliği taşıyan İpekli Mendil öyküsü 1934 yılından *Varlık Dergisi*'nde, *Zemberek* isimli öyküsü ise 1939 yılında *Vakit Gazetesi*'nde yayınlanmıştır (Kavaz, 1990).

Sait Faik yaptığı röportajda yazmaya ilk olarak ne zaman başladınız sorusunu şu şekilde cevaplamıştır:

Bursa Lisesi'nde onuncu sınıftaydım, edebiyat hocamız bir vazife yazmamızı istedi. Ben “İpekli Mendil” isimli bir hikâye yazıp verdim. Ertesi ders, hoca bu hikâyemi bütün sınıfta okuttu. Neden okutuyordu bir türlü anlamamıştım. Meğerse hikâyeyi çok beğenmiş, sonra beni yanına çağırıp, ‘eğer böyle yazmakta devam edersen iyi hikâye yazabileceksin sen.’ demişti. İşte ilk bu şekilde yazmaya başladım. Hocam bana daima cesaret veriyordu. İkinci olarak *Zemberek*'i yazdım. Sonra İstanbul'a gelip Edebiyat Fakültesine girdim. Orada Kenan Hulusi'nin verdiği cesaretle hikâye yazmaya devam ettim. (Erdal, G 1954: s.77'den alt. Kavaz 1990 s. 53).

Sait Faik hayatta olduğu süreçte Bilgi Yayınevi tarafından 8 öykü kitabı toplamda 148 öyküsü yayınlanmıştır. Yazar 24 yıllık edebî hayatı süresince 206 öykü, 38 şiir, 50 röportaj, 2 roman ve 20 kadar eleştiri yazısı kaleme almıştır. Yazarın ilk öykü kitabı 1936'da yayınlanan *Semaver* son öykü kitabı ise 1954 senesinde yayınlanan *Alemdağ'da Bir Yılan Var* olmuştur (Kavaz, 1990).

Fethi Naci ‘Sait Faik’in Hikâyeciliği’ isimli eserinde yazarın verimsiz bir yazar olduğunu dile getirirken bu durumun sebebi olarak yazarın hayatını sürdürmek için yazmak zorunluluğunun olmamasını gösteriyor (Naci, 2008).

Yazara ait eserleri iki dönem altında incelemek mümkündür. Bunlar; geleneksel anlayışta eserler kaleme aldığı ilk dönem ve hikâyede yenileşmeye gidilen ikinci dönem. Sait

Faik'in edebiyat dünyasına girdiği 1930'lu yıllarda belirli bir konu çevresinde şekillenen, başı ortası ve sonu belli olan, çoğunlukla sürpriz bir son ile biten geleneksel hikâye anlayışı hâkimdi. Dönemin yazarları Ömer Seyfettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halid Karay gibi isimler hikâye türüne seviye kazandırırken geleneksel anlayışta eserler kaleme almışlardır. 1936-1940 seneleri arasında yayınlanan *Semaver*, *Sarnıç* ve *Şahmerdan* yazarın geleneksel anlayışa bağlı kalarak kaleme aldığı eserleridir. 1940 ve sonrasını kapsayan süreçte ortaya çıkan eserlerde başı ve sonu belirli bir olaydan ziyade durumun okurda bıraktığı izlenimlerin ön plana çıktığı modern hikâyeye geçiş yaşanmıştır. Sert kurgudan uzak, yapı kaygısı taşımayan, giriş gelişme ve sonuç bölümleri keskin çizgiler ile ayrılmayan günlük hayat dilini-halkın dilini- tüm canlılığı ile barındıran, salt düzenli değil devrik cümlelere de yer veren bir öykü vardır yeni dönemde. Yeni dönemin ilk eseri Lüzumsuz Adam 1948 senesinde yayınlanmıştır. Bu dönemde sanatçı 've' kelimesini kullanmamaya oldukça özen göstermiştir. Lüzumsuz Adam ve sonrasında yazılan eserlere bakıldığında bu durum hızlıca fark edilmektedir (Naci, 2008).

Yazarlarımızın eserleri incelendiğinde hayatlarından izler bulmak oldukça olağan bir durumdur. Ancak özellikle Sait Faik'in hayat tarzı ve kişiliği bilinmeden öykülerini anlamak oldukça güçtür. Yazar olaylara hayatı penceresinden bakmış eserlerine mizacını yansıtmıştır. Hayata dair sevinçleri ve kırılganlıkları ile Sait Faik'i eserlerinde bulmak mümkündür. Okul senelerinden itibaren toplumsal normlardan hoşlanmayan ve çatışma hâlinde olan sanatçı düzenli bir okul ve meslek hayatı yaşamamıştır. Hayatı dolu dolu yaşamak isteyen Sait Faik, uzun zaman bir yere bağlı kalamaz. Yazarın bu mizacı eserlerine de yansımıştır. Uzun süre belli bir alana odaklanamayan yazar için hikâye oldukça müsait bir anlatım şeklidir. Sürekli yenilik peşinde olan yazar yaşamın resmini yapmaktan ziyade fotoğrafını çekmeyi yeğlenmiştir. Sistemli bir yaşamı olmayan yazarın hikâyeleri de bir sisteme bağlı değildir. Sanatçının yaşamındaki düzensizlik onu diğer insanlardan ayırdığı gibi öykülerindeki düzensizlik de diğer sanatçılardan ayırmıştır. Bu kural tanımaz üslup edebiyatımıza modern hikâye türünü kazandırmıştır (Kabaklı, 2006).

Hayatı boyunca gösterişten hoşlanmayan, ailesinin imkânlarından önemli ölçüde faydalanmayan yazar, halkın içerisindeki küçük insanları kahraman yapmış, onlarla yaşamaktan zevk almıştır. İnsanlara tepeden bakmayan yazar üst tabaka insanının hayattan zevk almadığını düşünür. Öykülerinde yer alan kişiler hayat içerisinde kolaylıkla benzerlerine rastlayabileceğimiz kişilerdir (Kavaz, 1990).

Sait Faik'in eserlerinde mekân olarak doğduğu yer olan Adapazarı, ailesi ile beraber göç ettikleri İstanbul, lisede sürgün edildiği Bursa, üniversite eğitimi için gittiği Grenoble'yi

seçmiştir. Hayatı, mekanları, insanları tanıma gayreti ile özellikle İstanbul’u köşe bucak gezmiş ve her köşesine hâkim olmuştur. Anadolu’ya ve Anadolu halkına dair fazla bilgiye sahip olmayan yazar eserlerinde de onlara İstanbul içerisinde yer vermiştir. Yazarın üslubunda ilk fark edilen özellik konuşur gibi yazıyor olmasıdır. Orta ve alt tabaka halkın insanına halkın şivesi ile ve hatta argoya kaçan üslubu ile yer verir. Yaşamında olduğu gibi eserlerinde de süslü bir dilden ve yapmacılıktan kaçınır. Kalıplaşmış cümle formundan uzaklaşarak açık, sıcak daha hayattan bir anlatışla yer verir (Kabaklı, 2006).

2.1.3. Sait Faik Abasıyanık’ın Eserleri

Naci (2008) hazırladığı incelemede Sait Faik’in eserlerini şu şekilde dönemlere ayırmıştır:

“Sait Faik’in ilk dönem hikâyeleri; *Semaver*, *Sarnıç*, *Şahmerdan*, Sait Faik’in ikinci dönem hikâyeleri; *Lüzumsuz Adam*, *Mahalle Kahvesi*, *Havuz Baş*, *Son Kuşlar*, *Sait Faik’in son dönem hikâyeleri*; *Alemdağ’da Bir Yılan Var*, *Az Şekerli*, Sait Faik’in uzun Hikâyeleri, *Havada Bulut*, *Kumpanya*, Sait Faik’in romanları, *Medarı Maişet Motoru*, *Kayıp Aranıyor*”

2.1.3.1. Hikâye Kitapları

Semaver

Eserin ilk baskısı 1936 senesinde İstanbul’da 160 sayfa olarak Remzi Kitabevi tarafından yayınlanmıştır.1970 senesinden itibaren Bilgi Yayınevi ile yazarın eserlerinin telif hakkına sahip olan Darüşşafaka Cemiyeti arasında yapılan bir anlaşma ile eserlerin yayın hakkı Bilgi Yayınevi’ne verilmiştir. Son olarak 1988 senesinde yürürlüğe giren 3 senelik bir anlaşma yapılmıştır. Anlaşmaya göre yayınevi anlaşma tarihleri içerisinde (1989-1991) Sait Faik’in öyküleri, makaleleri ve diğer eserlerinden oluşacak bir kitabı İngilizce olarak yayınlanmasını gerçekleştirecektir maddesi bulunmaktadır (Kavaz,1990).

Kitabın ikinci baskısında “*Garson*’ ve *’Birtakım İnsanlar*”*Şahmerdan* isimli kitaptan çıkarılarak *Semaver*’e eklenmiştir. İlk baskıda *Semaver* adlı kitapta yer alan ‘Bir Kadın’ adlı hikâye ise *Şahmerdan*’a aktarılmıştır. Bundan sonra yapılacak olan baskılarda ikinci baskıya göre yayınlama yapılmıştır (Kavaz,1990).

Sait Faik’in eserlerini iki kısımda inceleyecek olursak ilk dönem eserleri *Semaver*, *Sarnıç* ve *Şahmerdan*’dır. İlk dönem eserlerinde Sait Faik insan sevgisi ve insanlara karşı iyilikle doludur (Naci,2008). *Semaver* kitabı Şehri Unutan Adam hikâyesinde bu konuda şu satırları kaleme almıştır:

...İnsanları sevmeye arzusu ile sokağa çıktım ...Mesuttum. İnsanları sevmek, şehrin yanan elektriklerine karışmış sarı altın kuşlar avlamak, birine merhaba demek, öbürünün tüylü ensesini avuçlamak, biraz ilerdekinin güzel parmaklarını avuçlarına almak... İnsanlar beni bir mıknatıs hızıyla kendilerine çekiyorlardı. Dünyayı ve şehri riyasız kucaklamak istiyordum.(Abasıyanık, 2015, s.64).

Sait Faik'in ilk dönemine ait öykülerinde kullandığı dil alışılmış yazı dildir. Cümle yapısı bildiğimiz kitap cümlesidir, devrik cümlelere yer vermez, yazılarında günlük konuşma dilinin canlılığından neredeyse hiç faydalanmaz doğallığını sonraki öykülerinde ortaya çıkacaktır (Mert, 2018).

Sarnıç

Eserin ilk baskısı 1939 senesinde 112 sayfa olarak Çığır Kitabevi tarafından yayınlanmıştır. Kitapta 1934-39 seneleri arasında yazılmış ve süreli yayınlarda yayınlanmış 16 öykü bulunmaktadır. Bunlar: Sarnıç, Kalorifer ve Bahar, Beyaz Altın, Bir Karpuz Sergisi, Mavnalar, Gece İş, Hancının Karısı, Lohusa, Ormanda Uyku, Kim Kime, Park, Gaz Sobası, Plaj İnsanları, Davut'un Anası, Grenoble'de İtalyan Mahallesi; Marsilya Limanı'dır. Kalorifer ve Bahar, Ormanda Uyku, Bir Karpuz Sergisi öyküleri yazarın yapı endişesi taşımadığı gelenekselden uzaklaştığı yenileşen öykülerinin ilk örnekleri sayılabilir (Mert, 2018).

Şahmerdan

Eserin ilk baskısı 1940 senesinde 140 sayfa olarak Çığır Kitabevi tarafından yayınlanmıştır. Eserin ikinci baskısına "Bir Kadın" öyküsü eklenmiş, "BirTakım İnsanlar" ve "Garson" öyküleri ise çıkarılmıştır. Sonrasında ki baskılarında eserin ikinci baskısı esas alınmıştır (Kavaz, 1990). Eserin içerisinde 1935-40 senelerinde yazılmış 20 öykü bulunmaktadır. Bunlar; Şahmerdan, Çelme, Kaşıkadası'nda, Mahpus, Bir Define Arayıcısı, Projektörcü, Francala mı Ekmek mi, Paşazade, Krallık, Çöpçü Ahmet, Köye Gönderilen Eşek, Zemberek, Alt Kamara, Satılık Dünya, Köy Ağası ile Sığırtmacı, Şeytanminaresi, Bekar, Beyaz Pantolon, Bir Kadın'dır. Sait Faik öykülerinde yenileşmeye kararlıdır. *Sarnıç* eserinde 3 yenileşen öyküye yer veren yazar *Şahmerdan* da ise 8 öyküye yer vermiştir. Yenileşme ile beraber öykülerinin mekanlarında ve kişilerinde de değişimler başlamıştır. Mekân olarak şehre, İstanbul'a, kişi olarak ise idealize edilmiş insan tipinden küçük insanın başboş gündelik hayatına yönelir Sait Faik bu eserinde okuyucuya eskiyle yeniye bir arada sunmaktadır (Kavaz, 1990).

Lüzumsuz Adam

Eserin ilk baskısı 1948 senesinde 125 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Çelme isimli öyküsü Varlık dergisinde yayınlanan yazara hikâyenin konusundan dolayı dava açılır. Bu olay üzerine yazma serüvenine ara veren Sait Faik'in ikinci dönem hikâyelerinin ilki sayılabilecek olan bu kitap *Şahmerdan* eserinden 8 sene sonra yayınlanır. Yaşadığı bu süreçten sonra zaman geçtikçe insanlardan uzaklaşan, kaçan ve hatta nefret eden bir Sait Faik buluruz (Naci,2008).

Mahalle Kahvesi

Eserin ilk baskısı 1950 senesinde 112 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Daha önce “*Alemdağ'da Bir Yılan Var*” isimli öykü kitabında bulunan “İki Kişiye Bir Hikâye” isimli öykü bu kitaba alınmıştır. Bu öykü kaybolan “Ermeni Balıkçı ile Topal Martı” öyküsü ile aynı konuyu ele alarak yeniden yazılmış şekli olduğundan dolayı her iki öyküde bu kitapta birleştirilmiştir (Kavaz,1990).

Kitabın içerisinde 20 öykü bulunmaktadır. Bunlar; “Mahalle Kahvesi, Plajdaki Adam, Uyuz Hastalığı Arkasından Hayal, Dört Zait, Hallaç, Baba Oğul, Karanfiller ve Domates Suyu, Bilmem Neden Böyle Yapıyorum, Bir Sarhoşluk, Kınalıada'da Bir Ev, Süt, Gramafon ve Yazı Makinesi, Barometre, İzmir'e, Kış Akşamı, Maşa ve Sandalye, Bir Bahçe, Bir İlkbahar Hikâyesi, Sakarya Balıkçısı, Kestaneci Dostum, Söylendim Durdum, Ermeni Balıkçı ile Topal Martı, Sinağrit Baba” öyküleridir. Eserin yayınlandığı dönemde yazar hastalığının farkındadır. Fakat eserlerinde korku ve telaş yoktur. Daha ziyade hastalığa karşı bir kabulleniş, hastalık ile yaşama bilinci edinilmiştir. Yazarın en verimli olduğu zaman *Mahalle Kahvesi* ile başlayan *Kumpanya* ve *Havada Bulut* ile devam eden bu dönem olmuştur. Eserin neredeyse tüm hikâyeleri bu sakinlik ile kaleme alınmıştır (Mert, 2018).

Mahalle Kahvesi eserinde öykülerini özgür hikâye anlayışı ile yazmaktadır. Hatta bu eserde deneme sayılabilecek, yazarın kendisine anlattığı veya yarısına kadar konuşma sonrasında bir olayın dahil edildiği öyküler bulunmaktadır. Dil çoğu zaman günlük konuşma diline kaymaktadır. Bu eserde fazlaca argo kelimelere yer vermiştir. Eserinde “ve” kelimesini kullanmaktan olabildiğince kaçınmıştır (Naci,2008).

Havada Bulut

Eserin ilk baskısı 1951 senesinde 101 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Roman veya uzun öykü olarak biliniyor olsa da ikisi de değildir. Bu eser Faik'in çoğunluğu süreli yayınlarda yayınlanmış 13 öyküsünün bir araya getirilmesi ile oluşmuştur. Eserde yer alan hikâyeler sırasıyla şöyledir; “Havada Bulut, Ayışığı, Havada Bulut, Büyük Hülyalar Kuralım, Karidesçinin Evi, Yorgiya'nın Mahallesi, Kurabiye, Korkunç Bir Pastane, Eleni İle Katina, Falcı Matmazel Todori, Birinci Mektup, İkinci

Mektup, Sonu” (Mert, 2018). *Havada Bulut* yazarın kendi yaşamından bölümlere yer verdiği öyküler toplamıdır. Hüzün, yalnızlık, sevilme isteyip sevilmemek, çaresiz kalınca maddi karşılığı ile insan sıcaklığı satın almaya kalkmak, kısacası bu eser bütünüyle yazarın karamsarlık ürünüdür (Naci, 2008).

Kumpanya

1945 senesinde yazılan eser 1951 senesinde 108 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Sait Faik *Kumpanya*’da *Havada Bulut* eserinde bulunan karamsarlığa rastlanmamıştır. Birey olarak kendisini ve sorunlarını bir köşeye bırakarak Tuluat sanatçılarına yaşamalarına yönelir. Bu sanatçıların hayatlarını, hasretlerini büyük bir gözlem ile saptamış ve eserine konu etmiştir. Okur kitleye oldukça uzak bir dünyanın içinde yaşananları iyisi ve kötüsü ile okuyucuya tanıtmıştır (Naci,2008). *Kumpanya* eseri içerisinde *Kumpanya*, *Kriz* ve *Gauthar Cambazhanesi* öyküleri bulunmaktadır.

Havuz Başı

Eserin ilk baskısı 1952 senesinde 110 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Eser içerisinde 23 hikâye barındırmaktadır. Bunlar; “Havuz Başı, Kumarbaz Hayri Efendi, Çatışma, İyilik Unutulmaz, Bir Sonbahar Akşamı, Bir Ev Sahibi, Bayan Gülseren, Yüksek Kaldırım, On Milyonerin On Metresi, Jimnastik Yapan Adam, İnsan Gibi Bir Şey: Huy, Su Basması, Mektup, Sur Dışında Hayat, Serseri Çocukla Köpek, Sonbahar, İnsanlar Türküler Masallar, Parkların Sabahı Akşamı Gecesi, Cezayir Mahallesi, Simitle Çay, Şehrin Sabahları Ve Adamlarından Biri, Şehrayin, Güğüm” (Mert, 2018). Fethi Naci bu eser için şu cümleleri kurmuştur: “Havuz Başı, Sait Faik’in hikâyeciliği içinde önemli bir kitap değil, sanki ille de kitap çıkarmış olmak için çıkarmış bu kitabı Sait Faik- sağda solda eskiden kalma ne varsa hepsini derleyerek...(Naci,2008).”

Son Kuşlar

Eserin ilk baskısı 1952 senesinde 112 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. “Korentli Bir Hikâye” isimli öykü tüm basımlara dahil edilmiş olup uyarlama bir öyküdür. ‘Kriz’ isimli öykü *Şahmerdan*’dan bu kitaba aktarılmıştır. *Kriz*, *Gauthar Cambazhanesi*, *Kumpanya* şeklinde sıralanmıştır. İkinci baskısından itibaren ise *Kumpanya* öyküsü başa alınmıştır (Kavaz,1990). Eserde geçen 19 eserin 16 tanesi Ada’da geçmektedir. Sait Faik insanlardan uzaklaşmış kendi kabuğuna çekilmiştir. 19 öykünün 18’i şimdiki zamanda geçmektedir; gezer, görür, yaşar ve yazar Sait Faik.

Kitaba ismini veren *Son Kuşlar* hikâyesi doğaya verilen zarara bir isyan niteliği taşımaktadır. Eserin en hatırdaki kalan öykülerinden biri “Haritada Bir Nokta” öyküsünde şu cümleler geçmektedir:

İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense orada kafamı kuma sokmuş deve kuşu gibi oldum önce. Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen ‘müsrif çocuk’ ruhuyla seyrediyordum. Niyetim, yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacaktım. On kuruşa kahve, yirmi kuruşluk köylü sigarası içecektim. Kaybettiğim her şeyi; insanlığı, cesareti, sıhhati, iyiliği, saffeti, dostluğu, alın terini, sessizliği yeniden bulacak, belki yeniden bir adam olmasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meys ve mahcup ölümü bekleyecektim. Aklıma ara sıra esen yazı yazmak arzusunu, arzusunu değil kötü huyunu muvaffakiyetler, şöhretler düşünmeden, ‘düşünürsem Allah canımı alsın!’ düşüncesi ile yeniden bulabilirsem kalemsiz kağıtsız dağlara fırlayacak, balığa çıkacaktım. Yazmayacaktım. Biliyordum ki insanlar beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam ‘Koca evi barkı var ne bok yemeye balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz.’ Diyeceklerdi. ‘Baba fırını has çıkaran enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar savar sürünür.’ Diyeceklerdi. Hiçbir zaman yeniden damla damla, dakikaları duya duya, sıkıla patlaya; rüzgârı, balığı, denizi, ağı seve seve ölümü beklediğimi bilemeyeceklerdi. (Abasıyanık, 2020, s. 69-70).

Bu satırlar, yazarın hislerine ve hayatına bir özet niteliği taşımaktadır diyebiliriz.

Alemdağ’da Bir Yılan Var

Eserin ilk baskısı 1954 senesinde 111 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. “İki Kişiyi Bir Hikâye” isimli öykü eserin 1970 senesinde yayınlanan 4. Baskısından itibaren Mahalle Kahvesi isimli öykü kitabına aktarılmıştır. Yazarın hayatta iken yayınlanan son kitabıdır. Kitabın ilk baskısında “*Alemdağında Bir Yılan Var*” ismi ile yayınlanan kitabın sonraki baskılarında Sait Faik’in isteği üzerine düzeltilerek ‘*Alemdağ’da Bir Yılan Var*’ adıyla yayınlanmıştır (Kavaz, 1990).

Az Şekerli

Eserin ilk baskısı 1954 senesinde 108 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Sait Faik’in ölümünden sonra yayınlan ilk eseridir. Birinci ve ikinci basımlarda eser iki bölüme ayrılmıştır. Bunlar; Son Hikâyeleri ve Eski Hikâyelerinden Birkaçı ve Bir İki Röportajı olarak 2 bölüm şeklinden düzenlenmiştir. 3. Baskıdan itibaren “Hikâyeler ve Röportajlar” şeklinde iki bölüme ayrılmıştır. 3. basımdan itibaren hikâyelerin sırası değiştirilmiş “Müthiş Bir Tren” ve “Gümüş Saat” isimli iki uyarlatma öykü bu

kitaplarına dahil edilmiştir. 3. Baskı ve sonrasındaki baskılarında Bir Başka İstanbul, Bekleyen Adamın Üç Hali, Bardaklar, İlk Okuyucu Mektubu, Şöhrete Dair ve Kırathaneler isimli altı öyküsü de röportajlar bölümüne eklenmiştir (Kavaz, 1990).

Tüneldeki Çocuk

Eserin ilk baskısı 1955 senesinde 112 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Tüm basımlarında aynı sıra takip edilmiş olup 9 öykü ve 8 röportaja yer verilmiştir (Kavaz, 1990).

Balıkçının Ölümü

Eserin ilk baskısı 1977 senesinden Bilgi Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Sait Faik'in dergilerde yayınlanıp hayatta olduğu süreçte eserlerine almadığı 15 öyküsü bulunmaktadır (Kavaz,1990).

Yaşasın Edebiyat

Eserin ilk baskısı 1977 senesinde Bilgi Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Yazılar alt başlığı ile bir araya getirilen 30 metinden oluşmaktadır. 19'u farklı konulardaki yazılar, 10'ueserlerine almadığı hikâyeler ve biri ise Mikropsuz Hastalıklardan bir öykü olup öncesinde "Bir Hastalık" ismiyle "Alemdağ'da Bir Yılan Var" isimli kitaba giren öyküden ibarettir (Kavaz, 1990).

2.1.3.2.Romanları

Medarı Maişet Motoru

Eserin ilk baskısı 1944 senesinde 184 sayfa olarak Ahmet İhsan Basımevi tarafından yayınlanmıştır. Kitabın ismi 2. ve 3. baskılarında Birtakım İnsanlar olarak değiştirilmiş, 4. baskıdan itibaren yeniden ilk adı ile yayınlanmıştır. Eser ilk defa 1940-1941 senesinde Yeni Mecmua dergisinde yayınlanmıştır. Eser 4 bölümden oluşmaktadır. 1. bölüm Medarı Maişet Motoru, 2. bölüm Yolculukta, 3. bölüm Berber Dükkânının Açılma Merasimi, 4. bölüm Birtakım İnsanlar adını almıştır. Tüm kısımlarda mekân betimlemeleri önemli bir yer tutar. Medarı Maişet Motoru ve Yolculuklar bölümlerinde farklı şahıs kadrolarının hayatlarına yer verilmiş Berber Dükkânının Açılma Merasimi bölümünde bu iki bölümünde asıl kahramanları bir araya getirilmiştir. Romanda bir kasabada yaşamını sürdüren. Olay yoksul bir aile çevresinde yaşanır (Kavaz, 1990).

Kayıp Aranıyor

Eserin ilk baskısı 1953 senesinde 103 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Yurt dışında eğitim almış, birden fazla yabancı dil bilen, roman tercümeleri

bulunan gazeteci Nevin, toplumsal normların dışında bir kişiliğe sahiptir. Emekli konsolos olan baba kızının hayatına müdahale etmez. Meslektaşları olan gazeteci Özdemir ile evlidir. Romanda içinde bulunduğu ortamdan memnun olmayan Nevin'in Gazeteci Özdemir, genç biletçi ve Balıkçı Cemal ile olan yaşamı konu edilmiştir (Mert, 2018).

2.1.3.3. Röportajları

Mahkeme Kapısı

Eserin ilk baskısı 1956 senesinde 91 sayfa olarak Varlık Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Haber (Akşam Postası) gazetesinde yayınlanan 26 röportaj yayınlanma sırasına göre bir araya getirilmiştir, tüm baskılarında aynı sıra izlenmiştir. Yalnızca Mayıs 1942'de çıkan röportajın ismi "Davacıya Göre Bir Muharebe" iken kitaba "Bir Muharebe" olarak geçmiştir (Kavaz, 1990).

Açık Hava Oteli/Konuşmalar- Mektuplar

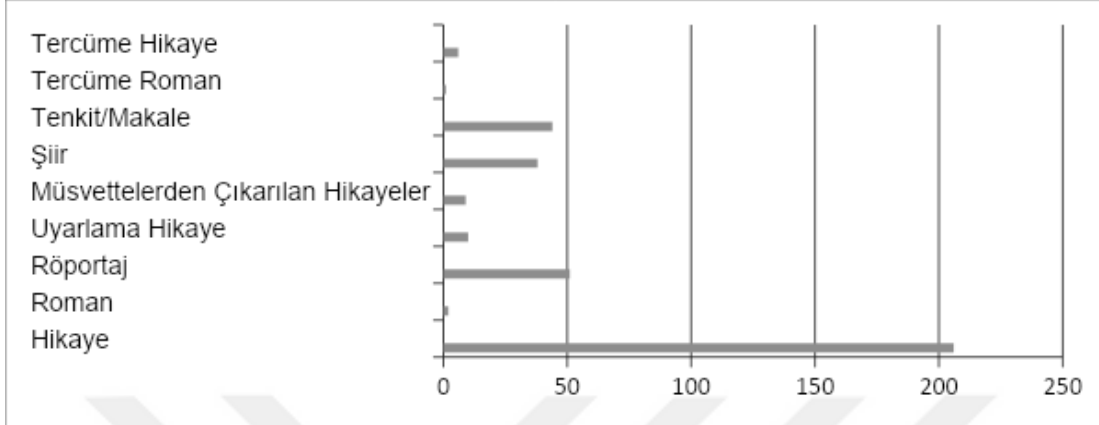
Eserin ilk baskısı 1980 senesinde Bilgi Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Bu eser röportajlar ve tenkit yazıları olarak iki bölümden oluşmaktadır. Röportajlar bölümünde 14 röportaj ve bir hikâye bulunmaktadır (Kavaz, 1990).

2.1.3.4. Diğer Eserleri

Şimdi Sevişme Vakti

Eserin ilk baskısı 1953 senesinde 56 sayfa olarak Yenilik Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Kitabın ilk baskısında 16 şiir bulunmaktadır. Kitabın ikinci baskısına Napoli ve Yarı Belimiz isimli iki şiir daha eklenmiştir. 7. baskıdan itibaren kitap 3 bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm daha önce kitaplaşan Şimdi Sevişme Vakti ismiyle öncesinde kitaplaşan şiirler, ikinci bölüm Sait Faik'in kitaplarında daha öncesinde yer almamış gazete ve dergilerde yer alan şiirlerinden ibarettir. Üçüncü bölüm ise daha önce yayınlanmamış, Muzaffer Uyguner tarafından yazarın müsveddeleri arasından tespit edilerek yayınlanmış olan şiirlerden oluşmaktadır (Kavaz, 1990). Sait Faik, şiirlerini yazarken hikâyede olduğu gibi yapı ile oynamaz. Şiirin biçimini altüst etmez genel kabul çerçevesinde yazar şiirlerini. Yazarın yayınlanmış ilk şiiri 'Hamal'dır (Mert, 2018). Yazarın hayatta olduğu dönemde yalnızca *Semaver*, *Sarnıç* ve *Şahmerdan* eserlerinin ikinci baskıları yapılabilmektedir.

Tablo 1. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserleri Tür Dağılımı (Kavaz, 1990)



Tablo 1’de Sait Faik Abasıyanık’a ait eserlerin tür dağılımı verilmiştir. Yazar genellikle hikâye türünde eserler kaleme almıştır. Haricinde roman, şiir, röportaj türünde kaleme aldığı eserleri de mevcuttur.

2.2. Değer Kavramı

Bu kısımda Sait Faik Abasıyanık’ın eserlerinin değerler kavramı açısından değerlendirilmeden önce, değer kavramının tanıtımı, önemi ve işlevi, özellikleri, sınıflandırılması ve değer eğitime ait yaklaşımlardan bahsedilecektir.

2.2.1. Değerin Tanımı

Değer kavramı tarihsel süreçte eğitim, iktisat, psikoloji, sosyoloji, matematik, ekonomi, felsefe, antropoloji, sanat ve din gibi birçok farklı disiplin tarafından kullanılmıştır. Farklı disiplinlere çalışma konusu olan bu kavramın ortak paydada tek bir tanımının yapılması oldukça güçtür. Değer kavramının tanımına geçilmeden önce sözcüğün kökeninin açıklanmasında fayda görülmektedir. Değer kavramı dilimize “değmek” fiilinden türemiştir. (Bacanlı,2011). Değmek fiili Türkçe sözlükte (URL 8) “Değerinde olmak, karşılık olmak.” gibi anlamlara gelmektedir.

Çeşitli disiplinlere konu olan değer kavramının Türkçe Sözlük’ te birden fazla tanımı bulunmaktadır. Tanımlar şu şekildedir;

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık,

kıymet.

2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel kıymet, paha.
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet.
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı.
7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğeler.(URL 8)

Sosyoloji Terimleri Sözlüğü'nde değer kavramı “Nesne ve olayların bir toplum, bir sınıf ya da bir insan bakımından taşıdığı önemi belirleyen niteliği, bir grubun üyelerinin kabul ve tasdik ettiği genelleştirilmiş ahlaki inançlar, toplumsal ilişkinin devamını sağlayacak, tekrarlanmasıyla gelenek ve göreneğe dönüşecek kurucu unsurlar (Güneş, 2016 s. 59).” şeklinde tanımlanmaktadır.

Pedagoji Sözlüğü'nde değer kavramı “İnsan hak.: insanın, insan olarak (yani zekası, mesleki ehliyeti, irade gücü, ahlaki doğruluk... bakımından) ederi ve kendisinden söz edildiği zaman göz önünde tutulmasını hak ettiği şey, kıymet (Foulque, 1994 s. 87).” olarak ifade edilmektedir.

Bacanlı değer kavramını “Bir kültürün bir toplumun bireylerinin paylaştığı tercihleri, istenirlikleri ifade eder (Bacanlı, 2011, s. 18).” şeklinde tanımlamıştır.

Uzun ve Özdem (2020, s.110) değerleri “Bireyin içinde yaşadığı kültürel çevreye göre şekillenen, bireyin duygu, düşünce, algı, tutum ve davranışlarını etkileyen toplumsal hayatı düzenleyen kurallar, standartlar ve inançlar” olarak ifade etmiştir.

İlter değer kavramını “Kişinin felsefesini oluşturan ve duygular, davranışlar, kararlar yoluyla ifade edilmiş seçilmiş hedefler ve inançlar kümesi.” olarak ifade etmiştir (İlter, 2020, s. 42).

Değerler toplumun temel taşı olan bireylerin çoğunluğunca kabul görmüş ortak paydalardır. Toplumsal düzenin korunması ve sürekliliği için gerekli görülen değerlerin iki ana kaynağı bulunmaktadır. Bunlar kişinin aile ve çevresi ile beraber edindiği dış kaynaklı değerlerdir, bir diğeri ise bireyin yaşam süreci boyunca edindiği hassasiyetlerdir ve bunlar ise iç kaynaklı değerlerdir (Tezcan, 2016 s. 315-316).

Değer bireyin “Nasıl davranmalıyım?” sorusunun yanıtıdır. Değerler çağın ihtiyaçları doğrultusunda değişim ve yeniden inşa özelliklerine sahiptir. Kişinin sahip olduğu değerler

davranışlarına yön veren inançlardır. Bireyin yaşamının çeşitli alanlarına yön verebilmesi için sahip olması gereken değerler; demokratik, millî, estetik, dini, ekolojik, epistemik değerlerdir (Ömerustaoğlu, 2014, s.345).

2.2.2. Değerlerin Önemi ve İşlevi

Dünden bugüne aktarılan, bugünden yarınlara aktarılacağından şüphe duyulmayan değerler süreç içerisinde millî ve evrensel gelişmelerden etkilenmekte ve onları etkilemektedir.

İnsan türünü dünya üzerinde yaşayan diğer bütün canlılardan ayıran en önemli özellik ona ihsan edilen aklıdır, insan aklı sayesinde değerler üretir. Değerler her şeyden öte insanın kendi değerini var eder. Bireyin iyiliklerden veya kötülüklerden oluşturacağı bilinci öncelikle kendi benliğini sonrasında çevresini ve toplumu etkilemektedir. Kötülüklerle inşa edilen bir zihin zamanla insanın hayata bakışını etkiler ve tat almasına engel olur. Bireyin bilincinin olumlu değerler ile inşa edilmesi bireyin hayattan tat alması noktasında kendisine yapacağı en büyük iyilik olacaktır. İnsan sosyal bir varlıktır ve değerler kişilerin diğer varlıklar ile olan ilişkilerini belirlemektedir. Bu sebeple değerlerin kişiler üzerinde hem bireysel hem toplumsal etkileri bulunmaktadır (Ömerustaoğlu, 2014, s.345).

Bireylerin davranışlarının temelinde değerler bulunmaktadır. Değerler kişinin davranışlarını şekillendiren temel unsurlardır demek yanlış olmaz. Bireyin çevre ile uyumu toplumsal değerlerle uyumu konusunda zorunluluk derecesinde önem arz etmektedir. Bu sebeple toplumu oluşturan bireylerin davranışları arasında tutarlılık söz konusudur (Özensel, 2003 s. 228).

Değerler toplumların davranış kalıplarını anlamlandırmamız noktasında bize en büyük rol gösterici olmaktadır. Toplumu oluşturan değerler bilinmeden toplumun davranış kalıplarının incelenmesi mümkün değildir. Bir toplumda olumlu bir davranış olarak kabul edilen bir değer bir başka toplumda ayıplanabilir ve hatta ölüm ile cezalandırılabilir (Tezcan, 2016 s. 315-316).

Bireylerin dünya üzerinde barış, güven ve huzur içerisinde yaşayabilmeleri toplumun bütün fertlerince toplumsal değerlerin benimsenmiş olmasına bağlıdır. Millî ve evrensel değerler bireylerin topluma karşı aidiyet duygusunu ve bireyler arası gönül bağına güçlendirir. Hukuk kuralları toplumların değer, inanç ve ahlak doğrularına göre şekillenen öğelerdir. Bireylerin ait oldukları toplum içerisinde mutlu, huzurlu ve güvenli bir yaşam sürmeleri

değerler ve hukuk kurallarına olan bağlılıkları ile doğrudan ilişkilidir. Değerlerin önemini kaybettiği ve yozlaştığı her dönemde toplumsal sıkıntılar, kargaşa ortamı, anarşi, şiddet olayları genel anlamı ile ahlaksızlıklar baş göstermektedir. Toplumların refahı ve mutluluğu yetiştirdiği bireylerin millî ve evrensel değerleri içselleştirmelerine bağlıdır (Ulusoy, 2021, s.65-66).

Toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası olan değerler kavramının hayatımızdaki varlığı yaşantımız sürecinde sonuçlar doğurmaktadır. Fichterdeğerlerin işlevlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Değerler kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılırlar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardımcı olurlar.
2. Değerler kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür öğeleri üzerinde odaklaştırırlar.
3. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir.
4. Değerler kişilerin sosyal yönlerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde, kişilere rehberlik eder, ilgi oluşturur, cesaret verir.
5. Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, “doğru” şeyi yapmaya yüreklendirir. Değerler, onaylanmayan davranışı engeller.
6. Değerler dayanışma aracı olarak da işlevde bulunur. Kişiler aynı değerleri güden kişilere doğru çekimlenir. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir. (Fichter,2004; s.176’den akt. Ulusoy, 2021, s. 74).

2.2.3. Değerlerin Özellikleri

Toplumsal hayatın birer parçası olan ekonomi, aile, siyaset, eğitim, hukuk gibi disiplinlerin kendilerine has değerleri bulunmaktadır. Fakat nasıl ki aileyi eğitimden, ekonomiyi hukuktan ayrı düşünemiyorsak bu disiplinlere ait değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Özensel, 2003 s. 228).

Schwartz ve Bilsky (1987) değer kavramının özelliklerini şu şekilde belirtmişlerdir;

1. Değerler bireylerin inançlarıdır. Fakat tamamı ile objektif, duygusuz düşünce özelliği göstermezler. Değerler yaşama aktarıldıklarında duygular ile bütünleşirler.
2. Değerler, kişinin niyetleri ve bu niyetlere ulaşmakta kullandıkları davranış kalıpları ile ilişkilidir.

3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin saygı değeri hayatımızın her alanında yer alan bireyler için geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, inşaların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak kullanılırlar.
5. Değerler taşıdıkları öneme bağlı olarak kendi içlerinde sıralanırlar. Bu sistem bireylerin değer önceliklerini belirleyen bir düzen oluşturur. Bireylerin sergiledikleri davranışlardan yola çıkarak ait olduğu toplum düzeni ve değerleri ile ilgili çıkarımda bulunabiliriz.
6. Değerler süreç içerisinde toplumsal gereksinimler doğrultusunda değişime uğrayabilir.(Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s.59-76).

Tezcan, değer kavramının özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

Grup bireylerince paylaşılan değerler grubu oluşturan bireylerin çoğunluğunca kabul görmektedir.

Bireyler toplumsal düzenin korunması ve toplumsal ihtiyaçların karşılanması için değerleri gerekli görürler. Bu sebeplerden dolayı değerler ciddiye alınır.

Değerler duygu ve davranışlarımıza etkide bulunurlar. Bireyler benimsedikleri değerler uğruna gerektiğinde can verebilirler.

Değerler kişinin zihninde yer alan kavramsal varlıklardır. (Tezcan, 2016 s. 325-316).

2.2.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Birçok disipline konu olan değer kavramı ile ilgili literatürde çeşitli tanımlar mevcuttur. Kavramın tanımında görülen çeşitlilik kavramın sınıflandırılmasında da mevcuttur. Birden fazla araştırmacı değerleri farklı boyutlarını ele alarak sınıflandırmıştır. Sınıflandırmalar arasında en çok kabul görenler Spranger, Roceach ve Schwartz'a göre yapılan değerler sınıflandırmasıdır.

2.2.4.1. Spranger'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Spranger değerleri 6 grupta sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada oluşturulan gruplar şunlardır; Bilimsel Değer, Ekonomik Değer, Estetik Değer, Sosyal Değer, Politik Değer, Dini Değer. (Spranger,1928'den akt. Akbaş, 2004:55-56)

Tablo 2. Spranger Değer Sınıflandırması (Spranger,1928'den akt. Akbaş, 2004:55-56)

Bilimsel Değer	“Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.”
Ekonomik Değer	“Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.”
Estetik Değer	“Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.”
Sosyal Değer	“Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattır, bencil değildir.”
Politik Değer	“Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.”
Dini Değer	“Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.”

2.2.4.2. Rokeach’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Milton Rokeach tarafından 1967 senesinde oluşturulan değer envanterine göre değerler amaçsal değerler ve araçsal değerler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Amaçsal değerler yaşamın genel gayelerini araçsal değerler ise bu gayeleri ulaşma sürecindeki davranışları ele almaktadır. Envanter iki alt boyut ve her bir alt boyut için 18’er değer içermektedir (Rokeach1973’ten akt. Çalışkur ve Aslan 2013).

Tablo 3. Rokeach Değer Sınıflandırması (Rokeach1973’ten akt. Çalışkur ve Aslan 2013).

Amaçsal Değerler		Araçsal Değerler	
Aile güvenliği	İç huzur	Bağımsızlık	Kendini kontrol etmek
Ahret selameti	Kendine saygı	Bağışlayıcılık	Kibarlık
Barış içinde bir dünya	Mutluluk	Cesaretli olmak	Mantıklı olmak
Başarı hissi	Olgun sevgi	Dürüstlük	Muktedir olmak
Bilgelik	Özgürlük	Entelektüellik	Neşeli olmak
Eşitlik	Rahat bir yaşam	Geniş görüşlü olmak	Sevecenlik

Güzellikler dünyası	Sosyal onay	Hırslı olmak	Sorumluluk sahibi olmak
Gerçek dostluk	Ulusal güvenlik	Hayal gücü kuvvetli olmak	Temizlik
Heyecanlı bir yaşam	Zevk	İtaatkârlık	Yardıms severlik

2.2.4.3. Schwartz’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Schwartz ve Bilsky tarafından değerlerin ölçülmesi konusunda yapılan araştırmalardaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla Roceach’ ın sınıflandırması temel alınarak alanda bulunan 56 değer ile çalışma başlatılmıştır (Schwartz, 1992’den akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, 60-61).

Tablo 4. Schwartz Değer Sınıflandırması (Schwartz, 1992’den aktaran (Akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, 60-61).

Değer Grupları	Değerler	Kaynaklar
“Güç: (Power). Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü”	“Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak. Toplumdaki görüntümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)”	Etkileşim Grup
“Başarı(achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönetimi”	“Başarılı olmak, Yetkin olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak (Zeki olmak)”	Etkileşim Grup
“Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim”	“Zevk, Hayattan tat almak”	Organizma
“Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı”	“Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak”	Organizma
“Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık”	“Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak (Kendine saygısı olmak)”	Organizma Etkileşim
“Evrenselcilik (universalizm): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek”	“Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyada barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olmak, Çevreyi korumak (İç uyum)”	Grup Organizma

“Geleneksellik (tradition): kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık”	“Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, İlimli olmak (Dünyevi işlerden el ayak çekmek)”	Organizma Etkileşim
“İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme”	“Yardımsever olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak (Gerçek arkadaşlık, Olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamli bir hayat)”	Organizma Etkileşim Grup
“Uyma (conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması”	“Kibarlık, İtaatkâr olmak, Anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek”	Etkileşim Grup
“Güvenlik (security): Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği”	“Ulusal güvenlik, Toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak)”	Organizma Etkileşim Grup

2.3. Değerler Eğitimi

Eğitim sistemi kişinin ruh, beden ve zihin üçgeninin tüm alanlarına hitap edecek şekilde planlanmalıdır. Eğitim kurumlarının sadece bilişsel eğitime odaklanması duyuşsal ve psikomotor yönlerinin zayıf bırakılması kişinin ahlaki açıdan yetersiz, anlamını bulamadığı bir yaşam sürmesine sebep olur. İnsanlığa fayda sağlamayacak bilgi yığınının bireye aktarılması eğitimden beklenen amaçları karşılamayacaktır. İnsanlar hayatları boyunca birçok olay ve durumla karşılaşır. Olayları düşünme bilişsel, değer ve anlam yükleme duyuşsal, harekete geçerek davranışlar ortaya koymak ise davranışsal boyutta değerlendirilir. Kabul edilsin veya edilmesin günlük yaşantımızda devamlı olarak karşı karşıya kaldığımız durumlara gösterdiğimiz tepkiler bu üç alanın etkisi altındadır. Bu sebeple eğitim faaliyetlerinde duyuşsal alana yer verilmesi en az bilişsel alana yer verilmesi kadar önemli ve gereklidir (Çalışkan ve Yıldırım, 2022).

Eğitim tarihinde 20. asra değin “Okullarda değer eğitime yer verilmeli midir?” sorusu mevcut değildi. O dönemde Doğu’da ve Batı’da değer eğitimi ve din eğitimi

beraberliği mevcuttu. Din dersleri ve ahlak/değer dersleri aynı çatı altında yer almaktaydı. Laikliğin benimsenmesi ile beraber bu durum ortadan kalkmıştır. Çağımızda kişiler veya toplumlar arasında yaşanan sorunlar eğitim kurumlarını değerler eğitiminin gerekliliğini sorgulamaya yöneltmektedir (Aydın, 2014).

Günümüz dünyasında yaşanan olaylar bilişsel başarılarla dolu bir hayatın bireyi ve toplumu mutlu etmekte yetersiz kaldığı gerçeğini gözler önüne sermektedir. Sosyal yaşamda başarının sağlanması ve toplumsal hayatta huzurun sağlanması bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimin bütünlük içerisinde bireye kazandırılması bağlıdır (Aydın, 2014).

Eğitim sisteminin başat görevlerinden biri toplumsal değerleri yeni nesillere aktarmaktır. Toplumsal hayatın düzen içerisinde devam edebilmesi için oldukça önem arz eden değerler kişinin çevresinde yaşanan durumları yorumlaması ve tepki göstermesinde doğrudan etkilidir. İnsan yaşamının bir anlam ifade edebilmesi için toplumsal değerlerin bireylere kazandırılması gereklidir. Değerlerin bireylere kazandırılması sürecine “Değerler Eğitimi” denir (Uzun ve Özdem, 2020).

Bilgi ve kültürün harmanlanarak kişiliğe dönüştüğü nesiller yetiştirmeyi amaçlayan eğitim sistemimiz 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda değerler eğitiminin genel amaçlarını şu şekilde açıklamıştır;

“Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek.”(URL 2)

Türkiye Cumhuriyeti eğitim sistemi içerisinde senelerdir örtük şekilde yer alan değerler eğitime 2005 senesi itibariyle eğitim müfredatında yer verilmeye başlanmıştır. 2010 senesinde gerçekleştirilen 18. Millî Eğitim Şura’sı gündem maddeleri içerisinde “Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi” başlığı altında yer alan Değerler Eğitimi konusu hakkında tavsiye kararlardan bazıları şu şekildedir (Ulusoy, 2017:327-328);

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her 4 yılda bir güncellenmelidir.

Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu

vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.

Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dahil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır(URL 3)

2022 yılında ilk kez Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programında yer alan 10 kök değere yönelik olarak öğretmenler için “Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı” yayınlanmıştır. Kitabın amacı “Bilime odaklı, kültürel değerlere duyarlı, evrensel ve millî manevi değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi.” şeklinde ifade edilmiştir. (URL 6)

Ulusoy ve Arslan’a göre değerler;“Toplumun mevcudiyeti, beraberliği, işleyişi ve devamlılığı için, toplumun neredeyse tamamı tarafından tasdik edilmiş temel kaide ve kurallardır. Toplum tarafından doğruluğu onaylanmış kural ve kaideler olarak kabul edilen değerler, toplumdaki ideal olan düşünce ve davranış kalıplarını ortaya koyar (Ulusoy ve Arslan 2019).”

Değer eğitimine öncelikle öğrencilerin değerleri ilgilendiren kavramlara yükledikleri anlamlar ve bu kavramların öğrencinin hayatında yeri ortaya çıkarılarak başlanmalıdır. İnsan sosyal bir varlıktır ve çevresi ile ilişki içerisinde. Toplumsal düzenin sağlanabilmesi için gerekli olan belirli değerler bulunmaktadır. Değerlerin bireylere aktarılması sürecinde kavramların tanımının ezberinden ziyade değerlerin içselleştirilmesi asıl gayedir. Değerler eğitime girişte “Neden?”“Niçin?” vb. sorulara yer verilmesi bireyin özümsemiği değer kavramını hayatına aktarabilmesini kolaylaştıracaktır. Dürüst ol, adil ol şeklinde telkin değerler sadece sözde kalacak hayata aktarmakta problem yaşanacaktır. Neden dürüst olunmalı, adalet toplumumuz için neden gerekli sorusuna cevap bulan öğrenci değerler eğitimi sürecinden beklenen kazanımı edinmiş olacaktır (Ömerustaoğlu, 2014).

Arweck ve Nesbitt değerler eğitiminin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

- 1.Bütün insanların sahip olduğu farklı değerler üzerindeki düşüncelerini yansıtma ve yardımcı olmak.
2. Bireyin toplum içinde yaşarken karşılaştıkları sorunlara çözüm getirmelerine katkıda bulunmak.

3. İnsanların iyi bir kişilik kazanmalarını sağlamak
4. Etkili bir değer eğitimi için kişisel, ahlaki, sosyal kriterleri insanlara benimsetmez.(2003, akt. Aslan ve Aybek, 2019, s:41).

2.3.1. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Değerler eğitimi kavramının ortaya çıkışı ile beraber değerleri bireylere nasıl kazandırabiliriz sorusu da önem kazanmıştır. Oldukça geniş bir kavram olan değerler kavramının eğitimine yönelik birçok yaklaşım bulunmaktadır. Tezcan (2018), Değerler Eğitimi-Sosyolojik Yaklaşım adlı eserinde değer eğitimi yaklaşımlarını 7 başlık altında toplamıştır. Bunlar:

1. “Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı
 2. Telkin Yoluyla Öğretim Yaklaşımı
 3. Davranış Değiştirme Yöntemi
 4. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı
 5. Değer Çözümleme Yaklaşımı
 6. Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluk Okulları
 7. Örtük Program
 8. Karakter Eğitimi Eylem Davranış Öğrenme Yaklaşımı”.
- Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı**

i. Telkin Yoluyla Öğretim Yaklaşımı

Telkin kelimesi Türkçe sözlükte “Bir duyguyu, bir düşünceyi aşılama.” (URL 8) anlamlarına gelmektedir. Değer eğitiminde kullanılan en eski ve geleneksel usullerden biri olan telkin yaklaşımında kazandırılmak istenen değerın bireye sürekli tekrar edilerek aşılması amaçlanmaktadır. Tümdengelimci bir yaklaşım olan telkin yoluyla öğretim yaklaşımında merkezde öğretmen vardır. Bireylere değerlerin doğrudan verilmesi, öğretici sorular, değerleri içeren materyallerin kullanımı söz konusudur (Aybek ve Aslan, 2019).

ii. Davranış Değiştirme Yoluyla Değerler Eğitimi

Değerlerin bireylere doğrudan aktarımını benimseyen bir diğer yöntem davranış değiştirme yoluyla değerler eğitimidir. Davranışçı kuramcılardan Skinner’e ait edimsel koşullanmayı temele alan bu yöntemde bireylerin istedik davranış geliştirmeleri ödül, istenmedik davranış geliştirmeleri ise ceza ile karşılık bulmaktadır. Bireylerin sorgulamadan

değerleri edinmesinin kalıcı olmayacağı düşüncesi eğitimciler tarafından eleştiri almış ve alternatif yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Aybek ve Aslan,2019).

2.3.1.2. Değerleri Belirginleştirme Yaklaşımı

Bireyselliğin değer kazandığı 1960-1970 yıllarında ön plana çıkan bir yaklaşımdır. Öğrenciyi merkeze alan değerler eğitimi yaklaşımının temel amacı kişinin duygu ve düşüncelerinin farkına vararak kendisi için önemli olanın farkına varması ve ortaya çıkarması düşüncesi temeline dayanmaktadır (Yazar,2020).

2.3.1.3. Değer Çözümleme Yaklaşımı

“Amerikan Sosyal Bilgiler Kurulu” tarafından geliştirilen ve değer analizi olarak da isimlendirilen değer çözümleme yaklaşımının amacı bireylerin değerlerle ilgili bir problem durumu ile karşı karşıya kalmaları durumunda bilimsel çalışma ve mantık süreçlerini kullanarak karar verme becerisi kazanmasını sağlamaktır. Eleştirel düşüncenin ön plana çıktığı bu yaklaşım akıl yürütme süreçlerini ön plana çıkarır. (Ulusoy ve Dilmaç,2020).

2.3.1.4. Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluklar Okulu

Adil topluluklar okulu yaklaşımı bireylerin okul ve sınıf içerisinde kuralların oluşturulması ve uygulanması sürecinde demokratik şekilde sorumluluk alması beklenen yaklaşımdır (Tahiroğlu,2019).

2.3.1.5. Örtük Program

Eğitim faaliyeti genel anlamda okul çatısı altında öğrencilere farklı yöntem ve teknikleri kullanarak belirlenmiş kazanımların aktarılmasıdır. Öğrenciler bu süreçte okuldan yalnızca akademik bilgi edinmezler aynı zamanda beceri, tutum ve değer gibi program dışı kazanımlarda bulunmaktadır. Bu kazanımlar olumlu ve olumsuz olmakla beraber örtük program yaklaşımı eğitim sürecinde en sık karşılaşılan yaklaşımlardandır (Tahiroğlu,2019).

2.3.1.6. Karakter Eğitimi

Ahlak eğitimi olarak da isimlendirilen karakter eğitimi Türkçe sözlüğünde “Öğrencilerde belli bir ahlak anlayış ve ölçüsüne göre birtakım özellikler geliştirme amacını

güden eğitim, eğitimin ahlaksal yönüne önem veren ve öğrencilerin özellikle davranış bakımından iyi nitelikler geliştirmeleri üzerinde duran eğitim.” olarak tanımlanmaktadır (URL 8).

Değer eğitimi yaklaşımlarında bireyselliğin ön plana çıktığı “Değer Belirginleştirme” yaklaşımının tersine toplumsallığı benimseyen “Karakter Eğitimi” toplumun tüm üyelerinin iyi olması ile değerler eğitiminin olabileceğini savunmaktadır. Değerlerin kazandırılmasının ön şartı olarak bireylerin çevresini oluşturan aile, arkadaş, okul vb. unsurların tamamının değerler konusunda ortak paydada bulunması gerektiği düşüncesidir (Altıntaş,2012). Toplumsal yapının devamlılığı ve düzeni için toplumu oluşturan bireylerin toplum tarafından doğru kabul edilen değerleri edinmesi sürecidir denilebilir.

2.3.1.7. Eylem Davranış Öğrenme Yaklaşımı

“Hareket Öğrenimi”olarak da isimlendirilen eylem davranış öğrenme yaklaşımı kişinin bireysel ve sosyal değerlerinin oluşması için bireye bazı imkanların sunulması, bazı alternatiflerin sunulması gerekmektedir. Bu şekilde kişi bireysel değerlerini toplum içerisinde oluşturabilir (Tezcan, 2018).

2.3.2. Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Demir, N. (2019). “*Değerler Eğitimi Açısından Necip Fazıl Kısakürek’e Ait “Çile” Adlı Eserde Kök Değerlerin İncelenmesi*” Atatürk Üniversitesi, Erzurum. Çalışmasında Demir; Çile isimli eseri 10 kök değere göre incelemiş ve İncelemeler sonucunda 160 adet değer tespit edilmiştir.

Fırat, H. (2021).“*Zehra Ünüvar’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitim Açısından İncelenmesi*”Elazığ, Fırat Üniversitesi adlı çalışmasında Fırat; Zehra Ünüvar’ın eserlerini kök değerleri açısından incelemiş ve 793 değere rastlamıştır. Eserlerde en çok sevgi en az adalet değeri bulunduğu yazarın eserlerinin değerler eğitimi için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Bebek, A. (2020). “*Dadaloğlu Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitapları İçin Şiir Önerileri*” isimli yüksek lisans tez çalışmasında Dadaloğlu’na ait şiirleri 18 değer “(adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik)” için incelemiştir. Eserlerde tasarruf değeri haricinde bulunan tüm değerlerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aksakal, M. S. (2020). Nurettin Topçu’ya ait “*Türkiye’nin Maarif Davası*” adlı

eserini adalet, cesaret, cömertlik, dürüstlük, eşitlik, fedakârlık, iş birliği, merhamet, paylaşmak, sabır ve saygı değerlerini barındırması açısından incelenmiş, eserde en çok saygı ve merhamet değerine ulaşıldığı görülmüştür.

Özay, Ş. (2019). “Çocuk Edebiyatı Açısından Ülker Köksal’ın Romanlarında Değerler Eğitimi” adlı yazara ait 8 roman 25 değer açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda en fazla sevgi, dayanışma, arkadaşlık ve yardımseverlik değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Utku, İ. E. (2005). “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında yazarın eserlerini Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan kök değerlere göre incelemiş, çalışma sonucunda en çok saygı, sevgi, yardımseverlik değerlerine rastlanmıştır.

İner, H. (2020) “Nuran Turan’ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında yazara ait hikâye kitaplarını Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan 18 değere göre incelemiş ve tasarruf, bağımsızlık, özgürlük haricinde bulunan 15 değere yer verildiği görülmüştür.

Yığman, S. (2019). “Değerler Eğitimi Açısından Aşık Veysel’in Şiirleri” çalışmasında Aşık Veysel’e ait olan 181 şiiri Spranger sınıflandırma sistemine göre tasnif etmiş ve Veysel’in şiirlerinde bilimsel, dini, politik, sosyal değerlerin ağırlıkta olduğu sonucuna varmıştır.

Tursun, G. (2019). “Serpil Ural’ın Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Serpil Ural’a ait çocuk kitaplarını 10 kök değeri baz alarak incelemiş ve en fazla barış en az ise merak, araştırma konusu üzerinde durulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç, F. (2019). “Ömer Seyfettin’in Romanında ve Hikâyelerinde değerler eğitimi” adlı çalışmasında yazara ait eserleri 10 kök değere göre incelemiş ve en fazla duyarlılık, dürüstlük, sevgi en az temizlik ve barış değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Yeniay, S. (2019). “Behiç Ak’ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Behiç Ak’a ait eserle 15 farklı değer açısından incelenmiş ve en fazla sevgi değerine rastlanmıştır.

Binyıl Şahin, N. (2019). “Sabahattin Ali’nin Eserlerinde Değerler Eğitimi” adlı çalışmasında roman, öykü ve tiyatroları 10 kök değer baz alınarak incelenmiş, en fazla sevgi en az adalet değeri tespit edilmiştir.

Yazgan Yaşçın, I. (2019). “Tarık Buğra’nın Romanlarında Değerler Eğitimi” adlı çalışmasında Tarık Buğra’ya ait 10 roman değerler açısından incelenmiş ve en fazla sevgi,

sorumluluk, misafirperverlik değerlerine sıklıkla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kavaklı, T. (2019). “*Mavisel Yener’in Masal Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*”adlı çalışmasında, Mavisel Yener’in 34 masalını incelenmiştir. İncelenen masalarda “sabır–kararlılık–inanç, özgüven, öz disiplin– çalışkanlık– zamanı verimli kullanma, dostluk–vefa, hoşgörü, sevgi, alçakgönüllülük, duyarlılık, sorumluluk, dürüstlük, güvenilirlik, saygı, adalet, cesaret, iyilik, yardımseverlik, paylaşma, merhamet, tutumluluk– kanaatkârlık” değerleri tespit edilmiştir.



III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, kapsamı, veri toplama süreci, verilerin analizi ve yorumlanması konuları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

“Sait Faik Abasıyanık’ın Eserlerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi” isimli çalışmada Sait Faik Abasıyanık’ın eserlerindeki değerler tespit edilmiş, yorumlanmış, dağılımı belirlenmiştir.

Sosyal Bilimler alanında sıklıkla kullanılan nitel araştırma yöntemlerinde amaç insanların davranışlarını ve bu davranışların sebeplerini anlamaya çalışmaktır. Nitel araştırma yönteminde genel olarak başka araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek ve anketler kullanılmaz. Daha ziyade araştırmada gözlem, doküman incelemesi, görüşme gibi yollarla verinin doğrudan araştırmacı tarafından toplanması söz konusudur. (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015, s. 41.)

Çalışmada Sait Faik Abasıyanık’a ait eserlerin incelenmesi, değer ifadelerinin belirlenmesi ve yorumlanması söz konusudur. Bu sebeple çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek’e (2021, s. 37.) göre nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır.” Çalışmada yazara ait eserler çalışma verilerini oluşturmaktadır. Bu sebeple çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır.

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2021, s.189).

Doküman incelemesi yöntemi 5 aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma. (Yıldırım ve Şimşek, 2021 s. 194) Çalışmada ilk olarak yazara ait eserler İş Bankası Kültür Yayınları tarafından temin edilmiştir. Yazarın İş Bankası Kültür Yayınları ile diğer yayınevlerinden çıkan eserlerinin paralelliği kontrol edilmiştir. Eserler

belirlenen değerler göz önünde bulundurularak okunmuş, tespit edilen değerler kitap üzerine not edilmiştir. Eserlerde elde edilen bulgular bir araya getirilmiş ve sayılar çıktılar ortaya konulmuştur. Son olarak eserlerden elde edilen bulgular yorumlanmış, alan yazında konu ile ilgili yapılan çalışmalar ile karşılaştırmalar ortaya konulmuştur.

3.2. İncelenen Eserler

Sait Faik Abasıyanık'ın çalışmaya konu olan eserleri şunlardır;

- Sait Faik Abasıyanık, (2017). *Lüzumsuz Adam*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık, (2020). *Mahkeme Kapısı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Havada Bulut*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2015). *Semaver*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Sarnıç*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Şahmerdan*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Mahalle Kahvesi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2017). *Kumpanya*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Son Kuşlar*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2012). *Az Şekerli*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2019). *Kayıp Aranıyor*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Medar-ı Maişet Motoru*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2022). *Havuz Başı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2016). *Tüneldeki Çocuk*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Sait Faik Abasıyanık. (2020). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada kullanılan veriler doküman analizi yöntemi ile elde edilmiştir. “Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin

analizini kapsar” (Turgut, Y. 2014 s. 239).

Doküman analizi yöntemi veya analizi nitel araştırma içerisinde başlı başına çalışma da yöntem olarak kullanılabileceği gibi çalışma içerisinde ek bilgi kaynağı olarak da kullanılabilmektedir (Turgut, Y. 2014). Çalışmamızda doküman analizi hem çalışma yöntemi olarak hem de veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Çalışmada ilk olarak kavramsal çerçevenin oluşturulabilmesi amacıyla yazarın hayatı, değerler eğitimi gibi konularında alan yazında yer alan çalışmalar incelenmiştir. Konu ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri, kitaplar, bildiriler, makaleler, öğretim programları incelenmiştir. Yazara ait eserler İş Bankası Kültür Yayınları’ndan temin edilmiştir.

Eserler incelenmeye başlanmadan önce 2018 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 10 kök değer içerisinde yer alan fakat Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer almayan-eserlerde sıklıkla yer alan- özdenetim, arkadaşlık dostluk değerlerine göre kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler belirlendikten sonra tespit edilen değer ifadeleri eserlerin üzerine not edilmiştir. Tüm eserler okunarak elde edilen bulgular tablolastırılmıştır.

Sait Faik Abasıyanık’a ait hikâye, roman, röportaj türündeki eserleri yukarıda belirtilen değerlere göre incelenmiştir. Doküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır.

Betimsel analiz, çalışmada faydalanılan gözlem, görüşme ve doküman(belge) gibi veri toplama araçlarında bulunan soru, konu ya da temalar temele alınarak verilerin analizi gerçekleştirilir. Analiz çalışmalarında temel alınan konu veya sorular başlıklar hâline getirilerek başlık ile uyumlu verilerden doğrudan veya dolaylı alıntılar ile veri analizi gerçekleştirilir. Betimsel analizlerde genel olarak doğrudan alıntılardan faydalanılır. (Ekiz, D. 2020) Çalışmamızda Sait Faik Abasıyanık’a ait eserlerin dokümanlarına ulaşılmış, çalışmada yer alan değerlere yönelik başlıklar oluşturulmuş, tespit edilen değer ifadeleri uygun başlıklar altına yerleştirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (URL 7) Değerler Eğitimi içerisinde yer alan “adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerinin yanı sıra on kök değer içerisinde bulunan arkadaşlık, dostluk ve özdenetim değerlerinin tanımlarına yer verilmiştir. Eserlerde tespit edilen değer ifadeleri ve ifadelerin yorumlanması yer verilmiştir.

4.1. Adalet Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Adalet kavramı Türkçe sözlükte “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme.” anlamlarına gelmektedir (URL 8)

Sözlükte yer alan birden fazla karşılık kavramın çok yönlülüğünün en açık göstergesidir. Türkçe sözlükte adalet kelimesi yasalara uygunluk manasında dile getirilmiştir. Bu açıdan bakıldığında yasalara uygunluk ile adalet arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır, yasalarda yer alan her şey adildir anlamına gelmektedir. Yasalara tam uygunluk adalet kavramına belirli ölçüye kadar sağlasa da her anlamda adalet için yeterli değildir. Adalet sözlüğünün çok boyutlu olması kelimenin tam tanımının yapılmasını oldukça zorlaştırmaktadır (Çeçen, 2020).

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzensuz Adam, Alemdeğ'da Var Bir Yılan, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında, *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* 'nda adalet değeri 16 farklı yerde geçmektedir.

Tablo 5. Adalet Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İletî Sayıları

Eserler	Adalet Değeri Sayısı	Adalet Değerinin Yer Aldığı Sayfa Numaraları
Havada Bulut	1	20-21
Kayıp Aranıyor	1	7

Mahkeme Kapısı	10	14,19,21,27,38,36,51-52,100,112,133
Semaver	2	64,72
Tüneldeki Çocuk	1	104
Havuz Başı	1	77

“-Yani nasıl bir dünya arzuluyorsunuz? Artık kızmıştım:

- Nasıl bir dünya mı? Haksızlıkların olmadığı bir dünya. İnsanların hepsinin mesut olduğu, hiç olmazsa iş bulduğu, doyduğu bir dünya ... Hırsızlıkların, başkalarının hakkına tecavüz etmelerin bol bol bulunmadığı... Pardon efendim! Bol bol bulunmadığı ne demek? Hiç bulunmadığı bir dünya” (Havada Bulut, 2020, 20-21).

Gazeteye iş ilanı için giden yazarın, başmuharririn “Siyasi kanaatiniz nedir?” sorusuna cevap alamayınca sorduğu “Nasıl bir dünya arzuluyorsunuz?” sorusu karşısında verdiği cevap yer almaktadır. Yazarın belirttiği dünya hayali insanlar arasında haksızlıkların yaşanmadığı adil bir dünya düzenidir. Yazar dünya hayalini açıklayarak adalet kavramına vurgu yapmıştır.

“Öyle kurak ve kimsesiz memleketlerde kendi başlarına sivrili veren insanlardan bir insandı sanki Erciyes. Kayseri'yi değil, Erciyes'i seven adam da deminki beş kişilik ve altıncısı ben olduğum kompartımana girdi. Ben isteksiz, kendisine yer açtım. O mağrur oturdu. Bu yer onun sarıh hakkı idi. Kimsenin surat etmeye hakkı yoktu” (Semaver, 2015, s.72).

Tren kompartımanında yolcuların arasındaki muhabbetin konu olduğu hikâye de yazar kişinin rahatından alıkoysa dahi karşımızdaki kişinin haklarına karşı adil olunması gerektiğini ifade ederek adalet kavramına vurgu yapmıştır.

“Kanunları bilmemek insanları cezadan kurtaramaz olduğunu biliyorum. Kanuna karşı gelemedim” (Semaver, 2015, s. 64).

Ülkemizin tüm vatandaşları kanun önünde eşit haklara sahiptir. Bu haklar bireyler arasında adaleti sağlayarak huzurlu bir ortam oluşturur. Yazar kanunlar karşısında sorumlu olduğumuzdan bahsederek adalet kavramına vurgu yapmıştır.

“Hakim kararını okudu:

Davacı Mişel'in, Bursa'da 'Hacı Emin bu senede kefil olan adamdır' diye Hacı İbrahim'i gösterdiğini ve sonra da mahkemede 'bu kefil olan değil, benden mal alan adamdır' dediğini ve bu iki ifade arasında aykırılık bulunmasından; davacının senet alıp senet verdiği

esnada dükkanda kimse olmadığından ve dava edilenin Mişel'i tanımadığını iddia etmesinden, işin bir dolandırıcı mahiyeti bulunmadığı, ancak hukuki bir mahiyet bulunduğu anlaşıldığından Hacı İbrahim'in beraat etmesine karar verildi” (Mahkeme Kapısı, 2020, s.21).

“Bursa’dan Cesur Bir İhtiyar Geldi” öyküsü Yahudi tüccar Mişel ve İbrahim Ağa arasında yıllardır sürmekte olan yanlış anlaşılmalara zincirini konu almaktadır. Olayın yaşandığı esnada ortamda 3. kişinin olmayışı, davacının davanın seyri süresince ifadelerinde yaşanan değişimler gibi sebepler sonucunda hâkim Hacı İbrahim’in beraatine karar vermiştir.

“Mehmet bundan kurtulamadı. Suçun mahiyetine, elde kuvvetli deliller bulunmasına binaen, karakolda nezaret altına alındığı tarihten başlamak üzere cezasının tayinine kadar mevkufu olarak muhakeme edilmesine karar verildi” (Mahkeme Kapısı, 2020, s.112).

Hikâye dayısının ceketini çalan Mehmet’in dayısına yeni bir ceket almak için giriştiği ikinci hırsızlık olayını konu almaktadır. Mahkemenin aldığı karar kişilerin işledikleri suçlar karşısında aldıkları cezalar ile adaletin tesis edilmekte olduğunu ifade etmektedir.

“Mahkeme salonunu yüzlerce kahverengi, ela, mavi, siyah parlak gözler doldurdu. Bir ilk mektep talebesi tatbikat için Birinci Ağır Ceza salonunu seçmiş ... Pırıl pırıl gözler dört bir tarafa dikkatle bakıyor. Yarın onların da içinden haklıyı haksızı ayıran insanlar çıkacak”(Mahkeme Kapısı, 2020, s.133).

Bireyler arasında adaleti tesis eden ve herkese eşit olarak uygulanan kanunlarımız ve kanunların uygulanmasında rol alan hâkim ve savcılarımız adaletin sağlanmasında önemli yere sahiptir. Hikâyede öğrencilerin gelecekte adaletin sağlanmasında rol alacakları konusu üzerinden adalet kavramından söz edilmektedir.

“Oğlum Cemal. Balıkçı Kalafat'la Mimar Mühendis Dağdiken arasında kanun nazarında hiçbir fark yoktur, orası öyle” (Kayıp Aranıyor, 2019, s.7).

Türkiye Cumhuriyeti’nde dil, din, ırk, renk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin kanun önünde herkes eşit haklara sahip olduğu adil bir ülkedir. Yazar yukarıdaki satırlarda bu durumdan söz ederek adalet kavramına vurgu yapmıştır.

“- Sus köpek, dedim. Hangi asıl büyük kötülük?

- Asıl büyük kötülük hak yemektir hak, dedi.

- Biz hak yiyenleri de ...

- Başınıza taç ediyorsunuz. Siz yankesicileri, hırsızları bile hafiften seversiniz. Siz katilleri bile benden üstün görürsünüz. Korkarsınız onlardan. Cezalarını çekip af edildikten sonra kahvelere girdiği zaman ayağa kalkarsınız. Ben öyle kahveler de, öyle katillere ayağa kalkan öyle başkanlar, öyle muhtarlar, öyle zenginler, öyle muteberan gördüm ki...”(Havuz

Başı, 2022, s.77).

Öykü kahramanları köpek ve yazardır. Yazar dünyada yaşanan adaletsizlikleri öyküde köpek ile olan diyalogunda dile getirerek adalet kavramına vurgu yapmaktadır.

“Kızdığım tek şey var: Haksızlık.

-Hiç haksızlık gördün mü?

-İnsan olur da haksızlık görmez olur mu?” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s.104).

Öykü kahramanının kızdığı tek konu olarak haksızlığı göstermektedir. Burada öykü kahramanının haksızlık konusundaki duruşu üzerinden adalet kavramından söz edilmektedir.

4.2. Bağımsızlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Türkçe sözlükte bağımsızlık kelimesi “Bağımsız olma durumu, istiklal.” şeklinde tanımlanmaktadır. Ülkeler için bağımsızlık bireyler için bağımsızlıklar söz konusudur (URL 8).

Bağımlılık kelimesi “Kişinin gereksinme ve isteklerini karşılamakta yetersiz oluşu, karar verme ve işlerini başarmada başkalarından yardım istemesi durumu”(Enç,1990).Bağımsızlık kelimesi ise kişinin hayatının devam ettirebilmesi için fiziksel veya psikolojik olarak kimseye bağlı olmaksızın yaşaması durumu şeklinde açıklanabilir.

Bağımsızlık kelimesi Sosyoloji Terimleri sözlüğünde “Bir kişi, toplumsal grup ya da toplumun ekonomik, siyasal, kültürel vb. bakımlardan başka kişi, grup, ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumuna verilen isim. 2. Siyasal egemenliğin ayrılığına işaret edilmesine verilen isim” anlamlarına gelmektedir (Güneş, 2016, s. 30).

“Semaver, Sarnıç, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli”, hikâye kitaplarında, “Mahkeme Kapısı” röportajlarında ve “Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru” romanlarında 9 farklı yerde bağımsızlık değerine rastlanmıştır.

Tablo 6. Bağımsızlık Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayısı

Eserler	Bağımsızlık Değeri Sayısı	Bağımsızlık Değerinin Yer Aldığı Sayfa Numaraları
Az Şekerli	1	95
Kumpanya	1	44
Alemdağ'da Var Bir	3	14,35,41

Yılan		
Havuz Başı	1	98
Lüzumsuz Adam	2	1,17-18
Semaver	1	75

“Bunu yaparken de kendimizi hiçbir günlük siyasi ideolojiye kaptırmadan yalnız insan ve topluluk meselelerini ilk önce yurt çerçevesinde görmeye, bir sistem dahilinde neşterlemeye çalışacağız” (Az Şekerli, 2012, s. 95).

Hikâye Yirminci Asır isimli bir edebiyat gazetesi çıkarmayı planlayan gençlerin muhabbetlerini konu almaktadır. Bu gazetede yer alacak yazıları kaleme alırken hiçbir siyasi ideolojinin savunucusu olmaksızın bağımsız düşünce ile yazılar kaleme alacaklarına dair ifadeler hikâyede yer almaktadır.

“Yazla beraber deniz üstündeki kahveye gelen garsonun bir haftalık kazancı sekiz, sekiz buçuk lirayı ancak bulurdu. Fakat ne ziyanı var? Bu kahve şimdi onundur. İsteddiği gibi çalışabilir. İş bittikten sonra, sandalyeler masaların üzerine dizildikten sonra, denize karşı bir cıgara içilir ve beş sandalyenin bir araya gelmesinden olan, yatağa, arkaüstü -iş olmadığı veya yağmur yağdığı zaman erkenden- uzanılabilirdi. Ne karışanı, ne görüşeni vardı. Değil kendisine hizmet etmeye, kendisinden her hangi bir hizmet görmeye bile tahammül edemeyeceği bir insana, "Ne istiyorsunuz?" demek yok artık. Ne kahve fincanının tabağına her zaman para bırakan müşterinin, bu sefer niçin bırakmadığını düşünmek” (Semaver, 2015, s.75).

Öyküde hayali kendi iş yerini açarak insanlardan bağımsız olarak çalışmak olan garsonun hayatından bahsedilmektedir. Garson sonunda kendi hayali olan iş yerini açarak bağımsızlığına kavuşmuştur.

“- Üsküdar, İstanbul'dan Diyarbakır kadar uzaktır.

-Vallahi öyle. Mesela Kadıköylüde de Kadıköylüyüm diyen bir taraf vardır ama, ne olsa Beyoğlu tarafı, İstanbul tarafı insanıdır. Halbuki adam, Üsküdarlı ile iki kelime konuşur konuşmaz "Hemşerim, sen Üsküdarlısın" deyiverir. Kendine has bir konuşuşu, gülüşü, giyinişi vardır Üsküdarlının. Nasıl biz, Karadenizliyi lisanından hemen çakarsak, kendim için söylemiyorum ama, adamı, Üsküdarlıyı daha iki lakırdı eder etmez anlayıverecek sanırım” (Kumpanya, 2017, s.44).

Farklı yörelerin kendisine özgü konuşma, gülüş, giyim, yaşayış tarzları bulunmaktadır. İstanbul’da bulunan farklı semtlerinde kendine has, birbirinden bağımsız yaşayış tarzları bulunmaktadır.

“Ellerine bakmadan önce yüzüne baktım. Sabahleyin tıraş olmuştu ama, pek erken kalktığı, çabuk çabuk tıraş olduğu belli idi. Yüzünün bazı yerlerinde sakal artıkları vardı. Demek ki uyku sersemi tıraş olacak, yine uyku sersemi sokağa fırlayacak kadar işe gecikmemesi lazım gelenlerden biri. O halde, kendi başına bir iş sahibi değil...” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.17-18).

Meslek alanlarının birbirinden farklı çalışma şartları bulunmaktadır. Kimi meslek grupları giyim, saç, sakal konularında bağımsız hareket ederken kimi meslekler grupları için bu konular daha kesin çizgilerle belirlenmiştir.

4.3. Aile Birliğine Önem Verme Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Aile kelimesi Türkçe sözlükte “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik”olarak tanımlanmıştır. (URL 8).

Kültürümüzde en eski zamanlardan itibaren aile kurumunun önemi yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile ve aile birliği kavramları gerek bireysel varlık gerekse toplumsal varlık için oldukça büyük bir yere sahiptir Topluma ait millî ve evrensel değerlerin bireye aktarımının temelleri ilk olarak aile kurumunda atılmaktadır (Şahin, 2017).

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ’da Var Bir Yılan” hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru” romanlarında 10 farklı yerde aile birliğine önem verme değeri rastlanmıştır.

Tablo 7. Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayısı

Eserler	Aile Birliğine Önem Verme Değeri Sayısı	Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Yer Aldığı Sayfa Numaraları
Az Şekerli	2	58,63
Kayıp Aranıyor	1	8
Mahkeme Kapısı	1	9
Tüneldeki Çocuk	1	53-54
Alemdağ’da Var Bir Yılan	1	31
Medar-ı Maişet	1	29

Motoru		
Sarnıç	3	37,55,87

“Sanatı sayesinde aç açık kalmamış, ihtiyar anasına ölünceye kadar fazla bir yoksulluk çektirmemiş, geçinip gitmişti” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 29).

Kültürümüzde anne babaya karşı vefa oldukça önemlidir. Hikâye kahramanının yaşlı annesinin geçimini sağlaması aile birliğine verilen önemi göstermektedir.

“Sonra kendisi bir aralık, ailesinin ve memuriyetinin bulunduğu Söğütlü'ye, çete kaptanından izin alarak gidiyor. Ailesini emin bir yere yerleştirdikten sonra dönmek üzere gittiği Söğütlü'de kendisine sadık zannettiği bir muhtarın evinde kalıyor”(Az Şekerli, 2012, s. 63).

Kurtuluş Savaşı yıllarında Kuva-yı Millîye'ye katılan Ahmet'in ailesinin güvenliğini sağlayabilmek için ailesinin yanına gelmesi öykü kahramanının ailesine verdiği önemin göstergesidir.

“Cürmümeşhut hâkimi evvela onlara barışmalarını teklif etti. İkisi de ayak dirediler” (Mahkeme Kapısı, 2020, s.9).

Hâkim, her iki tarafında suçlu ve davacı olduğu davada tarafların barışmalarını istemiştir. Hâkimin bu isteği aile birliğine verdiği önemin belirgin örneklerindendir.

“Bu evin üç katında ayrı ayrı üç aile barınırdı. Alt katta 79 yaşında Hasan Ağa, orta katta büyük oğlu, üst katta ise Hasan Ağa'nın bu senelerde everdiği büyük kızı oturuyordu” (Sarnıç, 2020, s. 55).

Kültürümüzde-son zamanlarda azalmakta olsa dahi- ailenin birlikteliğini sağlayan, geniş ailelerin yaşadığı yapılar yer almaktadır. Öykü kahramanlarının oturduğu ev düzeni bu yapılara örnektir.

“- Bana izin ver biraz daha Cemal, dedi. Babamı üzmemeliyim” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 8).

Yukarıda yer alan satırlarda romanın baş kahramanı olan Nevin'in sevgilisi Cemil ile geçen diyalogu yer almaktadır. Nevin babasının görüşlerine ve ailesine önem veren bir kahramandır.

4.4. Arkadaşlık ve Dostluk Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Türkçe sözlükte “arkadaşlık kelimesi arkadaş olma durumu, arkadaşla yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet” (URL 8) anlamlarına gelmektedir.

“*Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Son Kuşlar, Az Şekerli*” hikâye kitaplarında, “*Mahkeme Kapısı*” röportajında ve “*Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru*” romanlarında 33 farklı yerde arkadaşlık ve dostluk değerine rastlanmıştır.

Tablo 8. Arkadaşlık ve Dostluk Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Eserler	Arkadaşlık ve Dostluk Değeri Sayısı	Arkadaşlık ve Dostluk Değerinin Yer Aldığı Sayfa Numaraları
Az Şekerli	3	18,44,45
Havada Bulut	2	19,78
Kayıp Aranıyor	1	94
Kumpanya	4	12,34,102,110
Tüneldeki Çocuk	1	43
Lüzumsuz Adam	3	21,39,76,
Havuz Başı	3	7,14,79
Medar-ı Maişet Motoru	5	5,32,107,107-108, 129
Sarnıç	2	38,52
Semaver	1	128
Alemdağ'da Var Bir Yılan	4	8-9,33,41,41
Son Kuşlar	4	30,44,67,97-98

“*Kapıyı açmamak, tekrar Venizelos'un beyanatına dönmek istedi. Sonra kapıyı vuranın yeni dost oldukları bir Türk olduğunu düşündü. Venizelos'un “İki Kardeş Millet” ismindeki makalesinden gelen bir sempatiyle gidip kapıyı açtı*” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 5).

Yukarıda yer alan satırlarda Rum berber ve Türk arkadaşının arasında oluşan dostluktan bahsedilmektedir. Satırlarda dostluk kavramına vurgu yapılmıştır.

“*Bir dost bulsam, onunla düşündüklerimi münakaşa edebilsem, ne iyi olurdu! Yalanı, gerçeği, iyiliği, fenalığı... Mevzu dolu kardeşlik! -Burada Fahri hep Fahrettin Asım'ı arardı.*” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 129).

Arkadaşlar, dostlar hayatımızda duygu ve düşüncelerimizi paylaştığımız iyi ve kötü

günde yanımızda olmasını istediğimiz kişilerdir. Yukarıda yer alan satılarda kişinin arkadaşının olmasının güzellikleri üzerinden arkadaşlık kavramına vurgu yapılmıştır.

“Siz ey benim en kötü dakikalarımda yanıma dostça yumuşak adımlarla sessiz sessiz yanaşan, başımı karıştıran, ellerimi ayaklarımı öpen garip köpekler! Sizi çok seviyorum” (Az Şekerli, 2012, s. 44).

Hayvanlar bizlerin dilsiz dostlarıdır. Yukarıda yer alan satırlarda insanların hayvanlarla olan dostluğu konusuna değinilmiştir.

“Dağ köyü hiç de fena değildi. Fakat hepimiz küçük şehrin hasretini çekiyor, parasız dostlarımızı özliyor, işçi arkadaşlarımızı göreceğimiz geliyordu. Arkadaşlarımızın mektupları ise büsbütün hasretimizi kamçılıyordu” (Semaver, 2015, s. 128).

Yukarıda yer alan satırlar arkadaşlara verilen önem ve arkadaşlara olan özlem konusu kaleme alınmıştır.

“Bizim bir arkadaş vardır: Aktör Saffet Ferit. Gençliklerinde Hasan Tahsin Beyefendi ile pek sıkı fıkı arkadaşmışlar. İçtikleri su ayrı gitmezmiş. Bizim Saffet, beyefendiden hep borç almış, Allah razı olsun! O zamandan gönlü gani imiş Tahsin Bey’in. Bizim Saffet’te para ne gezer? Kazanmıştır ama, tutmamıştır. Her ne hâl ise ... Bir turnede birkaç kuruş yapmış, Tahsin Beyefendi de ona ağabeylik etmiş: “Bende dursun paran!” demiş. Saffet çıkarıp birkaç kuruş bırakmış. Harpten evvel oluyor bu işler ...” (Kumpanya, 2017, s 34).

Yukarıda yer alan satırlarda Hasan Bey ve Saffet Ferit’in eski dostlukları konusu üzerinden arkadaşlık/dostluk kavramlarına vurgu yapılmıştır.

“Sekiz çocuktuk. Üçü aramıza sonradan karışmış, pastacı çırağı veya kahveci şasörüydü. Öteki beşinden biri Ermeni idi. Diğer ikisi İtalyan, birisi ufacak bir İsviçreliydi. Asıl arkadaşım oydu” (Kumpanya, 2017, s 102).

Yukarıda yer alan satırlarda farklı milletlerden çocukların arkadaşlıkları konusu üzerinden arkadaşlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“- Ben seni kardeş gibi severim, dedi. Sen de beni seversin ya?

- Şüpheli mi var, Bayram? Dedim” (Lüzumsuz Adam, 2017, s 39).

Arkadaşlar ile kurulan güçlü bağların ifadesi satırlarda yer almaktadır. Öykü kahramanlarının dostlukları konusu üzerinden dostluk kavramına vurgu yapılmıştır.

“Böyle akşamlarda birbirlerinin dostluğuna güvenileceğini, iyi iki arkadaş olduklarını dört beş cümle konuşmadan anarlardı” (Sarnıç, 2020, 38).

Çımacı ve amelenin arkadaşlıklarının konu alındığı öyküde yukarıda yer alan satırlar arkadaşlıklarının güzelliğini ifade etmektedir. Öyküde çımacı ve amelenin arkadaşlıkları

üzerinden arkadaşlık konusuna vurgu yapılmıştır.

“Eski dost düşman olmaz derler doğrudur” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s. 43.).

Öykü kahramanları aralarında yaşanan kırılganlıklar sonucunda yeniden bir araya gelmişlerdir. Eski dosttan düşman olmaz atasözü ile burada arkadaşlık/dostlukların bitmiş dahi olsa aralarındaki bağın düşmanlığa dönüşeceğinden söz edilmektedir. Atasözü ile dostluk kavramlarına vurgu yapılmıştır.

4.5. Barış Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Türkçe sözlükte barış kavramı “Barışma işi, savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam.” anlamlarına gelmektedir (URL 8).

Barış kavramı salt milletler arasında yaşanan şiddetin yok olması hali değildir. Toplumsal hayatın en temel parçası olan bireyler içinde barış kavramı bulunmaktadır. Bireyler arası huzur, refah toplumsal yaşamda adaletin sağlanması toplum içerisindeki barışın devamlılığı için gereklidir (Aktaş ve Safran, 2013).

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ’da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru” romanlarında 6 farklı yerde barış değerine rastlanmıştır.

Tablo 9. Barış Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Eserler	Barış Değeri Sayısı	Barış Değerinin Yer Aldığı Sayfa Numaraları
Mahalle Kahvesi	1	31
Mahkeme Kapısı	1	94
Tüneldeki Çocuk	3	16, 55, 55
Semaver	1	27

“Bugün kimse ölmesindi. Bugün dövüş edilmesin, bugün kimse ağlamasındı” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 31).

Yukarıda yer alan satırlarda yazarın insanlar arasında barış ve huzur ortamını dilediği cümleye yer verilmiştir. Öykü kahramanının sözleri üzerinden barış kavramına vurgu

yapılmıştır.

“Adanın muhtekir ve obur, dört beş aydır birbiriyle dargın esnafı barıştılar, birlik oldular ve soğanları paylaştılar” (Semaver, 2015, s. 27).

Ada esnafının uzun süredir süren küslüğünün tatlıya bağlanması söz konusudur. Ada halkının barış ortamını sağlayarak birlik olmaları konusu ile barış kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Hakim, iki tarafı barıştırmak istedi:

- Gelin, dedi, şu davaları halledin, barışın olsun bitsin”(Mahkeme Kapısı, 2020, s 91-94).

Hâkimin taraflar arasında barışı sağlamak içi davacılar ile arasında geçen diyaloga yer verilmiştir. Hâkimin barış yanlısı tavır sergilemesi davranışı üzerinden barış kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Radyosundan güzel bir ses:

Sulh, anlaşma çok yakın gözüküyor. Bütün taraflar hemen hemen bir karara varmışlardır. İnsanoğlunun hür günleri, mesut günleri kapımızı çalıyor. Ne galip, ne de mağlup vardır.” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s. 16).

Öykü radyodan yankılanan ses ile ülkede anlaşma ortamının sağlanacağı ifade edilerek barış kavramına vurgu yapılmıştır.

4.6. Bilimsellik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

TDK sözlükte (URL 8) “Bilimsel olma durumu” olarak tanımlanan bilimsellik kavramı “Bilimsel verileri kullanma, bilimsel olmayan ya da bilimin açıklayamadığı farazi, batıl, hurafe şeylerden uzak olma” (Şahin, 2017 s. 154). anlamlarına da gelmektedir.

Bilimsellik çalışmaların ve bilimsel bilginin zirve noktasına ulaştığı günümüzde yetişen bireylerin sahip olması beklenen değerlerden en önemlilerinden biri de bilimsellik değeridir (Şahin, 2017).

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru” romanlarında 11 farklı yerde bilimsellik değerine rastlanmıştır.

Tablo 10.Bilimsellik Değerinin Yer Aldığı Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Bilimsellik	Bilimsellik Değerinin Yer
-------------	---------------------------

Eserler	Değeri Sayısı	Aldığı Sayfa Numaraları
Havada Bulut	1	17
Lüzumsuz Adam	2	49,79
Mahkeme Kapısı	1	161
Semaver	1	30
Son Kuşlar	5	14,15,16,17,83
Şahmerdan	1	91

“Benim icadım da Arşimet Kanununa istinat ediyorsa da, ben sudan çok daha ağır bir cismi yüzdürebilirim; ayrı mesele! icadımın asıl kıymeti ağırlığı olmayan, tebdili mekan ettirdiği suyun hacmi ile kendi ağırlığı müsavî, tek mil kamaraları su dışında, su ile hiç teması olmayan bir tekne. Buyurun şemasını!” (Son Kuşlar, 2020, s. 14).

Arşimet prensibi “tamamen ya da bir kısmı akışkana batan cisme akışkan tarafından uygulanan kaldırma kuvvetinin cismin yer değiştirdiği akışkanın ağırlığına eşit” olduğunu söyler. Öyküde bu prensibe ters bir deneme söz konusudur.

“-Ayda ne var? dedi.

- Ayda mı? Biraz düşündüm. Sonra mektepten kalma ne kadar bilgim varsa söyledim:

- Ayda bir şeyler yok ... Boş, manasız, ölü ... Hava yok ki canlı mahluk yaşasın ... Ölü taşlar, karanlıklar, uçurumlar, kayalar. Bu ışık da yalancı bir ışık. Kendi ışığı yok ki. Güneşin ona attığı ışıkların aksidir bu gördüğün ... Orada bir şey yok. Hiçbir şey yok. Soğuk; belki soğuk bile yok. Hava olmayan yerde sıcak, soğuk mefhumu olur mu, bilmem?” (Havada Bulut, 2020, s. 17).

Yukarıda yer alan satırlarda dünyanın tek doğal uydusu olan ayın yüzeyi ve çevresi konularında bilgiye yer verilmiştir.

“Ökselerin balla yapıldığını anlatıyorlar. Hangi ağacın dallarına hangi kuşların konduğunu öğreniyorum. İspari balıklarının sazlıklarda yaşadıklarını, barbunyalara oltaya gelmediklerini, balıkçılar şahının dokuz kat olta ile on iki kiloluk balık çıkardığını biliyorum.” (Semaver, 2015, 30).

Yukarıda yer alan satırlarda öykü kahramanının ada çocuklarından öğrendiği bilgilere yer verilmiştir.

“Şekerci Cemil'e sorarsanız o ve avukatı, bu mesele üzerine verilen raporlara göre söz söylemektedirler. Mesela bir rapor "Koymamıştır" mı diyor. Cemil ve avukatı "Koymadım" der. "Koymuştur" mu diyor; Bay Cemil "Koydum" der. Koymuş mudur, koymamış mıdır? Bunu şüphe yok ki mahkeme, Cemil'in ifadesine göre değil de raporlara

dayanarak aydınlatacaktır.” (Mahkeme Kapısı, 2020, s 161).

Şekerci Cemil’e portakal ezmelerine boya koyduğu konusunda açılan davada mahkeme kararını raporlara dayanarak, bilimsel bilginin güvenilirliği ışığında verecektir.

“İçinde bunun demir, manganez, fosfor, kireç, her şey var, dedi. Ben tohumu anlıyorum. Bir nevi ambar. Bir nevi yumurta. Ama bu toprak denilen şeyi anlayamıyorum. Kimyacı tahlil eder. İçinde şu, şu var, der. Ama tohum içine girince yalnız ona lazım olan şeyleri cömertçe vermesi ne demek? Kokuyu, rengi, madenleri, vitaminleri, çeliği, fosforu, arseniği, şekeri, bilmem ki daha neyi?” (Lüzumsuz Adam, 2017, s 79).

Toprak hayat kaynağıdır. Bitkilerin yaşam alanları topraktır, kendisi için gerekli maddeleri topraktan sağlarlar.

“- Ama bu sinekler hiç yorulmuyorlar.

- Bir yerde okudumdu efendim, saniyede 350 defa kanatlarını çırpırlarmış. Böceklerin adale kuvveti bir harika imiş beybaba. Bir gramlık bilmem ne böceği iki yüz gram ağırlığında bir demir cetveli çenesiyle tutar kaldırmış ...” (Şahmerdan, 2020, s. 91).

Öykü kahramanının böceklerin yapısal özellikleri karşısında yaşadığı şaşkınlığı ifade etmektedir.

4.7. Çalışkanlık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Çalışkanlık kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8) “Çalışkan olma durumu, faaliyet.”olarak açıklanmaktadır.

Türk toplumunun lideri Mustafa Kemal Atatürk’ün “Türk, öğün, çalış, güven” vecizesi konuya verilen önemi göstermektedir.

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ’da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru” romanlarında 102 farklı yerde çalışkanlık değerine rastlanmıştır.

Tablo 11. Çalışkanlık Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplarda Geçen İleti Sayıları

Eserler	Çalışkanlık Değeri Sayısı	Çalışkanlık Değerinin Aldığı Sayfa Numaraları	Yer
Az Şekerli	2	62-63, 100	
Havada Bulut	4	2-3,8,94,101	
Kayıp Aranıyor	3	4,42,85-86	

Alemdağ'da Var Bir Yılan	2	32,41
Kumpanya	1	53
Lüzumsuz Adam	16	13,13, 14,24,37, 39,44,46,49,49,52, 54,54,56,78,82
Tüneldeki Çocuk	12	10,19,22,25,25,29,29,30,31,40,62,71
Mahalle Kahvesi	15	32,38,38,42,43,43,43,57,74,80, 81,102-103,103,104,111
Mahkeme Kapısı	7	1,47,53,59,68-69,78,109
Havuz Başı	5	84,97,100,100,112-113
Medar-ı Maişet Motoru	8	29,30,74,75,80,129- 130,105,180
Sarnıç	4	23-24,39,68,94
Semaver	10	3,8,8,14,19,76,76,76,78,102- 103
Son Kuşlar	6	26,42,45,50,53,62
Şahmerdan	7	2,2-3,6,53,66,79,120

“Kendine çok güvenir, dipte uzun müddet çalışır, yorulmaz, dinlenmez, derin yerleri tercih eder, babayiğit bir şeydi.” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 74).

Yukarıda yer alan satırlarda roman kahramanlarından Hüsnü'nün çalışkanlığından bahsedilmektedir. Hüsnü'nün gayreti üzerinden çalışkanlık kavramına değinilmektedir.

“Mektup gelir gelmez, babasına ona burada bir iki yüz dönüm arazi almasını yazacaktı. Oraya kendi planlarıyla bir bina, bir dam, bir çit, bir de ahır yaptıracaktı. Ustalarla beraber çalışacaktı. Kendi ekecek, kendi biçecekti” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 105).

Roman kahramanlarından Fahri'nin üniversiteyi bırakarak sevdiği kızın peşinden geldiği memlekette kurmak istediği hayata dair noktalar yer almaktadır. Fahri'nin hayali sevdiği kız ile evlenerek çalışkan bir çiftçi olmaktır. Roman kahramanının hayali üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Kaptanımız Sadık Baba'nın eşsiz cesaret ve mahareti, uzun senelere dayanan tecrübeleri, İngilizler kadar bizi de hala hayrette bırakan tedbirleri sayesinde hiç hadisesizce

koca cephaneliği boşaltmış, İstanbul'dan yollanan mebusları da beraber alarak Adapazarı istasyonuna ulaştırmıştık ...” (Az Şekerli, 2012, 62-63).

Hikâye Millî Mücadele yıllarını konu almaktadır. Ali Fuat Paşa'nın emri üzerine kaptan Sadık Baba cephaneliği tecrübe ve çalışkanlığı ile gerekli yerlere sevk etmiştir. Öykü kahramanının yaptıkları üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“O yalnız ağıyla yaşamıştı. Yalnız ağlarıyla yetmiş beş sene aç açık kalmamış, namerde muhtaç olmamıştı” (Son Kuşlar, 2020, 53).

Öykü geçimini balıkçılık yaparak kazanan Apostol'un geçimini ağları ile sağladığından, yetmiş beş senelik ömründe emeği ile ekmeğini kazandığından, çalışkanlığından söz edilmektedir.

“Barba Antimos yılmak bilmeyenlerdendi. Kıt kanaat geçinirdi. Kolunda kuvvet kaldıkça elini neye sürse güzel eyledi durdu” (Son Kuşlar, 2020, s.62).

Duvar ustası Barba Antimos'un hastalanıncaya dek çalışarak hayatını kazanması söz konusudur. Öykü kahramanının çalışma konusundaki gayreti üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapılmıştır.

“Kör Mustafa bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sivar, dam aktarır, kuyu kazar” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 42).

Yazar yukarıda yer alan satırlarda köyde “Kör Mustafa” olarak tanınan ve görme engelli bir birey olan Mustafa'nın geçimini sağlamak adına çalıştığı alanlardan söz edilmektedir. Öykü kahramanının gayreti üzerinden çalışkanlık kavramından söz edilmiştir.

“Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem ... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak mecburiyetinde idi”(Mahalle Kahvesi, 2020, s.43).

Yukarıdaki satırlar Kör Mustafa'nın akşamları iş çıkışında üç evlek (tarlanın saban iziyle bölünen bölümlerinden her biri) için verdiği mücadeleyi, çalışma gayretini konu almaktadır. Yazar öykü kahramanı Kör Mustafa'nın gayreti konusu ile çalışkanlık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Odun yardı, tarlada çalıştı, nalbanda yardım etti. Bir gün de köylüler baktı ki Hüseyin Ağa'nın tarlası kenarına bir kulübe yapılmış, içinde de Muharrem yatar.” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.103).

Kasabaya sonradan gelen Muharrem'in hiçbir şeyi yokken çalışarak, emek vererek kendisi için kurduğu hayattan bahsedilir. Muharrem'in çeşitli işlerde çalışarak edindikleri üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Yalnız beyciğim. Dilim damağım kurudu. Şuradan bir de gazozcuk ikram edin! Kolay mı efendim, mahalleleri dolaşmak? Vallahi öyle akşamlarım olur ki beyefendi, ayakkabılarımı çıkardığım zaman sanki ayaklarım benim sabahki ayaklarım değilmiş gibi olur. En aşağı iki misli büyürler” (Havada Bulut, 2020, 2-3).

Posta müvezziinin çalışma hayatı ve yaşadığı zorluklardan bahsedilmektedir. Posta müvezziini çalışma şartlarına rağmen çalışmaya ve geçimini bu işten sağlamaya devam etmektedir. Yukarıda yer alan satırlar ile çalışkanlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Sakız'dan nasıl geldiğini, bir bakkala nasıl çırak olduğunu, sonra nasıl dükkanda bütün işi eline aldığı, ustanın dükkana arada bir uğradığını, günün birinde de kızını elinden tutup kendisine nasıl verdiğini bir anlatsa” (Havada Bulut, 2020, s.8).

Yukarıda yer alan satırlar sonradan zengin olan bir bakkalın hayatı, çalışma sürecinde yaşadığı zorlukları ve bakkalın çalışkanlığını ifade etmektedir. Bakkal gençliği süresinden nasıl gayret ile çalışarak buralara geldiğinden söz ederek çalışkanlık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Hiç boş kalmak işine gelmezdi. Boş kalırsa müthiş canı sıkılırdı” (Semaver, 2015, s.76).

Semtin sapa bir kahvesini kiralayarak kendi işinin patronu olan garson Ahmet'in çalışmaya olan sevgisinden söz edilmektedir. Yazar Ahmet üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Çocuk hiçbir şey konuşmadan, fincanları leğenin içindeki siyah sudan bembeyaz çıkarır. Rengi kirden kapkara olmuş bir peşkire ovalaya ovalaya silerdi” (Semaver, 2015, s.78).

Hikâye kahramanı Ahmet'in yanında çalışan çıraktan söz edilmektedir. Çırağın kahvedeki işleri özenle yapması konusu ile çalışkanlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Ali bütün gün zevkle, hırsla, iştiaqla çalışacak. Fakat arkadaşlarından üstün görünmek istemedi. Onun için dürüst, gösterişsiz işleyecek” (Semaver, 2015, s. 3).

Fabrika işçisi Ali'nin gösterişten uzak, yaptığı işi severek ve istekle yapması satırlara konu olmuştur. Ali'nin çalışma şekli üzerinden çalışkanlık kavramından söz edilmektedir.

“- Öyleyse bekle. Buna daha vakit var. Hem ben gelemem. Ben yarından tezi yok, iş peşindeyim” (Kumpanya, 2017, s. 53).

Hikâye kahramanları Saffet Ferit ve Halit'in diyalogundan bir paçaya yer verilmiştir. Saffet Ferit'in kumpanya için iş arayacağından bahsedilmektedir. Öykü kahramanı Saffet Ferit üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Ali Baba:

- *Kırk senedir Bakırköy su yolunun başındayım. 76 yaşındayım. Bütün yola ben bakarım. Yol bu beyim. Su yolu bu, bozulmaz olur mu? Kah tıkanır, kah çürür, kah ezilir. Ben her gün, yolu bir dolaşırım. Bin türlü ihtimal var. Delen de olur, ezen de olur. Kendi kendine de tıkanır. Farz edelim ki yol tıkanı, acaba nereden tıkanı? Ali Baba'dan başka bu işi anlayacak yoktur, hakim bey. Kulağımı su yoluna yapıştırdım mı, nereden tıkanmış bulurum. Zanaatımız bu. Dile kolay, kırk sene bu. O su yolunun künkleri avucumun içi gibidir. İşte geçenlerde yine tıkanmıştı” (Mahkeme Kapısı, 2020, s. 78).*

Öykünün bu bölümünde su yolunun bekçiliğini yapan Ali Baba'nın mesleğinden ki tecrübesi, bölgeye hakimiyeti, çalışma hayatından bahsedilmektedir. Ali Baba'nın işine olan hakimiyeti bu işe emek verdiği yılların karşılığıdır. Yazar Ali Baba'nın emeği ve tecrübesi konuları üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Ben başladım güğümü parıl parıl parlatmaya. Geceleyin saleple çıkmak lazım. Ekmek parası, reis bey” (Mahkeme Kapısı, 2020, s. 68-69).

Yukarıda yer alan satırlarda Müslim Ağa'nın ekmek parasını kazanmak için çalışmanın gerekliliği konu olmuştur. Öyküde Müslim Ağa çalışkan bir emekçidir.

“Gazetelere bir buçuk liraya hikâye, adliye röportajı yazdım. Küçük bir iradım var, eski zamanda ana oğul bize yetiyordu, şimdi devede kulak oldu” (Lüzumsuz Adam, 2017, s. 13).

Yukarıda yer alan satırlarda çok uygun ücretler karşılığında gazetelerde çalışan kahramanın çalışma hayatından söz edilmektedir. Kahraman çalışma şartlarına bakmaksızın çalışmaya devam etmiş ve ailesinin geçimini sağlamıştır.

“Nasıl etmeli de yataktan kalkmalı. Saatlerin en güzeli bu! Bu saatte uyumayan yoktur artık, balığa çıkanlar müstesna” (Lüzumsuz Adam, 2012, s. 46).

Balıkçılar çalışma hayatına oldukça erken başlayan çalışkan emekçilerdir. Yazar bu satırlarda balıkçıların çalışma koşulları konusu üzerinden çalışkanlık kavramına değinmektedir.

“Bu sabah gün doğmadan dükkân açıp ilk müşterinin parasını sakalına sürerek bir çarşı içi Müslümanı kadar erken uyanmışım” (Sarnıç, 2020, s. 68).

Kültürümüzde Müslüman esnaflar öncelikle sabah namazı için camiye giderler sonrasında güneşin ilk ışıklarının bereketine inanarak kepenkleri açarlar. Yazar burada bu gelenek üzerinden çarşı içi Müslümanlarının çalışkanlıklarından söz etmektedir.

“Sarı ve yarası daha kapanmamış adam sordu:

- Kışın da mı çalışacağız? Yağız adam:

- Helbette, dedi, insan yılan mı ki? Yoksa ayı mı? Kışın uyu. Recep'in gaz sobasına dik

gözünü hülyalan. Sonra yazın nasıl çalışılır?” (Sarnıç, 2020, s.94).

Yukarıda yer alan satırlarda insanın hayatını devam ettirebilmesi için çalışmasının gerekliliğinden bahsetmektedir.

“Abdurrahman hınçla ve müthiş bir enerji ile, dönmeyen çarka adeta tekme atarcasına kola yapışıyor; aşağıya veya yukarıya indirmeye veya çıkarmaya çalışıyordu” (Şahmerdan, 2020, s.6).

Yukarıda yer alan satırlarda şahmerdan için çalışan Abdurrahman’ın olanca gücünü işi için harcamasından söz edilmiştir. Abdurrahman burada çalışkanlık örneği sergilemektedir.

“Kerata, çok zeki şeydir. Mektepte hocaları bayılırlardı. Bana hep söylediler. Okusun okusun diye. Ama biz fakir insanlarız, nasıl okutalım beyim? Hem herkes okursa sanatı kim yapacak; öyle mi ya? Yeter işte, ilk mektebi bitirdi. Orada marangoz yanına verdik. Haftada dört beş lira alıyor. Az para mı? Ama hala elinden kitap düşmez. Hala okur. O da benim gibi eski gazete tiryakisidir” (Şahmerdan, 2020, s.53).

Yukarıda yer alan satırlarda baba hem iş hem okul hayatında oldukça çalışkan olan bir gençten söz etmektedir. Gencin hem çalışma hayatındaki hem de okul başarısının ile çalışkanlık kavramı vurgulanmaktadır.

“Komşuları Balıkçı Hasan Ağaları hayretle seyrediyordu. Sabahın kaçında kalkardı bunlar. Birden ahşap evde ışıklar yanmış görürdü. Bir tatlı gürültüdür başlardı. Nevin’in babası bile saat ikilere doğru uyuduğu halde bazı bu saatlerde uyanır, balıkçıların ahşap evine keyfiyle bakardı.

- İşte insanlar, derdi, bir güne hazırlanıyorlar. İnsanlara balık tutacaklar. Fakir köy gün doğmadan uyanıyor. Kahveci Ali Efendi ocağı yakmıştır. Çayı demliyor. İdris iskele başında salep güğümünün altındaki elleme kömürlerin küllerini üflüyor. Babası Cemal’i uyandırıyor” (Kayıp Aranıyor, 2019, s.85-86).

Yazar yukarıda yer alan satırlarda kasaba halkının gün doğmadan kalkıp çalışma hayatına başlamasından söz edilmektedir. Yazar kasaba halkının üzerinden çalışkanlık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Çünkü hepsinin ellerinde iş vardı. Kızdırılmış üstlerine biraz kum, biraz kalay dökünce pırıl pırıl parlayan hamam tasları, sahanlar, tencereler; çoluk çocuk çalışıyorlardı” (Havuz Başı, 2022, s. 100).

Mahalle halkının çoluk çocuk demeden tamamının işe koyulmasından, halkın çalışkanlığından söz edilmektedir.

“Sekreter etrafı gösterdi:

-Hepsi koşuyorlar, görüyor musun şu insanları? Ekmek parasına” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s.

62.).

Öykü kahramanları arasında geçen yukarıdaki diyalogda insanların emek parasını kazanmak için emek verdiklerini dile getirilerek çalışkanlık kavramından söz edilmiştir.

4.8. Dayanışma Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Dayanışma kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8) “Bir topluluğu oluşturan duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt.” anlamlarına gelmektedir.

Toplumumuzda dayanışma kavramı bireylerin maddi bir bedel veya menfaat gözetmeksizin, topluma ait maddi ve manevi değerler için sulh zamanı imece, savaş zamanı iseyekvücut olma halidir (Bilici ve Korkmaz, 2014).

“*Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Havuz Başı* hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru*” romanlarında 18 farklı yerde dayanışma değerine rastlanmıştır.

Tablo 12. Dayanışma Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplarda Geçen İleti Sayıları

Eserler	Dayanışma Değeri Sayısı	Dayanışma Değerinin Geçtiği Sayfa Numaraları
Kumpanya	4	7,10,10,17-18
Lüzumsuz Adam	1	9
Alemdağ'da Var Bir Yılan	2	30,32
Mahalle Kahvesi	2	31, 70-71
Mahkeme Kapısı	1	4
Medar-ı Maişet Motoru	6	19,103,109,164,167,183
Şahmerdan	2	3,32

“*Hem bizim yaradılışımızdaki insanlar birbirine sevgi için doğmuştur. Sana demiyorum ki bir su kıyısında bir elli, yüz dönümlük arazi alma! Bir de iyi arkadaş bul yanma. Harmanını köylülerle beraber yap. Bir gün o harmanda sen çalışırsın, ertesi gün, öteki köylünün harmanına gidersin. Şimdi köylüler böyle yapıyorlar, biliyor musun? Ne hoş şey! Ha, değil mi?*” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 109).

Kültürümüzde kırsal kesimde yaşayan kişilerinin sırayla birbirlerinin tarla işlerine yardımcı oldukları imece usulünden söz edilmektedir. Bu kültür köy hayatındaki dayanışmanın en güzel örneklerinden biridir.

“İnsanoğlunun en basit, en temiz geçinme yolu, en büyük, en şerefli işi toprak kalmış. Kendi emeğiyle toprağı ekip biçerek yahut kendinden başka türlü görmediği insanlarla ekip biçerek yaşama tarzı en namuskâr bir çalışma tarzı olduğu bence muhakkak” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 103).

Yukarıda yer alan satırlarda yazar insanoğlunun yaptığı işlerden en şerefli olarak toprağı görmüş, en namuskar çalışma tarzı olarak imece usulünden bahsetmiştir. İmece usulü köylülerin birbiri ile yardımlaşarak işlerini yürüttüğü dayanışmanın en fazla olduğu çalışma şekillerinden biridir.

“Arkadaşımın şiirlerini kitap halinde çıkarmasına imkan yoktu. Onları basacak hiçbir tabi Babıali Caddesi'nde yaşayamazdı. Olamazdı böyle şey. Şiirden anlayan tabi olur muydu hiç? Genç kızın fikri pek güzeldi. Bir formalık bir kitap çıkaracaktık. Kopya kağıtlarıyla beş tane çıkarabiliyorduk. Bir miktar kağıt aldık. Kızlar münavebe ile başladılar çalışmaya” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 70-71).

Yukarıdaki satırların yer aldığı öyküde arkadaş grubunda bulunan ve şair olan arkadaşlarının kitap çıkaramaması noktasında kız arkadaşının ortaya attığı fikir dayanışmanın net örneklerinden biridir.

“Bunu ben mi temin ederim? Saffet Ferit mi? Halit mi? Moruk Salih mi? Yoksa Suat'la Recai mi? Ondan ötesi, haftaya bu saatte burada toplandığımız zaman kararlaşır. İlk yapacağımız şey, kumpanya ismiyle uğraşıp durmaktan vazgeçmemizdir. Sonrası kolay! Gözlerinizden anlıyorum ki, karar katidir. Peki! Biz bu işin fedaisi olduk artık. "Bir turneye çıkalım, yahu!" dedi miydi, birisi; bizde uyku, rahat arama. Bir haftadır ben de sizin gibiyim. Bir kumpanyaya lazım olacak ne gibi şeyler varsa, evden mi olur, komşudan mı olur, arkadaştan mı olur; yoksa beş on para ile ariyet mi alınır, bunların hepsini yapacağımıza eminim” (Kumpanya, 2017, s 10).

Kumpanyanın kurulabilmesi için grup içerisinde yer alan bütün bireylerin dayanışma içerisinde birlik olmalarının gerekliliğinden söz edilmiştir.

“Mahalle gene ne olsa mahalledir. Benim dükkân yanabilir, aç da kalabilirim. Ama bana öyle gelir ki, şu öğleleri limonlu terbiyeli işkembe çorbasını içtiğim işkembeci beni ölünceye kadar besleyecek. Portakalcı Salomon çürük portakalları çıplak Yahudi çocuklarına nasıl dağıtıyor, ben geçerken de iki tane avcuma koyacak. O günler belki elbiselerim pek eski olur da içeriye almaz ama; pastanenin madamı kapısının önünde bana bir kapuçino

içirir” (Lüzumsuz Adam, 2017, s. 9).

Kahramanın günlük hayatından bir güne yer verdiği öyküde kahraman yaşadığı mahallede hissettiği dayanışma duygusunu yukarıdaki satırlarda ifade etmiştir.

“Fakat yabancı düşmanlara karşı, bir kardeş hırsızlığının, nankörlüğünün hıncı çabuk sönerdi. Şehri doldurmuşlardı. On günlük erzaklarıyla gelmişlerdi. On gün sonra yine on günlük erzaklarıyla başka bir kafilé köylerde hazır bekliyordu. Şehri nöbetleşe bekleyeceklerdi” (Şahmerdan, 2020, s. 32).

Köylülerin düşman kuvvetleri karşısında birlik olarak, aralarındaki tüm kırgınlıkları kenara bırakmasından, dayanışma içerisinde yurdu savunmalarından bahsedilmiştir.

4.9. Duyarlılık Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Duyarlılık kelimesi “Belirli bir yönde ya da genel olarak durumları ve duyguları anlayabilme yeteneği” (Enç, 1990, s.55) olarak tanımlanmaktadır.

Bireylerin yaşam sürecinde karşılaştığı olay ve durumlara karşı duygusal ve davranışsal olarak tepki göstermesi hali olarak açıklanabilir.

“Semaver, Sarnıç, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru*” romanlarında 136 farklı yerde duyarlılık değerine rastlanmıştır.

Tablo 13. Duyarlılık Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İletî Sayıları

Eserler	Duyarlılık Değeri Sayısı	Duyarlılık Değeri Geçtiği Sayfa Numaraları
Az Şekerli	5	7,55,77,79,94
Havada Bulut	6	7,8-9,53,62,77,92
Kayıp Aranıyor	8	10,12,16,19-20,60,61,79,84
Kumpanya	16	4,12,12,31,40,40,44,47, 49,55,68,79,84,84,87,95
Alemdağ'da Var Bir Yılan	1	18
Lüzumsuz Adam	12	23,24-25,28,36,49-50,50-51,56, 57,58,59,81,92
Mahalle Kahvesi	18	2,4-5,5,20,21,21,22,23,24,27,29,

		32,54,65,73,80,82,112
Mahkeme Kapısı	13	8,42,51,69,81,88,107,107,133,142 -144,148,148,161
Medar-ı Maişet Motoru	11	7,18-19,62,77-78,105,107,137, 181,181,184,184
Tüneldeki Çocuk	2	8,18
Sarnıç	12	14,18,22,23,28,29,45-46,63,69, 90,105,105
Havuz Başı	6	2,13,82,110,112,119
Semaver	12	8,12,12,13,20,20-21,32,41,44, 45,87,98
Son Kuşlar	9	5,5,7,25,49,53,56,78,78
Şahmerdan	5	12,56,96,100,111

“Oraya yere yığılıvermişti.

Fahri haykırdı:

- Öldü mü?

Dalgıç:

- Hayır, dedi, ölmesine ölmedi ama ölümden de beter bir şey olmuştu. Sağ tarafı hiç tutmuyordu, Öyle kavi arslan, çalışkan bir adama inme inmesi ne demektir arkadaş!

Dalgıç bir müddet sustu, sonra:

- Şimdi İzmir'dedir, dedi, bizim cemiyet, arkadaşlar ona bakıyoruz. Bakıyoruz ama neye yarar?.. Geçenlerde İzmir'e gittiğim zaman evinin önünden belki; on defa geçtim, içeriye giremedim. Yüreğim kaldırmaz benim!” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 77-78).

Öyküde geçirdiği kaza sonucunda felç geçiren arkadaşlarına vefa borçlarını O'na bakarak ödemeye çalışan duyarlı arkadaş grubundan söz edilmektedir. Yazar öykü kahramanları üzerinden duyarlılık konusuna vurgu yapmaktadır.

“Ada'da âdettir: Fakir her erkek çocuk bir bakkal, sütçü, ekmekçi, pastacı, kasap veya berber yanına çırak alınır. Kimse dışarıdan çırak getirmez. Ta ki, Ada çocuklarının hepsi iş bulsun...” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 7).

Adada bulunan tüm çocukların meslek edinebilmeleri konusunda duyarlı davranarak ellerini taşın altına koyan ada esnafından söz edilmiştir. Yazar ada esnafının davranışları üzerinden duyarlılık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Bana toprak sahibi olmaktan bahsetme arkadaş! Toprağın asıl sahibi onunla dövüştür. Arabayla, kırbaçla, bir yağız atla mağrur, harman savrulurken seyretmek, toprak sürülürken cıgara yakmak, patatesler çıkarken ceviz gölgesinde uyuyup uyanıp, “Hadi karılar, biraz gayret!” demekle çalıştım zanneden adamın benim nazarımda kıymeti yoktur. Ben şu karıncalara basamam. Karıncalara basmamak için gözlerim önümde yürürüm. Ama bu herifin gırtlığına basarım” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 107-108).

Yazar yukarıda yer alan satırlarda emekçi köylü kadınına karşı duyarlılığını toprak sahibi olup toprağa hiçbir emeği olmayanlara karşı duruşu ile göstermektedir.

“Yirminci Asır etrafında toplanan yazıcılar, sanatçının iç içe, yüz yüze bulunduğu sayısız insan meseleleri üzerinde işleyip, onları değerlendirmesini ilk şart olarak görmektedir. Burada insan derken aylak olmayanı, kendini beyin sancıları içinde hissedeni, toplulukta yararlı fonksiyonu, kısaca, küçük günlerinin muhasebesini yapabileni kastediyoruz” (Az Şekerli, 2012, s. 94).

Yazar hayata, insanlığa, olaylara karşı duyarlı bireylerden bahsederek duyarlılık kavramına vurgu yapmaktadır.

“Arkadaşımızla, insanoğlunun güzel günlerinin geleceğini konuşurduk insanoğlunun bugünkü halinden söz açardık” (Az Şekerli, 2012, s. 55).

Arkadaşla olan muhabbette günlük sohbetlerin dışında insanlığın dünü ve bugünü ile ilgili konuşmak öykü kahramanlarının duyarlılığını göstermektedir.

“Böyle irkiliriz işte dışardan görünce sevincin gösterisini. Meselesi ekmeğinde olanların bu halinden, meselesi insan, gökyüzü, yeryüzü, ölüm, sefalet, hastalık; incir çekirdeğinden başlayıp dünya yuvarlağındaki en manasız meseleye kadar çıkanlar nasıl irkilmez ki?” (Son Kuşlar, 2020, s. 25).

“Dünyanın yaradılışındaydık şimdi, insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış ateşin karşısında okumak üzereydim. Bütün kabile halkı bana kızmıştı:

- Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?” (Son Kuşlar, 2020, s. 78).

Yazar ekmek kaygısındaki bireyler ile meselesi insan, hayvan, dünya olan duyarlılıkları yüksek bireyler arasında geçebileceğini düşündüğü diyaloga yer vererek duyarlılık konusuna değinmiştir.

“Ayın on beşi değil ama yine kocaman bir ay, caddenin kocaman ampulünden kararmış madeni bir ışıkla bakıyor. İçimi deliyor sokak köpeğinin güzel gözleri, mahzunluğu, açlığı... Ah bir simit olsaydı cebimde! Otursaydım şu ıslak çimenlerin üstüne, köpeğin

yanına” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 54).

Yukarıda yer alan satırlar öykü kahramanının aç sokak köpeklerine karşı merhametini ve duyarlılığını göstermektedir.

“Ondan öte Yunanistan’ da açlıktan ölürlermiş. Kahvede üzülür, evde karısının yanında, ağlamaklı gibi olur” (Havada Bulut, 2020, s. 8-9).

Başka milletlerin yaşadığı sıkıntılara karşı insan olarak duruşu öykü kahramanının duyarlılığının göstergesidir.

“Stelyanos, Trifon’u düşünürken kimse gelip onu rahatsız etmemeliydi. O her zaman Trifon’u düşünürdü ama, bilhassa elinde iğ, balık ağlarını örerken onun küçük yaramazlıklarını, tatlı şakalarını hatırlayabilirdi. Başka zamanlar Trifon yelken açmasın, Trifon soğuk almasın, Trifon bu havada denize girmesin, Trifon çamlarda uyumasın, Trifon sokak çocuklarıyla kavga etmesin; bütün bunlar ihtiyarı sokak sokak dolaşmaya mecbur ederdi. O halde Trifon çok yakınlardaydı. Demek ki ne yelkende, ne balıkta, ne denizdedir. O halde Trifon neredeydi?” (Semaver, 2015, s. 12).

“- Adını ne koyacaksın geminin Trifon?

- Adını mı?

Çocuk düşünmeye dalmıştı. Aklına önce anasının ismi gelmişti. Dudaklarının ucunda, Yovana ismi olduğu halde düşünüyordu. Bu ismi söylese, büyükbabanın gözlerinde yine hayallerin uçuşmaya başlayacağını, hatıraların dalgalar gibi kabardığını görecekti. İhtiyar, uzun zaman sakın bir deniz gibi bekleyecek; susacaktı. Trifon bu durgun ve ağır havaları sevmezdi.” (Semaver, 2015, s.13).

Öykü kahramanları dede Stelyanos ve torunu Trifon’un hayatından bir parçaya yer verilmiştir. Dede kızını kaybetmenin acısını torunuTrifon ile sarmaktadır. Torunu Trifon’un yaptığı gemiye isim seçerken dedesini de düşünerek seçmesi ne kadar duyarlı bir birey olduğunun göstergesidir.

“Sabahçı kahvelerini kapamadan evvel birkaç tane gece barınma evine şiddetle ihtiyacı olan İstanbul şehrinin kışı bazan ne kadar uzun, ne kadar uzun ve bitmez tükenmez bir afettir; bilen bilir.” (Semaver, 2015, s. 87).

Öykü kahramanı, sabahçı kahvelerinin kışın evsiz insanların barındıkları yerler olduğunu ifade ederek buraların kapanmadan evvel İstanbul’un bir ihtiyacından bahsetmiştir. Bu durum öykü kahramanının sokakta yaşayan insanlara karşı duyarlılığının bir göstergesidir.

“Saffet Ferit’in borç almadığı insan demeyelim de, borç istemediği kimse kalmamıştı. Hiçbir zaman borcunu ödememiştir. Bununla beraber, kendisinde para olduğu zaman hiç sorup sual etmeden, hatta bazen gizlice, muhtaç arkadaşların cebine para koyduğu olmuştur.

Bu yaptığını da her zaman unutmuştur. Hem sahiden, candan unutmuştur. Kim bilir, Dayı Emin'in de cebine, sarhoşluğa getirip kaç defa para koymuştur, diye düşünmelidir” (Kumpanya, 2017, s. 12).

Öykü kahramanı Saffet Ferit'in borcuna sadık olmamasına karşın çevresinde ihtiyaç sahiplerine karşı tutumu insanlara karşı duyarlılığının göstergesi olarak görülebilir.

“Kahveci çiraklığından başlayıp, halde manavlığa kadar yükselmiş hoyrat delikanlılar; şimdiki su götürmez saadetlerini bu altmışlık dimdik ihtiyara borçluydular. Birçok çocukları mektebe göndermeye babalarını Rıza Bey kandırmıştır. Velhasıl bu iki misale benzer bir sürü iyiliklerle bütün mahalleli Rıza Bey'e borçlanmıştır” (Kumpanya, 2017, s. 79).

Öykü kahramanı Rıza Bey mahalledeki çocukların okula devamı konusunda duyarlı davranarak aileler ile görüşmüş çocukların okula devamını sağlamıştır. Yazar Rıza Bey üzerinden duyarlılık konusuna değinmektedir.

“Bu bayan, haftanın üç-dört gününü adliyede dava dinlemekle geçiriyor. Geçen gün bir başka bayana şöyle dert yanıyordu:

- Kardeş, diyordu, bizim herif öldükten sonra içim içime sığmıyor. Ben çok felaket gördüm hanımcığım! Haftanın üç günü buradayım. Ne anlıyorum, demeyin. Başkalarının derdini dinleyip, kendi yalnızlığını unutuyorum. Böylece, dünyada benden başka insanlar olduğunu hissediyorum. Ah, bilmezsin kardeş! Yalnızlık kötü şey. Benim de derdim var. Kocam öldü. Oğlumun biri üç aylık, öteki dört yaşında gittiler. Bir kızım vardı. Kötü kocaya düştü. Doğururken onu da kaybettik. Çocuk, yani torunum, sağ. Hınzır herif, onu da çok gördü. Aldı götürdü. İzini kaybettim. Kocam da bir meseleden dört ay mahpus yatmıştı. O zaman onun davasına gelmiştim. O günden beri benim derdimden başka dertler olduğunu öğrenmek için buraya gelir, kendi derdimi unuttur, el alemin derdiyle dertlenirim” (Mahkeme Kapısı, 2020, s.147).

Hayatın birçok zorluğunu yaşayan ve yaşamakta olan bir kadının sorunlarını bir kenara bırakarak insanların derdi ile dertlenmesi duyarlılık göstergesi olarak görülebilir.

“Sabahleyin çay içerken içimde bir buruk lezzet duydum. Bu üç yaşlı başlı adam, babacan tavırları ile gözümün önüne geldiler. Sabıkaları olup olmadığını yazamamışım. Sabıkasızdır diye düşündüm. Şeytana uyuşlarına bir akraba gibi üzülüm” (Mahkeme Kapısı, 2020, s. 8).

Öykü kahramanının hiç tanımadığı yaşlı insanları düşünüp üzülebiliyor olması duyarlılığının göstergesidir.

“Ya buradakiler? Ya biz? Ya şu çocuk? Bunlara iş bulmak lazım. Yalnız işle de iş

bitmez. Okutmak lazım bunları” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.58).

Şehrin ücra mahallelerinde yaşanan bir olay üzerine bölgeye gelen gazeteci ve mahallenin diyalogundan bir bölüme yer verilmiştir. Mahalleli, mahallede yaşayan çocuklara karşı duyarlı bir duruş göstermiştir.

“Karı çok hasta. Hanımın doktoru varmış. Birazdan giderim sana onu getiririm. Hastaneye yatırırız seni Cevriye Nine, deyip durdu” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.59).

Şehrin ücra bir mahallesinden zengin olarak çıkan Fatma’nın mahalleyi ziyaretinde süt annesi ile aralarında geçen diyaloga yer verilmiştir. Konuşmada Fatma geçmişine karşı vefalı ve duyarlı davranmaktadır.

“- İnsan, dedi, aslını unutmamalıdır. Bakın bu çay bile aslı göl olduğunu unutmuyor. Suları bir göl suyu gibi ılık ve sessiz. Sanki bir göl gibi sakin, sanki bir göl gibi akıyor. Tabiat bile aslını unutmuyor, görüyon a!” (Sarnıç, 2020, s. 23).

Yazar yukarıda yer alan satırlarda kişilerin geçmişine, geldiği yere karşı duyarlı ve vefalı olmasının gerekliliğinden bahsetmiştir.

“Sığırtmaç öksüz ve yetimdi. Hangi samanlıkta yattığını biliyordum. Benim yüzümden ay ışığında elma altlarında yatıyordu. Yakalayıp akşamüstleri köy kahvesinde bir saatçik ona ders verebilmek için bütün yaz uğraşmışım” (Şahmerdan, 2020, s. 100).

Köy hocasının öksüz ve yetim olan sığırtmaca ders vermek için gösterdiği çaba ile hocanın duyarlılığından söz edilebilir.

“Bununla beraber mesut insanlar yok değildi. İnsan başkalarının aç, perişan olduğu günlerde nasıl mesut olur, dememeli. Öyle bir olur ki. Öyle de bir olmayabilir ki” (Şahmerdan, 2020, s. 12).

Öykü seferberlik halinde olan bir kasabada yaşanan olayı konu almaktadır. Hayatın böyle olduğu bir süreçte insanların ruh hallerinin çeşitlilik gösterebileceğinden, duyarlı insanların bu durumlarda mesut olamayacağından söz edilmektedir.

“Köy halkı meziyetli insanlardı. Haksızlıktan ve yalandan ürkerlerdi. Ürmeyenler de kuvvetli bir delil buluncaya kadar beklemeyi daha makul bulur, beklerlerdi” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 12).

Köy halkının haksızlığa ve yalana karşı duyarlı oluşundan söz edilmektedir.

“Köyün içinde kim olursa olsun, boyacı çırağından; kahveci Hasan'dan, Balıkçı Yusuftan, Kunduracı Avram'dan, Zerzevatçı Apostol'a kadar konuştuğunun koluna girer; bir aşağı bir yukarı iskele boyunda dolaşarak adamın derdini canla başla dinlerdi” (Kayıp Aranıyor, 2019, s.10).

Roman kahramanı konsolosun kızı Nevin’in köylünün derdi ile hemhal olmasından,

köye ve köy halkına karşı duyarlılığından söz edilebilir.

“Gündüzün orası herkesin. Senin, benim, madamın, matmazelin, bebeğin ve tespih çeken şişman adamın. Ama çitlembik ağacından karanlık indiği zaman evsizlerin ve serserilerindir. Park da işte o zaman bir ana kucacı kadar şefkatlidir. Bekçiler! İlişmeyin, uyandırmayın serserileri! Park onlarıdır. Yalnız göz kulak olun, yeter” (Havuz Başı, 2022, s. 119).

Yukarıda yer alan satırlarda yazarın gecesini parklarda geçiren insanlara karşı düşünceleri ile kahramanın duyarlılığından söz edilmektedir.

“Bahçemde düşünüyorum: Bu adam kimdir? Yalnız bununla geçinebilir mi? Yoksa keten helvacıların -bir masalda olduğu gibi-bir beytine bir kese altın verecek sultanlar mı vardır hala İstanbul’da? Yoksa bunu bir zevk için mi yapar; bir işçidir de bir tatil gününü böyle mesut mu geçirir?”

Keten helvacı keten helva yapıp satarak geçimini sağlayan kişilerdir. Öykü kahramanının bu insanların geçimleri konusundaki düşünceleri O’nun insanlara karşı duyarlılığının göstergesidir.

4.10. Dürüstlük Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Doğruluk ve dürüstlük kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Türkçe sözlükte doğruluk kelimesi “Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, düşüncenin gerçek ile uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması.” olarak tanımlanmaktadır.

Bireyler arasındaki ilişkilerin ve toplumsal hayatın güven temelleri üzerine oturtulmasında gerekli ilk şart dürüstlük kavramının varlığıdır. Dürüst ve doğru olma bilincinin bireye kazandırılması hem bireysel hem toplumsal gereklilik konumundadır. (Şahin, 2017).

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ’da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru*” romanlarında 194 farklı yerde dürüstlük değerine rastlanmıştır.

Tablo 14. Dürüstlük Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Eserler	Dürüstlük Değeri Sayısı	Dürüstlük Değerinin Geçtiği Sayfa Numaraları
Az Şekerli	2	37-38,43-44

Havada Bulut	20	2,3,7,9,15,18-19,20,23,37,54,54, 63,91,92-93,93,95-96,96,96,98,101
Kayıp Aranıyor	15	8,28,28,28,50,51,60,67,68,73, 73,74,75,83-84,95
Alemdağ'da Var Bir Yılan	4	2,9,30,36,
Havuz Başı	11	7,9,12,33,53,71-72,72,78,85,121,135
Kumpanya	12	7,13-14,21,47,47,49,49,54,62,64,71- 72,108
Tüneldeki Çocuk	5	21,24,27,36,93-94
Lüzumsuz Adam	32	2,4,9,9-10,10,10,10,10-11,11,11, 13,13-14,16,16,18,19,22,26,26,27-28, 35,39-40,55,55,60,76-77,77,77,80,81
Mahalle Kahvesi	21	7,7,7-8,8-9,17,21,23,25,26,27,29,30, 38,41,44,53,56,59,65,77,78
Mahkeme Kapısı	31	3,6,38,39,44,44,45,45,48,53,62,62,65- 67,65,67-68,72,75,80,87,109-110, 110,110,112,112,116-118,125, 145,150,151,153-154,153-154
Medar-ı Maişet Motoru	6	66,69-70,75,110,110,189
Sarnıç	9	20-21,51,61,64,64,68,84,92,96
Semaver	10	40,44,48,56,70,91-92,92,99,102,110
Son Kuşlar	8	18,24,24-25,29,46,50,92,98
Şahmerdan	8	14,42,44,46,55-56,63,87-88,90

“Dalgıçlık herkese vergi değildir. Yalnız bu mesleğin en kötü tarafı, dalgıçların fazla müsrif olmalarıdır. Biz çok para kazanırız, çok yeriz” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 69-70).

Roman kahramanı dalgıçların müsrif olduğunu ifade ederek dürüstlük kavramına vurgu yapmıştır.

“Hem ben sana doğrusunu söyleyeyim mi? Ben ne istediğini adamakıllı bilen birisi değilim. Yalnız bildiğim bir şey varsa oda, başkaları iyi şeyler yaparsa derhal anlıyorum.

Ben hakiki bir köylüyüm. Yarım yamalak tahsilimle iyiyi, kötüyü tefrik ediyorum; bu bana yeter!” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 110).

Roman kahramanı kendi öz eleştirisini yaparak dürüstlük kavramını öne çıkarmıştır.

“Benim içtimai vaziyetim de pek müsait değil. Herkes beni deli diye gösteriyor. Şu kasabada doğdum; bir arkadaşım yok. Kimseyle görüşmüyorum. Bereket, dünyada benim gibiler eksik değil” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 110).

Roman kahramanı kendi iç dünyasında yaşadığı çatışmayı açıkça dile getirerek dürüstlük kavramını öne çıkarmaktadır.

“Dünya üstünde bütün kıymetlerin har vurup harman savrulduğu günlerde, hatta sevgiliden bile bahsetmemek, bahsetmeden yazı yazmak... Bunun kötü ve kolay bir şey olduğunu itiraf ederim” (Az Şekerli, 2012, s. 37-38).

Öykü kahramanı yaşadığı dönemin özelliklerinden bahsederek davranışının niteliğinden dürüstçe bahsetmektedir.

“Hakkım olmadığını bilirim. Belki de bu hal yalnız benim bulunduğum adanın insanlarına vergi bir şeydir. Yine bilirim ki, bu sevinç ne sahte faturalar düzmüş ithalatçının, ne yakalanmamış miri hırsızın, ne de kalay veya kauçuk saklamış muhtekirin sevincidir... Bilirim ama biz alışmadık ki bu çeşit sevince. Bilemeyiz ki bu çeşit sevincin tadını, tatmadık ki. Düşünmeye başlayalı beri bir gün sarhoş olmadan gülmedik ki” (Son Kuşlar, 2020, s. 24-25).

Öykü kahramanı alışıktığı duyguları dürüstçe dile getirerek dürüstlük kavramını ön plana çıkarmaktadır.

“İnanmazsanız yemin etmekten başka ne yapabilirim” (Son Kuşlar, 2020, s. 98).

Öykü kahramanının inancına göre yemin etmek, yaratıcıyı şahit tutmaktır. Kahraman sözlerinin doğruluğunu ispatlamak için yukarıda yer alan satırları dile getirerek dürüstlüğü ispatlamak istemiştir.

“Ben o zamanlar, kafamın içinde onunla münakaşa ederdim, ama şimdiki gibi ukala değildim. Çocuktum, yirmi yaşına rağmen” (Son Kuşlar, 2020, s. 18).

Öykü kahramanı anısından yola çıkıp öz eleştirisini de yaparak hayatına dair dürüst ifadeler yer vermiştir.

“İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Kitaplar dediğime bakıp da büyük ilmi kitaplar, yahut da dört meşhur kitaptan birisini okuyup iman ettiğim sanılmasın” (Mahalle Kahvesi,

2020, s.41).

Öykü kahramanı insanlara olan sevgisi üzerinden inancına dair dürüstçe ifadelere yer vermiştir.

“Ben hiç gülmedim demem; güldüm. Güldüm ama şöyle içten, candan gülmedim. Hem, ben ne zaman böyle gülmek istesem anamın bir sözü hatırıma gelir: 'Çok gülen çok ağlar' sözü... Bir türlü istediğim gibi gülemem. Şöyle hani, insanlara selam kabilinden bir gülümsemek mecburiyeti vardır. En mesut anımda o kadar gülebildim. Selam makamında da hiç gülümsemedim; sonradan ağlayacağımdan korktum” (Havada Bulut, 2020, s. 3).

Öykü kahramanı çocukluğundan kalma bir anısını dile getirerek bu sebeple gülemediği dürüstçe ifade etmektedir.

“Vapura atlamamla köye varmam bir oldu. Köpekli adamı evinde buldum. Deli gibi sevindi. Çay yaptı. Oturduk, içtik. O zaman ayıbımı itiraf ettim. Kıpırmızı oldu. Bir şey söylemeden yüzüme baktı” (Havada Bulut, 2020, s. 23).

Öykü kahramanı arkadaşının mektubunu açıp okuduğunu itiraf ederek ona karşı dürüst bir tavır ortaya koymuştur.

“Şöyle bakıyorum da ... İnsanların başından geçen, hele benim gibi saf olanlarının... Bu saf kelimesini emin ol ki, bir övünme için söylemiyorum. Övünsem hem senin karşında övünmek istesem, bu içinde aptallığın, temizliğin bağdaştığı "saf" kelimesini kullanmazdım. Hem zeki, hem temiz bir adamım, derdim. Ne kaybederdim? Doğru söylemek için kendime, saf, dedim. Saf mı, değil mi? Sen bunu pekala bilirsin. Ara sıra kurnazlıklarım olduysa bunları da sana daha çok yakın olmak için yaptığının farkına varmamana imkan yok” (Havada Bulut, 2020, 92-93).

Kahraman kendisini zeki ve temiz bir adam olarak tanıtmak yerine kendisi için saf kelimesini kullanarak öz eleştirisini dürüstçe yapmıştır.

“- İstersen gireyim, dedim.

- Yok, yok, dedi. Yalnız kalmak en iyisi. Çünkü hislerim korkudan çok uzak. Düşünmek ve halletmek istiyorum. İlk defa bir şeyler düşünmeye ve mücerret bir şey tahlil etmeye ihtiyacım var” (Semaver, 2015, s. 110).

Öykü kahramanı hayatında ilk defa soyut bir konuyu düşüneceğini dürüstçe ifade etmektedir.

“Bu söz o kadar gücüme gitmişti, o kadar gücüme gitmişti ki, üzerinde uzun boylu uğraşır, düşünürdüm. Bir arkadaş muhabbetinin manasızlığını çoktan bilirdim. İki insan birbirlerini mektepten itibaren severler. Mektep arkadaşı, çocukluk arkadaşı diye bir tefrik yaparlar. Benim ne mektep arkadaşım, ne çocukluk arkadaşım var ve bütün bunlar laftır.

Benim arkadaşım tesadüfün önüne bir gün, bir mevsim sürdüğü insanlardır. Onları sevdiğim kadar hayali seviyorum”(Kumpanya, 2017, s 108).

Öykü kahramanı arkadaşlık kavramına olan bakışını dürüstçe dile getirmiştir.

“- Bir diyeceğin var mı Hasan, şahidin şahadetine?..

- Ne diyeceğim bay hakim. Bilmiyorum, belki böyle olmuştur. Çok sarhoştum. Ben sarhoş olunca böyle oluyorum” (Mahkeme Kapısı, 2020, s. 44).

Öykü kahramanı hâkim huzurunda sarhoş iken olan davranışlarını dürütçe ifade etmektedir.

“Boynunda asılı posta çantasıyla, genç, güler yüzlü posta müvezzii Muzaffer Romanoğlu, doğru söyleyeceğine yemin etti” (Mahkeme Kapısı, 2020, s. 53).

Posta müvezzii yemin ederek sözlerinin doğruluğunu tasdiklemesi dürüstlük ifadesidir.

“Hele eski tanıdıkları hiç görmek istemiyorum. Ara sıra mahallede onlardan birine rastlıyorum:

-Vay! Sen buralarda, ha?

Boynumu büküp, "Ne yapayım?" der gibi bakıyorum” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.9).

Öykü kahramanı çevresinde yer alan kişilere olan hislerini dürüstçe dile getirmektedir.

“Söyleyin ben ne yapayım? Yazı yazmak, böylece şu harbi atlatıp iyi bir kütüphane açmayı düşünüyor, yalnız kendilerine, zevklerine güvendiğim insanlar vasıtasıyla kitaplar çıkartmak, tabilik etmek istiyordum. Hiçbir kötü kitap basmamak şartıyla hayatımı kazanmayı tasarlamıştım. Olmayacak. Böyle giderse, babadan miras birkaç parçayı da tüketeyeğim” (Lüzumsuz Adam, 2017, s .16).

Yazar öncelikle hayattaki hayallerinden söz etmiş sonrasında bu hayallerin gerçekleşemeyeceğini dürüstçe ifade etmiştir.

“Ben sessiz açlardandım. İsyan duymuyordum. Kimseye karşı sesimi yükseltecek kudreti kendimde bulamıyordum. Bütün şehir halkı gibi zaman diyor, harp diyordum. Ama toklar adamakıllı tıkınıyordu. Zekâ diyordum ve aptallaşıp oturuyordum” (Sarnıç, 2020, s. 20-21)

Öykü düşünceleri ve davranışları arasındaki tutarsızlığı dürüstçe ifade etmiştir.

“Tam iki senedir insanlardan kaçıyordum. Ne sevincim ne kederim belli idi. Yalancıktan seviyordum. Dilim paslı, uykum berbattı” (Sarnıç, 2020, s.61).

Öykü kahramanı insanlara karşı olan duygularında samimi olmadığını sözlerinin gerçek olmadığını dürüstçe ifade etmektedir.

“Fukaralık ayıp değil dediğimiz zaman, hamal olalım, ıskatçı olalım; fukaralık ayıp

değil dediğimiz zaman bunun ancak bir teselliden ibaret olduğunu ve fukaralığın bal gibi hem ayıp hem günah hem enayilik olduğunu biliriz.” (Şahmerdan, 2020, s. 55-56).

Yazar fakirlik konusundaki düşüncelerini dürüstçe dile getirmektedir.

“Faraza bendeniz beyefendi ne ticaret yapabilirim ne memuriyet. Eh! Şu dünya yüzünde benim de geçinmem lazım. Ölmeyeceğim a! Kumar bilmem ki kumarla maişetimi temin edeyim” (Havuz Başı, 2022, s. 33).

Öykü kahramanı becerilerine yönelik kurduğu cümlelerle hiçbir mahiyetinin bulunmadığını dürüstçe dile getirmektedir.

“Sevgilim, bu mektubu sana yazacağıma, iş bakanına yazmalıydım. Doğrusu da bu olurdu. Ama sevgilim büyük yerlere hiç yazmadım da nasıl yazıldığını bilemem diye korktum. Olur a bir hata ederim. Ama sana, sana neler yazmam. Her şeyimi söylerim” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s. 21.).

Öykünün konusunu, öykü kahramanının sevgilisi için yazdığı mektup oluşturmaktadır. Öykü kahramanı mektup yazma konusundaki korkularını sevgilisine karşı dürüstçe ifade etmektedir.

4.11. Estetik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Estetik kelimesi Türkçe sözlükte (2022) “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat, güzellik duygusu ile ilgisi olan, güzellik duygusuna uygun olan.” anlamlarına gelmektedir. (URL 8)

Estetik kavramı “Çıkar ilişkisinden soyutlanarak, salt zevk alma amacıyla kendisine bakanda haz ve beğeni uyandıran estetik kavramı; güzel ya da çirkin, üzgün ya da sıradan, yüksek ya da yoksul olarak değerlendirilebilecek resim, müzik, şiir gibi güzel sanat alanlarını içermektedir.” (Moritz, 1985, akt. Demirel, İ. N. s. 316)

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru” romanlarında 28 farklı yerde estetik değerine rastlanmıştır.

Tablo 15. Estetik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Eserler	Estetik	Estetik Değerinin Geçtiği
	Değeri	Sayfa Numaraları
	Sayısı	

Az Şekerli	5	38,38-39,86,89,90
Kayıp Aranıyor	1	54-55
Havuz Başı	2	98,111
Lüzumsuz Adam	4	37-38,42,72,75
Mahalle Kahvesi	4	1,41,93,113
Mahkeme Kapısı	1	62-63
Medar-ı Maişet Motoru	1	42-43
Sarnıç	2	27-28,37
Semaver	4	15,21,22,37
Son Kuşlar	4	40-41,41,47,65

“Hırant, ahırların bir köşesine gazete kağıtlarına güzelce sicimlerle sarılmış bir de bir Ermeni ressamın yaptığı bahar levhası bırakmıştı. Onu da tozlarından temizledi. Sonra karşısına geçip bir seyretti; beğendi. Kırmızı kırmızı, pembe pembe erik, şeftali ağaçları bir akarsuyun yanında açmıştı. Mavi, çivit mavisi bir gökte kırmızı bir kuş uçuyordu. Bir taraftan güneş doğuyor, öbür tarafta hiç manası, münasebeti olmayan bir şato manzarası, ta önünde bir kavalla kocaman kaşlı bir Ermeni çoban gözüküyordu” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 42-43).

Kaşık Adası’nın eski bekçisi Hırant’ın yeni bekçi olacak Rıza için adaya bıraktığı eşyalar içerisinde Ermeni ressama ait tabloda bulunmaktadır. Levhada yer alan sanatsal unsurların ifadesi estetik değeri ifade etmektedir.

“Basit insanın içindeki güzelliğin ve güzel telakkisinin bir örneğiydi. Bu köprüde büyük, sağlam, demir ve putrel köprülerin insan kafasına ilk oturusunun her şeyi vardı. İşte onuncu bardak bana hiçbir şeyden bahsetmese de: büyük çaptaki eserlerin iptidai ve basit temelleri bulunduğu kanaat getirtip, büyük camilerin, katedrallerin, heykellerin, abidelerin yanında dünya yüzüne ve küçük kır kahvesine güzel bir köprü kurmuş bir sanatkar kasaba kahvecisini hatırlatıyor” (Az Şekerli, 2012, s. 38-39).

Satırlarda bahsedilen köprü yazar güzel anlayışının karşılığı olmuştur. Yazar köprünün görüşünü estetik bir dil kullanarak ifade etmiştir.

“İnsan bir asma köprüyü, Mimar Sinan’ın dört kemer üzerine kurduğu bir köprüyü anlatabilir. Bu köprü anlatılamayacak gibi güzeldi” (Az Şekerli, 2012, s. 38).

Öykü kahramanı kahvecinin yaptığı basit bir yapı olan köprü ile Mimar Sinan’ın eserleri arasında bir kıyasta bulunmuş ve estetik algısını ortaya koymuştur.

“Tabiat, bir Van Gogh dehasıyla önümüze çizilivermişti. Şimdi Kınalı'nın bu yamacı hacimsiz bir şekilde, düz bir satır gibi kayaları, renk renk toprakları, yeşili, beyazı, kiremit, gri rengiyle sisin içine büyük bir pano, devasa bir Van Gogh gibi asılmıştı. Birden değişiyor, bozuluyor, oyun devam edip gidiyordu. Bir sis parçası yerinden süratle kalkıp bir rengi yavaş yavaş güçlükle bozuyor, siliyor, kalktığı yeri açıyordu. Açıyordu ama şekiller hala hacmini almamıştı” (Son Kuşlar, 2020, s.41).

Yazar tabiatın betimlemesini estetik bir dil kullanarak ifade etmiştir.

“Önümde büyük ağaçlar, hışırtılar içinde sessiz küçük yollar, değişik değişik ağaçların, değişik değişik renkte yaprakları, kırmızıdan, çürük renginden sarıya, yemyeşile, koyu açık yeşile, hatta beyaza kadar dönen bir kuru yaprak mahşeri, sabahın hafif sessizliğinde bir bahçe vardı. Harikulade bir bahçe” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 93).

Yazar estetik bir dil kullanarak bulunduğu bahçenin betimlemesini yapmaktadır.

“Yapraklarını dökmüş iki söğüt ağacı ile üzerinde hala üç dört kuru yaprak sallanan bir asmayı kar öyle işlemişti ki bahar akşamları, yaz geceleri pek sevimli olan bahçenin mora kaçan beyaz bir ışıkla dibinden aydınlık haldeki güzelliğine, girerken şöyle birgöz attığım halde camın kenarına yerleşip de buğuları silince uzun zaman daldım, hem sevdalandım” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 1).

Yazar pencereden seyre daldığı bahçenin kışın oluşan hoş görüntüsünü estetik bir dil kullanarak ifade etmektedir.

“Otelci ile işlerini bitiren erkekler de bu genç kız resminin önüne dikilmişlerdi. Bir tanesi bu portrenin üzerinde yaptığı tesiri ifade etmesini bilen bir çehre ile dalgın:

- Bu portrede, dedi, bir sürat var. Adeta ressam bu çehreyi yüz kilometre yapan bir trenin içinde geçerken durulmayan istasyonların birinde dikilmiş sıtmalı bir kız çocuk hayalini kafasında sonradan canlandırmış, büyütmüş de yapmışa benziyor” (Semaver, 2015, s. 22).

Otelci ve konaklamaya gelen insanlar arasında geçen diyaloga yer verilmiştir. Estetik öğeler içeren portreye yapılan yoruma yer verilmiştir.

“Sanatkarın bunda ne rolü olabilir? O bize doğruyu, güzeli, hayali ama olacak bir hayali, hiçbir işareti gözükmeyen, daha doğrusu bizim göremediğimiz, olmak üzere olanı vermeli. Ne çıkar kötülüğü, şeytanı, çirkini, gayri tabiiyi tasvirden” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 55-56).

Yukarıda yer alan satırlarda sanatkarın sanat eseri ile insanlara kazandırılması beklenen güzellikler ifade edilmiştir.

“Bir araba tamirde, ötekisi resimlenmiş, boyanmış kuruyor. Kenarına ne güzel

manzaralar çizilmiş halat arabasının... Bir kavun karpuz sergisi, uzakta bir köy, ay doğuyor, güneş batıyor, ekin tarlaları, rüzgarda sallanan iki ayçiçeği, bir kuzu, bir çıpa, bir derede yıkanan ördekler, bir gül demeti... Arabacılar bir, manavlar iki; bayırlılar resme” (Havuz Başı, 2022, s. 98.).

Yukarıda yer alan satılarda araç üzerine resmedilen estetik unsurlara yer verilmiştir.

4.12. Eşitlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Eşitlik kavramı Türkçe sözlükte (URL 8) “İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, kanunlar yönünden insanlar arasında ayrım bulunmaması durumu, bedensel, ruhsal başlıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayrım bulunmaması durumu.” olarak ifade edilmektedir.

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 12 farklı yerde eşitlik değerine rastlanmıştır.

Tablo 16. Eşitlik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İletişim Sayıları

Eserler	Eşitlik Değeri Sayısı	Eşitlik Değerinin Geçtiği Sayfa Numaraları
Kayıp Aranıyor	2	6,101
Lüzumsuz Adam	2	25-26,69
Sarnıç	3	9,65,66
Semaver	1	102
Son Kuşlar	3	44-45,78,91
Şahmerdan	1	9

“Mercan Usta ya kendisi Ermeni'dir, yahut madamı. Mercan Usta Ermeni de olsa, Türk de, Tunuslu zenci kırmaması da olsa, mutlaka İstanbul'un Türk halkındandır” (Son Kuşlar, 2020, s. 44-45).

İstanbul birçok farklı millete ev sahipliği yapan kozmopolit bir şehirdir. Hangi millete mensup olunursa olunsun tamamı Türk bayrağı altında yaşayan Türk halkıdır ve eşit haklara sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşdır.

“Belki de aşık kendi kendisine, bana hitap eder gibi konuşuyordu. Belki de kitapların

bile düşman edemeyeceği bir insanlık olabileceğini önce hesap edemedi. Bir dinsiz insan olarak dinleyemeyeceğimi, sezemeyeceğimi sandığı insanlığıma söylemiş gibi;

- Tevrat ile, İncil ile, Zebur ile, Kuran ile geldin ise, merhaba! dedi” (Son Kuşlar, 2020, s. 91).

Yukarıda yer alan satırlarda aşık semavi dinler arasında ayırım yapmaksızın eşit davranmış, hepsini beraber selamlamıştır.

“Bandırası her ne olursa olsun aşılandığım ve ekildiğim limanda dallarımı sallayarak her geçen vapuru selamlayacağım” (Semaver, 2015, s.102).

Bandıra bir geminin hangi ülkenin, hangi devletin olduğunu gösteren bayraktır. Yukarıda yer alan satırlarda öykü kahramanının bandıraların tamamına eşit davranarak bayrakları selamlayacağından söz edilmiştir.

“- Eşşoğlu eşşek, dedim, hıyvan! Katır! dedim, üç bin panganot bir kola kim verir be? Sonra düşündüm kendi kendime: "Osman, sen kolunu verir misin birisi üç bin panganot verse? " Ben vermezdim. "Öyleyse Hüseyin neden versin; sende neyi eksik?" (Lüzumsuz Adam, 2017, s 25-26).

Fabrikada makinist olarak çalışmakta olan Hüseyin iş kazası neticesinde kolunu kaybeder. Fabrikadan üç bin lira isteyeceğini Osman Ağa ile paylaşır. Fakat Osman Ağa'nın tepkisi sert olur. Osman Ağa düşününce Hüseyin ile eşit olduklarını ve istediğinde haklı olduğunu anlar.

“Aşağımda küçük şehir ... Kulübe ve saraylar, birbirlerinden farksız” (Sarnıç, 2020, s. 65).

Şehirde farklı gelir grubuna sahip bireylerin konutları da birbirinden farklıdır. Fakat bu farklılık içlerinde yaşayanların insan oldukları, hepsinin eşit olduğu gerçeğini asla değiştirmez.

“Ay ışığı, kulübe ile sarayı birbirinden nasıl farksız yapıyorsa insanları da başka türlü yapamaz ki. Her kulübemsi insan bir saraydır” (Sarnıç, 2020, s. 66).

Ay ışığı altında tüm yapılar birbirine eşittir, tıpkı insanlar gibi. Yazar burada bu eşitlikten söz etmektedir.

“İnsanlar birbirini burada, Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Avram, Şalom diye çağırmadıkları için kimin Müslüman, kimin Hristiyan, kimin Yahudi olduğu da pek belli olmaz” (Sarnıç, 2020, s.9).

Farklı milletlere ev sahipliği yapan kozmopolit bir mahallede insanların ayırım gözetmeksizin birbirlerine eşit davranıldığından söz edilmektedir.

“Kimse kasketini ötekine çıkarmaz. Fakat herkes, herkesle ahabap olabilir. Ceviz

ağaçlarının altına çökebilir, tabakalarınızdan birer cigara yakabilirsiniz. Belki de hiç konuşmadan, bir daha konuşmak ümidi bile kalmadan allahaısmarladık, der birbirinizden ayrılır gidersiniz” (Şahmerdan, 2020, s. 9).

Öykünün geçtiği bölgede yaşayan insanlar arasında eşitlik olduğu, kimsenin kimseye kasket çıkarmadığının ifade edildiği satırlarda belirtilmiştir.

“Ben ikiyüzlü değilim, sultanım. Benim için Balıkçı Ahmet Kalafat ne ise Mühendis Mimar, yahut Mimar Mühendis Bay Süha Dağdiken de odur” (Kayıp Aranıyor, 2019, 6).

Yukarıda yer alan satırlar roman kahramanlarından Cemal ve Nevin arasında geçen diyaloga aittir. Balıkçı Ahmet Kalafat ve Mimar Süha Dağdiken kanun nazarında eşittir.

4.13. Özgürlük Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Özgürlük kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8) “Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet.”olarak tanımlanmaktadır.

Özgürlük kavramı bireysel özgürlük ve millî/toplumsal özgürlük anlamlarında kullanılabilmektedir. Bireysel özgürlük kişinin hayat süresince çevresinde yer alan kişilerden bağımsız, hayatı ile ilgili kararlar alabilmesi anlamı taşımaktadır. Toplumsal özgürlük ise milletlerin bir başka devlet/milletin egemenliği altında olmaması durumu olarak açıklanabilir. Türk toplumu hem birey hem devlet olarak özgürlük kavramına en çok önem veren milletlerden biridir. İstiklal Marşı’mızda geçen “Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım. Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım.”satırları millet olarak özgürlük kavramına verilen önemi göstermektedir (Şahin, 2017).

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ’da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 13 farklı yerde özgürlük değerine rastlanmıştır.

Tablo 17. Özgürlük Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

	Özgürlük Değeri	Özgürlük Değerinin Geçtiği
Eserler	Sayısı	Sayfa Numaraları

Havada Bulut	1	13
Kayıp Aranıyor	4	43,83,91,102
Mahalle Kahvesi	1	103
Medar-ı Maişet Motoru	3	81,82,82
Sarnıç	1	24
Semaver	1	14
Şahmerdan	2	9,10

“İşte niyetim o vergili, kırağılı, tohumu çürüklü topraktan çok denizle uğraşmak. Ne tohumu var ne kırağısı. Ne harman için rüzgâr beklemek. Ne döven için öküz kiralamak, ne de tohum için borç para almak var. Ne de sınır, “benim malım” demek kaygısı” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 81).

Denizde yapılan işlerin özgürlük alanları toprakta yapılan işlere nazaran daha geniştir. Yukarıda yer alan satırlarda bu durumdan söz etmektedir.

“Deniz Allah'la devletindir. Devlete verirsın vereceğini, bugün dersin Kınalı açığı, yarın Hayırsız, ertesi gün Bozcaada. Daha ertesi gün de İmralı...” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 82).

Balıkçılık mesleği oldukça geniş özgürlük alanına sahip bir meslektir. Yazar yukarıda yer alan satırlarda bu durumu ifade etmiştir.

“Ben muharrir olduğumu saklamış değilim. Ayıp değil a, yazı yazmak! Bunu ilan etmekten de hiç hoşlanmazdım. Şimdi sabahları gazinonun bir köşesinde herkesin karşısında yazıyorsam, onun yüzündendir. Eskiden gider, çam altlarında yazardım. Şimdi, oh bir masam var! Önüme kahve geliyor... Açıktan açığa yazı yazabiliyorum” (Havada Bulut, 2020, s.13).

Öykü kahramanı mesleğini özgürce icra ediyor oluşundan duyduğu mutluluktan söz edilmektedir.

“Onun bir gemisi olsaydı, kocaman bir gemisi olsaydı, vinçli bir gemisi olsaydı. Hiçbir şehirde üç saatten fazla kalmadan, büyük şehirlerin gece ışıklarım, dört mil mesafeden son hızla geçip giderken seyretmek. Hiçbir şehirde beş saat kalmadan şehirden şehre, denizlerden denizlere, insanlardan insanlara, yurtlardan yurtlar.” (Semaver, 2015, s. 14).

Yukarıda yer alan satırlarda yazar ülkelere, şehirlere insanlara bağlı kalmaksızın özgürce hareket edebilmenin hayalini kurmuştur.

“İşte katip! Oğlunu İstanbul'a mektebe göndermeye bakma. Ticarete alıştır. Kibrit satsın; cigara kağıdı satsın, işe alışsın. Ticaretten fayda var. Tüccar adam kimsenin kölesi

değildir” (Sarnıç, 2020, s. 24).

Öyküde tüccarların özgürlük alanının diğer mesleklere oranla daha fazla olduğundan söz edilmektedir.

“Hemen bir on dakika yürüyünce kasaba haricine çıkılır. Şimdi artık insan kuş misalidir. Şose hür, serazat, serseri uzanır. Yanın sıra kambur gölgen yürür” (Şahmerdan, 2020, s. 9).

Kasaba çıkışında insanların özgürleştiklerinden söz edilmektedir.

“Bırakın beni ey hakikatler! Yürümek istiyorum. Cennetlerin olduğu yere doğru. Ne açıkları, ne açları, ne beni kızına münasip görmeyen zengin tüccarı hiçbir şeyi düşünmeyeceğim. Dertlerimden kime ne?” (Şahmerdan, 2020, s.10).

Yazar yukarıda yer alan satırlarda gerçek hayattaki düşüncelerinden uzaklaşıp özgürleşmek isteğini dile getirmiştir.

“Küçükten, sessizden, yazıcısı, aktörü, ressamı birleşerek candan bir Türk tiyatrosu kurulabilir miydi, acaba? Belediyesiz, edebî heyetsiz, özgür. Nevin, o zaman da bu "özgür" sözünden hatırlayıvermişti... Ama üzerinde durmamıştı. Hiç hür tiyatro kurulabilir miydi? Buna imkan mı vardı?” (Kayıp Aranıyor, 2019, s.83).

Öykü kahramanı Nevin’in özgür bir tiyatro kurma hayalinden söz edilmektedir.

4.14. Saygı Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Saygı kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8) “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram, başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.” şeklinde açıklanmaktadır.

Birden fazla alt boyuta sahip olan saygı kavramı “Ahlaki bir eylem olarak saygı”, “Kendine saygı”, “Özerkliğe saygı”, “Kişilere saygı”, “Kültürel değerlere saygı” şekillerinde alt boyutlara sahiptir (Kıral, 2018).

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ’da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru romanlarında 50 farklı yerde saygı değerine rastlanmıştır.

Tablo 18. Saygı Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Saygı Değeri	Saygı Değerinin Geçtiği
--------------	-------------------------

Eserler	Sayısı	Sayfa Numaraları
Az Şekerli	8	4,21-22,72,85,86,86,88,88
Kayıp Aramıyor	2	21,89
Kumpanya	10	3,3,4,6,10,11,15,35,47,79
Lüzumsuz Adam	6	6,8,22,51,78-79,81-82
Mahalle Kahvesi	5	30,44,48,48,103
Havuz Başı	3	27,27,99
Medar-ı Maişet Motoru	1	77
Sarnıç	2	10,42
Semaver	2	14,42
Son Kuşlar	6	32,33,43,46,51,61
Şahmerdan	5	54,61,62,63,110

“Evet, onlar, edebiyatın, siyasetin ön safında ileriye gösteren, ışığını genç kafalarda yakan ilk ateşlerdir” (Az Şekerli, 2012, s. 86).

Öyküde dönemin edebiyatçılarına duyulan saygıdan söz edilmektedir.

“Bir asra yakın yaşayan şair, zamanında tanınmış, sevilmiş, göklere çıkarılmış. Tanzimat'ın büyük şairi, Servet-i Fünun'un dahisi. Fecri Ati'ye de aynı tesiri yapmış” (Az Şekerli, 2012, s. 88).

Yukarıda yer alan satırlarda dönemin ünlü şairine duyulan saygı ve sevgiden söz edilmektedir.

“- Hoş geldiniz efendim, safalar getirdiniz. Sizin gibi beylerimiz buraya teşrif ettikçe, suyumuzun kıymeti artacak efendim” (Son Kuşlar, 2020, s. 33).

Kaplıca otel sahibi ile röportaj için gelen gazeteci arasında geçen sohbete yer verilmiştir. Gazeteciye karşı duyulan saygı yukarıda yer alan satırlardan anlaşılmaktadır.

“Yanımıza elleri saygı ile göbeğinin altına bağlı hırpani bir delikanlı yanaştı.

- Ustam, dedi, benim sandığı yapar mısın? Sana layık değil ama, üç beş kuruş biriktirdim” (Son Kuşlar, 2020, s. 46).

Mercan Usta yirmi senelik kemik kakmalı boyacı sandığına sahip bir boyacıdır. Çevresince tanınan saygı duyulan ustadan söz edilmektedir.

“Onu gördüm mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum” (Mahalle

Kahvesi,2020, s. 44).

Yukarıda yer alan satırlarda köyde 3 evlek karşılığında köylülerin çalılık gözüyle baktıkları toprak parçasını temizleyen görme engeli bulunan Kör Mustafa'ya karşı öykü kahramanının saygısından söz edilmektedir.

“Toprak, kendisine yelkenlerini yapmak için kereste, çekiç ve keser verdiği için biraz bir şeye benzerdi. Trifon toprağı sevmez; ona hürmet ederdi. Çünkü birçok sevdikleri orada, onun altında, aklın durduğu bir yerde yaşıyorlardı” (Semaver, 2015, s. 14).

Toprağın altında sevdikleri bulunan Trifon'un toprağı karşı olan saygısından söz edilmektedir.

“Münakaşa tekrar şiddetlendi. İşte tam bu sırada köşede sessiz sessiz oturan, kumpanyanın ikinci komiğı Dayı Remzi'nin, söz söylemek üzere kafasını uzattığını görenler, en doğru, en mühim lafın edilmek üzere olduğunu hissetmişler gibi, münakaşayı tam ortasında kestiler. Dayı Remzi'ye sual dolu gözlerle dönüp baktılar” (Kumpanya, 2012, s.3).

Kumpanya üyeleri arasında yaşanan koyu bir sohbet esnasında saygı duyulan bir birey olan Dayı Remzi'ye karşı gösterilen saygıdan söz edilmektedir.

“Sen, Türkiye'nin Burhanettin'den sonra en korkunç facia artisti Saffet Ferit; sen, ölü Naşit'ten sonra ölmeyen son tuluatçı Kör Halit; sen, Eyüp Sabri'den sonra en iyi oyuncu Moruk Salih!.. Siz, hep kıymetli gençler!” (Kumpanya, 2017, s 3).

Yukarıda yer alan satırlarda Saffet Ferit'in oyunculuğına duyulan saygıdan söz edilmektedir.

“Saffet Ferit:

- Halit Ağabey, sen benim büyüğümsün; sözünden çıkmam” (Kumpanya, 2017, s. 4).

Yukarıda geçen diyalogda Saffet Ferit'in kendisinden yaşça büyük Halit Ağabey'e hürmeti yer almaktadır.

“Ben toprağı ilahi okuyorum. Beni dinle, dedi. Balıkçıyı da dinle. O da denizlerin dibine şarkı okuyor. O hakikati bilmeden bularak yaşamış mübarek adam! Seksen yaşında, yalnız balıklara fenalık etmiş adam! Ben, akıllı günahkar. Ben dünyada balıkçıları, toprakla uğraşan rençberleri severim. Yalnız onları ... O kadar.” (Lüzumsuz Adam, 2017, s 81-82).

Öykü kahramanının yaşlı balıkçıya olan saygısı yukarıda yer alan satırlarla kaleme alınmıştır.

“Araya kemancı Karabet girmişti. Bu külhanbeylerin hürmet ettikleri bir adamdı. Bu cemiyette Karabet, bir artist muamelesi görüyordu. Onu aşağı yukarı, büyük küçük herkes sayardı” (Sarnıç, 2020, s. 42).

Büyük küçük birçok kişi tarafından saygı duyulan bir kemancıdan söz edilmektedir.

“- Valide Hanım'a arzı hüürmet ederim, ellerinden öperim efendim.

- Teşekkür ederim efendim, bilmukabele efendim” (Şahmerdan, 2020, s. 63).

Öykü kahramanları arasında geçen diyalogda anneye olan saygı cümlede yerini almıştır.

“Yine kimse aklına bu şehri yapıp edenin, daha da yapıp edecek olanın şu beğenmedikleri öküz arabaları olduğunu, onların paltolarına, eteklerine sıçrattıkları sarı, kırmızı, kara çamuru öpmeleri, süpürmemeleri lazım geldiğini düşünmediler” (Havuz Başı, 2022, s.27.).

Öykünün konusunu liman şehrinde bulunan belediye reisinin asfalt yolun temiz kalması adına aldığı karar oluşturmaktadır. Karar ile şehre öküz arabalarının girişi yasaklanmıştır. Bu durumda yüzlerce araba şehrin girişinde kaldılar. Yazar yukarıda yer alan satırlarda şehrin imarında önemli rol oynayan öküz arabalarının öneminden söz etmektedir.

4.15. Sevgi Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Sevgi kelimesi TDK sözlüğünde “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.”olarak ifade edilmektedir (URL 8).

Bireyin tabiata, hayvanlara, insanlara, vatanına ve daha birçok konuya karşı duyduğu yakınlığı ifade eden sevgi kavramının “İnsan sevgisi”, “Hayvan sevgisi”, “Vatan Sevgisi”, “Doğa Sevgisi” gibi alt boyutları bulunmaktadır (Otmar ve Erdem, 2019).

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 219 farklı yerde sevgi değerine rastlanmıştır.

Tablo 19. Sevgi Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Eserler	Sevgi Değeri Sayısı	Sevgi Değerinin Geçtiği Sayfa Numaraları
Az Şekerli	9	5,10,10,33,34,44,59-60,58,60,
Havada Bulut	24	6,15,16,16,16,18,42,44,47,49,59 65,67,67,67,66,88,92,102,108,110,110,114,115
Alemdağ'da Var Bir Yılan	7	25,29,2,7,6,32,8

Kayıp Aranıyor	3	16,20,89
Kumpanya	8	43,44,53,92,94,94-95,96-97,98
Lüzumsuz Adam	21	1,1,3,3,3,4,5,9,21,35,54,54, 56,58,63,70,72,72,72,76,76
Havuz Başı	22	1, 5-6, 15, 19, 24, 29, 30, 30, 31, 49, 51, 72, 73, 73, 93, 103, 106, 116, 119, 122, 127, 139
Mahalle Kahvesi	31	1,4,11,19,22,25,31,34,37,41,42,44,48,50, 53,54,54,57,57,59,65,67,68,81,83,84-85, 88,91,97,99,128
Mahkeme Kapısı	4	12,115,118,122-124,
Tüneldeki Çocuk	14	7, 8, 24, 24, 37, 40, 54, 55, 84, 86, 96, 97, 101, 103-104
Medar-ı Maişet Motoru	20	50,107,76,126,183,31,129-130,191,68,104,75- 76,126,162,32,85,45,27,103,107,172
Sarnıç	19	15,15,15,16,16,17,38,50,51,62,69-70,70,71, 80,88,96,108,108,111
Semaver	17	1,2,3,3,10,12,14,14,14,28,35, 63,66,98,102,105,120
Son Kuşlar	12	22,22,29,29-30,43,44,44,45,45,63, 65-66,96-97
Şahmerdan	8	24-25,35,52,53,88,100,101,116-117

“Rüzgârın samanı alıp karşıya yığdığını, buğdayın ağır, sarışın küme yapıldığını seyrederken toprağı öpeceğim gelir” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 107).

Yukarıda yer alan satırlarda roman kahramanının doğaya, toprağa sevgisinden söz edilmektedir.

“Dünya yüzünde bugünkü çobanın mevkii, senin belki de bir üniversite tahsilinden sonra yapacağın çobanlıktan bambaşkadır. Yine de mesleklerin en temiz, en güzelidir” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 104).

Satırlarda çobanlık mesleğine karşı duyulan bir saygı ve sevgiden söz edilmektedir.

“İnsanları sevmezken sever olduk, Hikmet Efendi biraderim, sever olduk! Bir boş adada yalnız kalmanın da bir hikmeti vardır. Sağlıcakla, dedi”(Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 162).

Yukarıda yer alan satırlarda romanda insanlardan uzakta bir adada bekçilik görevi yapan Hırant'ın kendi ağzından kişiliğinde yaşanan değişime yer verilmiştir. İnsanlara karşı sevgi ve muhabbetle yaklaşıyor olmasından söz edilmektedir.

“Senin toprağı sevdiğini bilirim. Sen basit insanları seversin. Basit, temiz yaşamak, tek gayendir” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 103).

Yukarıda yer alan satırlarda roman kahramanı Fahri'nin sevdiği kıza yazdığı mektuptan bir kesite yer verilmiştir. Kız sadeliği seven bir yapıya sahiptir.

“Sizi seviyorum. O insanoğlu sevgilimden çok değilse bile, ona müsavi derecede. Zaten bende böyle çok, az yoktur. Her zaman bir müsavat dairesi vardır” (Az Şekerli, 2012, s.44).

Hikâyenin kahramanının köpekler için yazdığı bir mektuptan kesite yer verilmiştir. Satırlara hayvan sevgisi konu olmuştur.

“Her şey, her şeyimi alabilirlerdi: İçimden midemi, kalbimi, ciğerlerimi; kafamdan aklımlı, ama saatimi asla!” (Az Şekerli, 2012, s.60).

Hikâye kahramanı babasını kaybetmiştir geriye ise babasından yadigar kalan gümüş saat olmuştur. Babasına olan sevgisi saate karşı tutumundan da kendisini göstermektedir.

“Tabiat; çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkanları veren, yüz vermez bir babadır; fırtınasında kayığını batırdığı zaman yüzmesini, rüzgarında kulübenin damını uçurduğu zaman daha sağlamı, daha hünerliyi bulmayı öğretiyor; canavarıyla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınıyordu.” (Son Kuşlar, 2020, s. 65-66).

Yazar yukarıdaki satırlarda doğayı insanı zor durumda bıraktığı zamanlarda dahi olumlu yönleri ile değerlendirmiş, doğaya olan sevgisini konu etmiştir.

“İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel. Bu dakikada, bugünün güzelliği, gökte ay, uzakta güneşin bir billur bahçe gibi pırıltısı; hiçbir şey değil... Bütün bunlar kötü resimler gibi...” (Son Kuşlar, 2020, s. 29).

Yukarıda yer alan satırlarda doğanın tüm güzelliklerinin insan ile anlam kazandığından yazarın insanlara olan sevgisinden söz edilmektedir.

“Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevilleceğini oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.41).

Yukarıda yer alan satırlarda kitaplara konu olan insan sevgisinden söz edilmektedir.

“Bir kambur insan çirkindir ama bütün kamburlar iyi yürekli, sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdırlar, şendirler. Ne severim kamburları!” (Mahalle Kahvesi,

2020, s.42).

Yazarın kambur insanlara olan sevgisi yukarıda yer alan satırlara konu olmuştur.

“Fakat bu üç çocuktan en iyi yüreklişinin, bir gün en güzelinin bu çocuk olacağını sanıyorum. Onun, insanın gözlerinin içine bakan, insanı seven hali, küçücük işleri tatlı bir süratle atılarak, sevinçle yapması, sonra sakın, çekilmesi, görülecek bir şeydi” (Havada Bulut, 2020, s. 47).

Yukarıda yer alan satırlara öykü kahramanının küçük çocuğa olan sevgisi konu olmuştur.

“İstanbul’da tifüs, memlekette zelzele, dışarıda harp, ben sana aşışım” (Havada Bulut, 2020, s. 65)

Yukarıda yer alan satırlara öykü kahramanının yaşanan tüm olumsuzlukları bir kenara bırakarak sevgiliye olan muhabbeti konu olmuştur.

“Ben sana bin bir defa insanları sevdiğimi hem söyledim hem yazdım. Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değildir ama galiba biraz nazari” (Havada Bulut, 2020, s. 92).

Yukarıda yer alan satırlara yazarın sevgili için yazdığı mektuba insanlara olan sevgisi konu olmuştur.

“Dersler deniz kadar güzel; deniz kadar öğretici miydi acaba?” (Semaver, 2015, s. 14).

Yazar denize olan sevgisini belirtmiştir.

“Başını öbür tarafa çevirirken kalbimden de bir muhabbet gelip geçiverdi; rüzgar gibi esiverdi. Başörtüsünü koklayabilseydim, dedim. Beyaz tülbentlendi. Nineminki gibi. Bu sefer ana, şefkat dolu başını tekrar bize çevirdi” (Semaver, 2015, s. 35).

Yukarıda yer alan satırlar küçük çocuğun daha önce hiç tanımadığı yaşlı teyzeye karşı duyguyu sevgi ve muhabbeti ifade etmektedir.

“- Yok, geleyim ben de seninle. Çoktan ... Senelerdir geçmedimdi. Üsküdar’a. İstanbul’un bozulmamış bir semtidir. İnsanları namuslu, fukaradır. Bir tatlıca İstanbul köylüsüdürler” (Kumpanya, 2017, s 43).

Yazarın Üsküdar’a olan sevgisi satırlara konu olmuştur.

“Arnavut kaldırımlı, minimini mescitli, sakın, karışık sokaklar: Cumbalı, kafesli, şahnişli, içleri tertemiz evler: İnsan bu evlerin içine burnunu soksa; çamaşır, sabun, ödağacı, nefis bir çamur kokusu duyar” (Kumpanya, 2017, s 44).

Öykü kahramanları Saffet Ferit ve Halit’in yolları İstanbul’un güzel semtlerinden

Üsküdar'a yolu düşer. Satırlar oyuncuların semte olan sevgi dolu bakış açısının göstergesidir.

"Tarihçi arkadaş gözüklerinin camlarını silerek:

-Çocuğu kurtarırım, diyor. Sadece insan olduğu için ...İki şair, şimdi kendi fikirleriyle birleşmiş münekkide birlikte, tarihçinin üstüne saldırıyorlar. Necmi şarap parasını ödiyor şimdi. Yürürken, sadece insan olduğu için çocuğu kurtaran sessiz, sakın tarihçi arkadaşını düşünüp sevecek ..."(Kumpanya, 2017, s 94-95).

Yukarıda yer alan satırlar sohbet masasında, bir sanat eseri ile insan canı arasında kalınması durumunda masada yer alanların hangisini seçeceği konu oluyor. Yazar bu muhabbette önceliği insana veren arkadaşını sevgi ile anıyor.

"Çocukluk güzel şey! Çocukluk arzuların, hayallerin, ümitlerin, fantezilerin, olmaz güzelliklerin memleketinde yaşar" (Mahkeme Kapısı, 2020, s 118).

Yukarıda yer alan satırlarda yazar çocukluk yıllarına, çocukluğa olan sevgisini dile getirmiştir.

"- Severim toprağı. Bu sessiz, mütevazı, sakın deli şeyi, dedi. Hayat bundadır işte. Biz canlı mıyız bunun yanında? Onun için bundan yapıldık, derler" (Lüzumsuz Adam, 2017, s 76).

Öykü kilisede görevli papazın komşusu ile olan muhabbetinden bir kesittir. Papaz toprağa olan sevgisini komşusunun bahçesine verdiği emek ile göstermektedir.

"İnsanları sevmek, hayatı sevmek ne iyi şey ... Ancak insanları sevebiliriz. Bir tek insan bütün insanları nasıl sevebilir? İki türlü: Biri; çok büyük bir adam olarak. Böylesi ne iyi! Fakat kim bilir bu işin ne eziyetleri vardır: Ne işkencelerle büyük adam olunabilir. Bir de avantürye olarak insanları sevmek vardır. Bu daha çok insanları değil, hayatı sevmek demektir. Avantürye ile büyük adam arasındaki fark da birinin insanlar, diğerinin hayat üzerindeki fazla bilgi ve sevgileridir" (Sarnıç, 2020, s. 69-70).

Yazar yukarıda yer alan satırlarda insan sevgisi ve hayat sevgisi arasındaki farkı konu etmiştir.

"Bir küçük insan zerresi halinde bu sabah, bütün insanları, çocukları, kuşları, yemişleri, sefilleri ve açları beyhude bir sevgi ile seviyor, kederlenmeye zaman kalmadan birdenbire bir sıçrayışta ayağa kalkıyorum" (Sarnıç, 2020, s.70).

Yukarıda yer alan satırlara yazarın insan olarak tüm canlıya olan sevgisi ve muhabbeti konu olmuştur.

"Ölüm belki de bir memlekettir. Işıkları söndürülmüş bir Paris kadar güzel, tayyare korkusundan ışıkları söndürülmüş bir Paris'te bir çift Parisli kadar yalnız aşıklarını düşünmeye çalışan insanlarla doludur; belki de ölüm şehri. Orada, belki de insan yalnız

iskeletiyle güzeldir. Her şey kalbi atmadan, sükûn içinde yapılır. Nehirler vardır ki kocaman ziftli kayıklarla geçilir” (Şahmerdan, 2020, s. 116-117).

Yukarıda yer alan satırlara yazarın ölüm sevgisi konu olmuştur.

“Şişman bir adam on kuruşumuzu alır. On kuruş verip görmeye de değer fok. O büyük, güzel, yuvarlak gözleriyle ta gözlerinizin içine bakarken seviverirsiniz Marika'yı” (Havuz Başı, 2022, s. 51).

Yukarıda yer alan satırlarda öykü kahramanının fok balığına karşı sevgisinden söz edilmektedir. Yazarın hayvan sevgisi satırlara konu olmuştur.

“Seni ne kadar sevdiğimi yalnız gözlerimle anlatmak, yalnız yüzümün ortasına düşmüş ince bir saadet çizgisi ile her şeyi ifade etme isterdim” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s. 54.).

Öykü kahramanı sevgilisi için yazdığı mektupta sevgisini dile getiren satılar kaleme almıştır.

“Belki her şey hakikattir. Belki her kavgada bir hak, bir haklı ve bir haksız vardır. Fakat aşkta ne hak, ne haklı, ne haksız, hatta ne de bir hakikat vardır. Onda yalnız bütün bunların yokluğundan var olan bir şey, güzellik vardır” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s. 55.).

Öykü kahramanı sevgilisi için kaleme aldığı mektubunda aşkın güzelliğinden söz etmekte bu duyguya olan sevgisini dile getirmektedir.

4.16. Sorumluluk Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Sorumluluk kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8), “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.”anlamlarına gelmektedir.

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Havuz Başı hikâye kitaplarında, Mahkeme Kapısı röportajında ve Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru romanlarında 19 farklı yerde sorumluluk değerine rastlanmıştır.

Tablo 20. Sorumluluk Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplarda Geçen İleti Sayıları

Eserler	Sorumluluk Değeri Sayısı	Sorumluluk Değerinin Geçtiği Sayfa Numaraları
Az Şekerli	1	65
Kayıp Aranıyor	3	22,37,90

Kumpanya	3	10-11,11,48
Lüzumsuz Adam	4	31-32,42,46,47
Mahkeme Kapısı	2	44,134
Tüneldeki Çocuk	1	27
Sarnıç	3	33,40,91-92
Şahmerdan	2	11-12,84

“O, evini bırakıp gitmek istememiş, ortadan kayboluvermişti. O bir gemi kaptanıydı. Gemisini bırakıp gidemezdi” (Az Şekerli, 2012, s. 65).

Öyküde düşman güçleri tarafından işgal edilen şehirden kaçışlarından söz edilmektedir. Kahraman kaçarken geride yetmişli yaşlarındaki dedesini bırakmıştır. Dede memleketinin sorumluluğunu üstelenenlerden olmuş, şehri terk etmemiştir.

“- Yol parasını temin etmek kimseye düşmez. Halit ile bana düşer. Her zaman biz ikimiz kurduk kumpanyayı. Kimseden para almadık. Para verdik. Kimsenin hakkını yemeye de çalışmadık. Haftalık veremedikse, iş yapamamışızdır. Belki turnede bazı arkadaşlardan yardım da gördük. İnkâr etmeyiz. Minnettarız. Lakin hiçbir zaman yol parasını kumpanya efradına temin ettirmedik” (Kumpanya, 2017, s 11).

Kumpanya kurucuları Saffet Ferit ve Halit’in yolculuk için gerekli olan parayı bulma sorumluluklarını üzerlerine almalarından söz edilmektedir.

“Yalnız bununla sanmayın ki kumpanyanın müdürü, rejisörü, başı buyruğu yoktur. Onu demek istemiyorum. Kumpanyamızın müdürü Halit'tir. Her şey ona aittir. Maaşları, yahut haftalıkları o bildiği gibi tanzim eder. Baş aktörümüz Saffet Ferit'tir. Komiğimiz yine Halit'le benim. Yani demek istiyorum ki, iş çorbaya hiçbir zaman dönemez. Herkes vazifesini bilsin” (Kumpanya, 2017, s 10-11).

Yukarıda yer alan satırlarda kumpanya üyelerinin görev dağılımından, sorumluluklarından söz edilmektedir.

“Hakim sordu:

- Adnan Bey, bu gördüğünüz üç efendi, Patrikhane'nin cismani, yani mali kısmının işlerine bakarlar. Sizce bunlara atfedilebilecek bir kusur var mıdır?

- Eğer onlara ait bir şeyse elektrik tesisatını ıslah etmemeleri bir kusurdur” (Mahkeme Kapısı, 2020, s 134).

Öykü patrikhanede çıkan yangını konu almaktadır. Hakim ve Adnan Bey arasında geçen diyalogda patrikhane çalışanlarının sorumlulukları söz konusu olmuştur.

“Atlar doğuyor, sütçü beygiri oluyor. Eşek, adam taşıyor, kum, harç, küfe taşıyor da sahibini adam ediyor. Sinek doğuyor, bakkala yanaşıyor. Hamamböcekleri hamamları, arılar şehir bahçelerini, serçeler at pisliklerini, kumrular merhametli evleri, merhametli insanları buluyor. Ama o insanoğlu, ona ne iş var ne güç. Onun böcek bile olamayışına keyifle bakıyorlar” (Lüzumsuz Adam, 2017, s. 31-32).

Tabiatla bulunan tüm canlıların üzerine yüklenen sorumluluklar bulunduğunu ifade eden yazar insanoğlunun davranışlarından şikayetçi olmaktadır.

“Babalar, işlerine gitmeye hazırlanacak, ihtiyarlar uyanıp oğullarına, torunlarına hazırlamak üzere çay ibriğini mangala süreceklerdir” (Lüzumsuz Adam, 2017, s. 46).

Ev içerisinde aile fertlerinin belli başlı sorumluluklarının bulunduğu ifade edilmiştir.

“Sonra, askere gidip geldikten sonra sahici olurlardı. Sahici olmak her şeyini bir saat gibi kurmak demektir. Kış böyle kurulmuş bir çalar saat gibi onları bekler, yaza, tam vaktinde uyandırır” (Sarnıç, 2020, s. 91-92).

Kasaba gençlerinin askerlik öncesi ve askerlik sonrası değişen kişiliklerinden bahsedilmektedir. Gençler askerden sorumluluk bilinci ile dönmektedir.

“Bu garip ve yorucu vazifeyi, derslerini ve müzakerelerini yaptığı gibi muntazaman başardı” (Şahmerdan, 2020, s. 84).

Öyküde öğrencilik yıllarında sınıfta saate sahip olan tek öğrenci Celil’dir. Hal böyle olunca dersin bitişine kalan süreyi söyleme görevi kendiliğinden oluşmuştur. Bu durum bir nevi Celil’in sorumluluğu haline gelmiştir.

“- Bütün bunları benim değil, onun düşünmesi lazım.

- Onun düşünmesi için senin dürtüştürmen, tehlikeleri göstermen, bunlara kafasında bir cevap araması lazım geldiğini anlatman gerekiyor. Beyefendi...

- Siz ne güne duruyorsunuz, hanımefendi?

- Onu sen terbiye ettiğine, sen okuttuğuna göre, senin konuşman gerekiyor” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 90).

Öykü kahramanı Nevin’in anne babası arasında geçen diyaloga yer verilmiştir. Çocuğu yetiştirmede aile içerisinde kimin sorumluluklarının daha ağır bastığı konusu tartışmaya konu olmuştur.

4.17. Tasarruf Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Tasarruf kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8) “Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım, tutum, par biriktirme, artırım.”anlamlarına gelmektedir.

Tasarruf kelimesi bireyin yarının belirsizliği karşısında kaynakları tedbirli kullanması olarak tanımlanabilir. Tüketimin oldukça arttığı günümüz toplumunda bireylerinden sahip olduğu imkanları gelecek nesilleri de düşünerek tutumlu kullanması, eğitim kurumlarından ise bu bilincin bireylere kazandırılması beklenmektedir (Uzunöz, Aktepe, Özağaçhanlı, 2020).

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 13 farklı yerde tasarruf değerine rastlanmıştır.

Tablo 21. Tasarruf Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

Eserler	Tasarruf Değeri Sayısı	Tasarruf Değerinin Geçtiği Sayfa Numaraları
Az Şekerli	2	22,35
Kumpanya	1	3
Lüzumsuz Adam	1	19
Mahalle Kahvesi	1	32
Medar-ı Maişet Motoru	1	170
Sarnıç	3	4,24,33
Semaver	2	8,85
Son Kuşlar	1	52
Şahmerdan	1	15-16

“Ayda iki sefer ederlerdi. Mustafa her seferde üç buçuk lira alırdı. Her sefer dönüşü Hasan Kaptan, üç buçuğu çıkarır, Mustafa'nın avcunun ortasına sayardı. O, içinden yarım lirasını alır, ötesini:

— Kalsın sende ağa, diye kaptana bırakırdı. Bu her ay böyle olagelirdi: Her ay Hasan Kaptan, Mustafa'nın üç lirayı kendisine emanet bırakacağını bile bile, onun avcuna parayı tekmil sayıyordu Mustafa da yarım lirasını alıp öte tarafını Hasan'a teslim ediyordu. Mustafa bu yarım lirayla gidip sakalını, şayet bir ay sonu, iki sefer dönüşüyse, saçını kestiriyor, bir gazoz içiyor, bir paket de tütün alıyordu” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 170).

Kaptan Hasan'ın yanında çalışan Mustafa'nın gelirinin büyük bir bölümünü kullanmayarak kenara koyuyor olması öykü kahramanının tasarruflu oluşuna işaret

etmektedir.

“Apostol Efendi ömründe ya iki ıstakoz yemiştir ya üç. Belki de hiç yememiştir. Istakoz leş gibi keçi derisi sevdiği için yemediğini sanmayın; kıymetinden ötürü. O, her zaman bir ıstakoz parasına üç beş kadeh içmiş, eve yarım kilo kıyma götürmüş; tuz, üç dön çile pamuk, bir küçük kutu sandal boyası satın almıştır” (Son Kuşlar, 2020, s. 52).

Yukarıda yer alan satırlarda balıkçı Apastol Efendi’nin gelirini düşünerek ıstakoz yemiyor oluşu tasarruflu oluşunun göstergesidir.

“Bilmem daha ne sordum, o ne cevap verdi. Aradan günler geçti, unutmuşum. Çalışmaktan, Allah’tan, duadan, şilteden, pamuktan, yastıkla yorgandan, yorganına göre ayağını uzatamayandan, bir şilte bulamayandan, şiltede yatmaya alışık olmayandan söz açmıştık. Sonra o da yorulmuştu, ben de” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.32).

Öykü kahramanları arasında geçen konuşma kişilerin tasarruflu davranmalarının gerekliliğini konu almıştır.

“Bu seneki göçler evvelki senekiler gibi bol keseden para harcamamışlardı. Balığı bile başka balıkçıdan almışlardı” (Semaver, 2015, s. 8).

Yukarıda yer alan satırlarda adaya tatil maksadıyla gelen kişilerin tasarruflu oluşlarından söz edilmektedir.

“Hani perde, hani dekor, hani kostüm, hani makyaj, hani? Sözüünü Saffet kesti:

- Onlar kolay, dedi. Bende de var, Halit’te de ... Salih’te de eski bir yelken bezi var. Suat’ta da ressamlık ... Bir gecede perdeyi de dekoru da hazırlarız. Herkesin eski de olsa bir iki bir şeysi vardır. Öteden beriden ariyet de bir şeyler buluruz. Buradan kaldırıp masa götürecek değiliz a, masa lazımdır diye. Makyaj için de mi üzüleceğiz yahu? Bol mantar, bol sakız, bol eter ...” (Kumpanya, 2017, s.3).

Kumpanya kurma niyeti ile bir araya gelen insanların imkanlar doğrultusunda elde var olan malzemeleri kullanarak tasarrufla ortaya ürün çıkarma düşüncelerinden söz edilmektedir.

“Çok fakir büyümüştü. Daha üç beş senedir burnu kalkmamış bir ayakkabı giyiyordu. İş de giydiği ayakkabıyı ambarda bırakıyor, sabahleyin bunları çıkarıp burnu kalkmışları giyiyor, akşama aynı ameliyeyi tersine yapıyordu” (Lüzumsuz Adam, 2017, s. 19).

Öyküde çocukluğu fakirlik ile geçen kahramanın ayakkabılarını kullanışı tasarruflu oluşunun bir getirisidir.

“-Vay katip! Bu ne hal? Allah Allah! Bu ne iştir yahu! Ne kör olası hastalıkmiş o öyle! Kusura bakma hatırını soramadım. Çok dalavereler döndü. Çok uğraştım, çok yoruldum. Senin dört çuvalı beş edip bugün göndereceğim. Şekeri de on okkaya çıkardım. Bir

sene yersiniz. Biraz da kahve göndereceğim. Nohutla karıştırın da idareli kullanın, birkaç ay sonra hiç bulamayacağız” (Sarnıç, 2020, s. 24).

Yukarıda yer alan konuşmada harp zamanı iki arkadaş arasında geçen diyaloga yer verilmiştir. Varlıklı olan arkadaş diğerine göndereceği ürünleri kullanma konusunda tasarruflu olmasını tavsiye etmektedir.

“Birisinin çuvalından dökülmüş un kapışılır, hemen orada yoğurulur ve bazlama yapılırdı. Değirmenciler değirmen çöreğini herkese vermezlerdi. Parası olan yerdı. Parası olanın ise burada işi neydi? Birisini bulur, gönderirdi değirmene ... O birisi, burada beklerdi. O birisi ise parasını daha kötü günlere saklayan insandı. Hastalık, ölüm” (Şahmerdan, 2020, s. 15-16).

Harp zamanlarında insanların yaşadığı yoksulluktan bahsedilen öyküde insanların israftan kaçınmaları, tasarruflu davranışları öyküye konu olmuştur.

4.18. Vatanseverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Vatan kelimesi ve yurt kelimesi dilimizde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Yurt kelimesi Türkçe sözlükte (URL 8) “Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası.” olarak ifade edilmektedir.

Kumbasar vatanseverlik kavramını: “Vatanseverlik sadece üzerinde yaşanan toprağı değil aynı zamanda milletini, devletini, bayrağını, marşını kısacası geçmişten bugüne milletin sahip olduğu bütün manevi ve kültürel değerleri sevmek; onları koruyup kollamaktır” (Kumbasar, 2011, s.178).

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportaj ve *Kayıp Aranyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 13 farklı yerde vatanseverlik değerine rastlanmıştır.

Tablo 22. Vatanseverlik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İleti Sayıları

	Vatanseverlik	Vatanseverlik	Değerinin
Eserler	Değeri Sayısı	Geçtiği Sayfa	Numaraları
Az Şekerli	5	62,62,64,65,66	

Alemdağ'da Var Bir	1	5
Yılan		
Mahalle Kahvesi	1	9
Sarnıç	2	20,27
Son Kuşlar	2	93,93
Şahmerdan	2	32,32-33

“Bir gün Söğütlü'ye Bulgar Sadık çetesi geliyor. Köylülere Kuvâ-yi Millîye anlatılıyor. Nahiye müdürü de Sadık Baba ile beraber çalışmaya başlıyor. Domuzları öldüren tüfeğini omzuna alıp Kuvâ-yi Millîye'ye katılıyor” (Az Şekerli, 2012, s.62).

Millî Mücadele yıllarında halkın yurdu korumak için birlik olarak Kuvâ-yi Millîye'ye kurmaları vatanlarına olan sevginin en güzel örneklerindendir.

“Biz, memleketin mukadderatını ellerinde tutan ve onu günün birinde yabancı boyunduruğuna teslim etmekte tereddüt göstermeyen, yüksek vesikalı, yüksek rütbeli insanlarla çarpışmıştık” (Az Şekerli, 2012, s.66).

Kaleme alınan ifadeler öykü kahramanının ülke içinde yer alan düşmanlarla çatışarak vatanını koruması üzerinden vatanseverlik kavramına vurgu yapılmaktadır.

“Mavi gözlerine beyazlıktan mavileşmiş bir gözkapağı altın ışıklarıyla indi. Büyük büyük dudaklarını uzata uzata:

- Benim babam ölmüş, dedi.
- Nerede ölmüş?
- Muharebede.
- Hangi muharebede?
- İstiklal Muharebesi'nde.

İçimden dostum, kardeşim, canım, ruhum, evladım, ciğerim benim, dedim” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.9).

Öykü kahramanının babasının İstiklal Muharebesindeki şehitliği vatanına olan sevgisinin en net göstergesidir.

“Çarşılarda vatan şarkıları okunuyor, cephelere giden genç şairler, genç yazıcılar, "Harp yaşasın! Yaşasın harp! Harp! Harp!" diye bağrışıyorlar, ölenlere mersiyeler, vesika ekmeği yiyenlere has şiirler okuyorlardı. Yaşasınlar yükseliyordu. "Ati bizimdir" diye haykırıyorlardı” (Sarnıç, 2020, s. 27).

İstiklal Savaşı yıllarında geçen öyküde şehir halkının vatanına ve bağımsızlığına olan

sevgisinden söz edilmektedir.

“Bu vaziyeti haber alan köylüler baltalar, nacaklar, kasaturalar, Kırım muharebesinden kalma silahlar, daha bunlara benzemez bin türlü barbar aletlerle şehir ahalisini korumak üzere kasabaya yürümüşlerdi” (Şahmerdan, 2020, s. 32).

Halkın yurdu düşmanlardan korumak için ellerindeki tüm imkanları seferber edişleri vatanlarına olan sevginin göstergesidir.

“Kuvayı Millîye teşekkül edinceye kadar şehri beklediler. Kırk kilometrelik uzaklara kadar kasabayı baltalı ve nacaklı köylülerin binlerle bekledikleri işitildi. Ne Çerkes Ethem, ne yaveri, ne halife kuvvetleri, ne de Yunanlılar gözüktü. Bütün çapulcu alayı başka kasabalara gittiler” (Şahmerdan, 2020, s. 32-33).

Kasaba halkının Kuvâ-yı Millîye gelinceye dek kendi imkanları ile topraklarını koruması halkın vatanseverliğinin göstergesidir.

4.19. Yardımseverlik Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Yardım kelimesi TDK Sözlüğünde “Kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet” anlamlarına gelmektedir. (URL 8)

Aktepe (2015) kavram ile ilgili “Yardımseverlik, toplumdaki bireyler arasındaki ilişkileri artıran, bağlılığı güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran ve birlikteliği kuvvetlendiren bir duygudur. Yardımseverlik duygusu, insanlar arasındaki insani vasıfların ön plana çıkmasını sağladığı gibi, insanlar arasındaki saygı, sevgi ve hoşgörüyü de pekiştirmektedir.” ifadelerini kullanmıştır.

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Havuz Başı, Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 31 farklı yerde yardımseverlik değerine rastlanmıştır.

Tablo 23. Yardımseverlik Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki ileti Sayıları

Eserler	Yardımseverlik Değeri Sayısı	Yardımseverlik Değerinin Aldığı Sayfa Numaraları	Yer
Havada Bulut	1	34	

Alemdağ'da Var Bir Yılan	1	9
Havuz Başı	1	2
Kayıp Aranıyor	3	9-10,49,72
Tüneldeki Çocuk	1	41
Kumpanya	2	23-24,83
Lüzumsuz Adam	1	25
Mahalle Kahvesi	3	20,22,112
Mahkeme Kapısı	4	122,142,144,148-150
Medar-ı Maişet Motoru	7	7,148,164,165,137,181,185
Sarnıç	5	25,25,52,86,87
Şahmerdan	2	34,101

“Melek, sabaha kadar bu perdeleri sımsıkı inik odada, Fahri'nin alnındaki sirke bezlerini değiştirdi. Bir doktor getirmek aklına neden sonra gelmiş, sokağa fırlamıştı” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 137).

Öykünün kahramanı Melek arkadaşı Fahri'nin hastalığında onun yalnız bırakmamış elinden geldiğince yardımcı olmuştur.

“Ada'da âdettir: Fakir her erkek çocuk bir bakkal, sütçü, ekmekçi, pastacı, kasap veya berber yanına çırak alınır. Kimse dışarıdan çırak getirmez. Ta ki, Ada çocuklarının hepsi iş bulsun...” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, s. 7).

Ada halkı esnafı adada yaşayan çocukların meslek edinmeleri konusunda yardımcı oluyorlar çıraklarını öncelikle adada ki çocuklardan seçiyorlardır.

“Bir kadın bu çocuğu alıp evine götürüyor, uyuz merhemini sürüyor, üç beş gün evinde tutuyor, sonra isterse yine mikrobun kaynadığı sokağa onu tertemiz bırakıyor...” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.22).

Öykü kahramanı bir sinema salonunda uyuzlu çocukla karşılaşır. Yukarıda yer alan satılarda karamanın hayal dünyasında olmasını istediği şekli ile yardımseverliğe yer verilmiştir.

“Herkes iyilik yapıyordu. Gençleri birbirleriyle evlendirir, kırk gün süren düğünler yapardı. Çepçevre etrafında fukara namına kimse yoktu. Çiftlik güzel, sıhhatli yapılar ve insanlarla doluydu” (Havada Bulut, 2020, s. 34).

Öykü kahramanı liseli öğrencinin gelecekte yardımsever bir çiftlik beyi olma

hayalinden söz edilmektedir.

“Paraları pantolonunun sağ cebinden çıkarır, kahvenin mermer masasının üstüne atardı:

- İhtiyacı olan, lazım olanı kadar alsın, derdi. Kendisine masanın üstünde bir tek lira kalırsa ellerini tavana kaldırıp şükrederdi” (Kumpanya, 2017, s.23-24).

Şu an maddi zorluklar yaşayan kumpanya üyesi Saffet Ferit ve Refik’in ellerine geçen parayı insanlara harcaması yardımsever oluşunun göstergesi olmuştur.

“Gazlı bez aldım. Eczacı bir su vermişti; yıkadım. Dört gün geçti geçmedi, oğlanın kolu davul gibi şişmiş mi sana? Yeniden hastaneye götürdüm” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.25).

Yukarıda yer alan satırlarda fabrikada makinist olarak çalışan Mustafa’nın geçirdiği kaza sonucunda kolunu kaybetmesinden ve Osman Ağa’nın bu gence olan yardımından söz edilmektedir.

“İki maaşımı hastalığına harcadığım talebe, sonbaharla beraber ölmüştü” (Şahmerdan, 2020, s.101).

Yukarıda ki satırlar köy hocasının köyde bulunan hasta çocuğun tedavisi için yaptığı yardımdan söz edilmektedir.

“Hakikatlerse insanları fazla sarmaz. Köyde onu sevenler de eksik değildi. Herkesle ilgilenirdi. İstanbul'da dairelerde işi olanlara babasının kartını, ya kendi selamını, ya da annesinin hürmeti mahsusasını yollar, doktorlara, gazetelere, hastanelere, belediyeye, hatta valiye kadar sözü geçer haspanın, derlerdi” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 9-10).

Roman kahramanı Nevin’in yaşadığı kasabada insanlara karşı olan eli açıklığından, yardımlarından söz edilmektedir.

“Koşup yatağınızın başucuna gelmiştim. Gözlerinizi açtınız. Alnınız terli idi. İki açık sarı tel, terli alnınızın üstüne yapışmıştı. “Ateşim düşmüyor” demiştiniz. Şehre koşmuştum. Karaborsalardan ilaçlar getirmiştım. İyileşmiştiniz” (Havuz Başı, 2022, s. 2)

Öykü kahramanı yukarıda yer alan satırlarda hayali sevgilisine olan yardımlarından söz etmektedir.

4.20. Özdenetim Değeri ile İlgili Elde Edilen Bulgular

Türkçe sözlükte öz denetim kavramı “Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini ve davranışlarını veya başka bir amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol.”olarak tanımlanmaktadır. (URL 8)

Kişinin hayatı süresince sahip olması gereken değerlerin başında öz denetim

gelmektedir. Kişinin kendini tanıması ve kontrol altında tutması olan özdenetim günümüz bireylerine kazandırılması amaçlanan kök değerlerden biridir.

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Son Kuşlar, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Havuz Başı hikâye kitaplarında, *Mahkeme Kapısı* röportajında ve *Kayıp Aranıyor, Medar-ı Maişet Motoru* romanlarında 248 farklı yerde özdenetim değerine rastlanmıştır.

Tablo 24. Özdenetim Değerinin Geçtiği Kitaplar ve Kitaplardaki İletî Sayıları

Eserler	Özdenetim Değeri Sayısı	Özdenetim Değerinin Yer Aldığı Sayfa Numaraları
Az Şekerli	15	54,57,57,73,74,76,4,12,20,21,33,35,37,41-42,61
Havada Bulut	15	22,30,31,44,45,55,58,62,65,89,89,95,97,107,109
Kayıp Aranıyor	17	13,17,21,43,43,44,49,56,67,69,75,78,83,92,93,93,98
Havuz Başı	16	1,3,8,10-11,11,41,71,78-79,105,115,115,115,116,117,123,136
Kumpanya	17	2-3,5-6,8,14,15,17,20,39,49,53,62,81,87,95,95-96,98-99,105,
Lüzumsuz Adam	20	1,5,5,6-7,9,14,29,32,33,33,35-36,36,44,46,47,60,67,75,80,92
Mahalle Kahvesi	26	3,5,6,21,23,23,25,26,28,31,32,42,47,47,50,51,52,52,54,57,79,82,87,89,99,100
Alemdağ'da Var Bir Yılan	6	1,2,9,23,41,41
Mahkeme Kapısı	8	36,44,71-72,81,81,92,109,115
Tüneldeki Çocuk	11	5,14,14,15,21,26,28,37,50,55,61
Medar-ı Maişet Motoru	23	67,88,18,17-18,80,69-70,134,149,88,68,135,90,105,102,85,80,181,189,134,67,102,155,177
Sarnıç	18	31,32,32-33,49,49,50-51,62,70,81-82,95,96,96,97,102,102,107,110,115
Semaver	25	2,9,35,45,46,47,60,63-64,64,64,67,71,73,75-76,76,77,80,80,80,80,80-81,91,102,106,120
Son Kuşlar	17	10,22,22-23,27,32-33,42,55,56,57,62,65,66,67,79,80,93,95

Şahmerdan	14	11,21,22,23,27,46,72,74,96,100,102, 112,113,133
-----------	----	--

“Bir utanma hissi duydu. “Ayıp be!” dedi. “Kıza neler söyledim. Ama haklıyım be! Hayır, ne hakkı? Neden haklıyım? Ne boş lakırdılardı onlar. Böyle mi söylemeliydim? Demeliydim ki: ‘Kızım! Biz, daha doğrusu ben, artık hamallık, balıkçılık yapacak vaziyette değilim. Her tarafım ağrıyor. Perişanım. Şu üstüme başıma bak! Bana vız gelir ama, senden utaniyorum. ‘Bak Melek’in babasına!’ diyecekler. Bir küçük dükkân açalım istersen. Ben biraz rahat edeyim. Birkaç sene sonra biz de bir ufacak ev alır -üç dört odalı bir şey- ikisinde biz otururuz, öteki odaları yazın kiraya veririz. Sen helal süt emmiş bir esnaf çocuğu bulur, evlenirsin, torunlarını görürüm.” Böyle söyleseydim herhalde daha iyi olurdu, daha düşündüğümü söylemiş olurum dedi kendi kendine” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, 17-18).

Roman kahramanı günlük hayatta kızı ile yaptığı konuşmanın içsel muhasebesini yapmış ve pişmanlık duymuştur. Kahramanın kendisine olan eleştirisi özdenetimli bir birey olduğunun göstergesidir.

“Yalan söyledim diyorum a... Demin bu yalanları söylerken yalan olduklarını biliyordum. Şimdi güya doğru söylüyorum ya. Bu söylediklerimin de doğruluğuna kani değilim” (Medar-ı Maişet Motoru, 2020, 68).

Roman kahramanının kendi düşüncelerine olan farkındalığı öz denetimli birey oluşunun göstergesidir.

“Hayır, ben aşka dair konuşmamalıyım. Yalnızlık kuyuma taş düşmemeli.” (Az Şekerli, 2012, s. 54).

Öykü kahramanı yalnızlığına zarar vereceği düşüncesi ile aşka dair konuşmalardan kaçınarak duygularının denetimini sağlamıştır.

“Ama ben, ancak babam eve girince yaşadığımı hissedirdim. O, sabahleyin evden çıkarken birdenbire etrafım kararır, insanlardan kaçır, korkardım” (Az Şekerli, 2012, s. 57).

Öykü kahramanının babası ile kurduğu bağın hayatı üzerindeki etkilerinin farkındalığı söz konusudur

“Ama ben, kendim çok iyi biliyordum ki hasta değildim. Nasıl becerirdim? Bilmem. Tiril tiril titrer, hayaletler görür gibi haykırır, düşer bayılırdım. Baygınlığım sırasında bütün sözleri işitir, doktorun nabzımı tuttuğunu bilir, ama dudaklarımı kenetler, ısırır, köpükler saçardım. Hepsini biliyorum. Bunu niçin yapardım, bilir misiniz? Babamın ölüsünü kıskanırdım da ondan. Herkes onun ölümüyle alakadardı. Komşulardan tutun da kahvedeki arkadaşlarına kadar! Ne hakları vardı? Onu yalnız ben seviyordum. O halde ben düşünüp

üzülmeliydim. Onlara ne oluyordu? İşte, etrafını saranların babamın ölümünü benimle alakadar olup unutmaları için bu sinir buhranı oyunlarına başlamıştım” (Az Şekerli, 2012, s. 57).

Öykü kahramanı babasının vefatı ile ortaya çıkan duygusal buhrandan kaynaklı çeşitli davranış bozuklukları ortaya koyuşunun farkındadır. Bu durum özdenetime sahip olduğunun göstergesidir.

“Anlamıştım. Her şeyi anlamıştım. Onu (bütün kalbimle) sevdiğimi anlamıştım” (Az Şekerli, 2012, s. 12).

Öykü kahramanının duygularının farkına varışı özdenetimin örneklerindendir.

“Ölesiye yalnız, ölesiye mesudum. İçim kalabalık çekiyor. İnsanlar çekiyor. Çocuklar istiyorum: Haşarı, sarışın, esmer, edepsiz ... Seyahatler çekiyor içim” (Son Kuşlar, 2020, s.95).

Öykü kahramanının duygularının ve isteklerinin farkında oluşu özdenetim göstergesidir.

“Hemen samimi olmaya elverişli tabiatım, birdenbire kapıldığı bir müdafaa halini kendiliğinden aliverince, neşem de kaçiverdi. Bu hal yeni yeni peyda oldu bende. Uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bu müdafaa hali geliveriyor. Memnun değilim, aldanayım daha iyi. Dostluk, kibarlık, samimiyet, iyilik maskelerinin sakladığı zehirli tırnakların ne onarılmaz yaralar açtığı, sanki tüylerim, sanki derim, vücudumda tayin edemediğim bir yer duruyor; ben istemeden vardığım bir müdafaa sistemini -aklıma sürünürcesine- kendiliğinden aliveriyor” (Son Kuşlar, 2020, s. 32-33).

Öykü kahramanının hayat tecrübeleri sonucunda duygu durumunda yaşadığı değişimin farkındalığı söz konusudur. Bu farkındalık özdenetimin bir sonucudur.

“Ömrümde birkaç defa, üzerime herhangi bir sualle yürüyen, gözüme sual sorulabilecek adam gibi bakan birkaç bedbahta azametli tavır da takınmadım değil” (Mahalle Kahvesi, 2020, s. 23).

Öykü kahramanının bedbaht insanlara karşı takındığı kibrin farkındalığı özdenetimin örneğidir.

“Ben her zamanki gibi kimsesiz pazarımı bitirmiştım. Hayatımdan memnundum. Hayattan da memnundum. Her şey ısl ıslı. Her şey mavi, akşama doğru kırmızı, sonra lacivert oldu” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.31).

Öykü kahramanının duygularının farkında olarak hayata karşı memnuniyetini dile getirmesi özdenetim ifadesidir.

“Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı

bir adam kaplıyor” (Mahalle Kahvesi, 2020, s.42).

Öykü kahramanının duygularına karşı farkındalığı özdenetim ifadesidir.

“Büyük bir ihsanmış gibi cebimden zahmetle çıkarıp bir dilenciye on kuruş veriyorum. Sanki insaniyete, insanlara bütün borcumu ödemişim” (Havada Bulut, 2020, s. 44).

Öykü kahramanı yapmış olduğu davranışın sonucu olarak insani görevini yerine getirmenin verdiği hazzın farkındalığını yaşamaktadır.

“Bakın ben ne hale geldim? Halbuki ben de yarı külhanbey, yarı entelektüel, yarı deli, yarı akıllı, hayatın içinde var olduğumu anlıyor, anlatıyordum.” (Havada Bulut, 2020, s. 62).

Öykü kahramanının kendi kişiliğinin farkında oluşu özdenetim örneğidir.

“Bende dert şimdi gelir, şimdi geçer” (Havada Bulut, 2020, s. 65).

Öykü kahramanının duygularında yaşanan hızlı değişimin farkında oluşu özdenetime örnektir.

“Hemen bu halin akabinde de kendisini maddi manada, -diyebileceğim duyuran bir yeis, bir boşluk; sadece bir baş dönmesi şeklinde bana balta oldu. Ama kökü daha çok derinlerde olduğunu bildiğim manevi boşluğun, yokluğun, kederin yanında bu maddi araz çocukça şeylermiş gibi çekilip gittiler” (Havada Bulut, 2020, s. 107).

Öykü kahramanı kardeşine yazdığı mektupta yaşadığı buhranın sonucu olarak ortaya çıkan baş dönmesini maddi olarak nitelemiş, asıl yaşadığı sorunun manevi boşluk olduğunu dile getirmiştir. Bu farkındalık özdenetimin örneğidir.

“Düşünmeye başladığım zaman, nasıl filmlerde bazı kırılan otomobillerin aksanı tekrar birbiriyle süratle buluşup birleşirse, benim de içimde kırılan şey öylece birleşti. Tekrar neşemi bulmuştum. İnsanları sevmek arzusuyla sokağa çıktım” (Semaver, 2015, s. 64).

Öykü kahramanı yeniden düşünmeye başlayarak içindeki kırgınlıkları tamir ederek yaşama sevinci kazanmıştır. Bu farkındalık hissi özdenetimin örneğidir.

“Lisanlarını anlamadığımız insanların haletiruhiyelerini keşfetmek hususunda çok aciziz. Onların bizim her günkü konuştuğumuzdan daha başka, daha mühim şeyler konuştuklarını sanırız. Bir müddet onlarla çok alakadar olduğumuz halde biraz sonra onları unutuverir, yine kendimize, lisanımıza ve etrafımıza yani kendi kendimize döneriz” (Semaver, 2015, s.71).

Öykü kahramanı kendi içinde sevmediği davranışlarının farkında oluşu özdenetimin örneklerindendir.

“Korku, yol boylarınca etrafını sarıyor, önümde uzuyor. Sevmekten korkuyorum. Başka arzular, ihtiraslarla atıldığım yolda beni avare ve çırılçıplak, başı her manada boş bırakacak yalnız bir şey olduğunu biliyorum ve ondan karanlıktan, riyadan, zulümden,

hürriyetsizlikten korkar gibi ürkiyorum” (Semaver, 2015, s.91).

Öykü kahramanın sevgi duygusuna yönelik korkularının ve dürtülerinin onu güçsüz hale getirmesinin farkında oluşu özdenetimin örneklerindendir.

“İçini kemiren bir acayip rahatsızlıkla İstanbul sokaklarını dolaşıp duruyordu. Bu hastalık, bir şey yapabilmek hastalığıdır. Mesela birdenbire zengin olmak gibi. Mesela birdenbire meşhur olmak, birdenbire bir şey keşfetmek gibi...” (Kumpanya, 2017, s. 81)

Öykü kahramanının hayattan beklentilerinin ve isteklerinin farkında oluşu özdenetim örneklerindedir.

“Sonra farkına varamadığı başka hisler de duyardı. Bunlar iade edilemezdi. Fakat Necmi emindi ki, bu ifade edilemeyen şeyler biraz evvelki kalp çarpmasının ve aramanın yerini alırlardı. Fakat bunlar sevincin aksi keder gibi zıt şeyler miydi acaba? Kalp çarpmasının yerine bir kalbin az çarpması mı, arama ve araştırmanın yerine bir bulamamak mı yerleşiyordu? Bilmiyordu. Fakat ancak yokuşun ortalarına doğru sarhoşluğun normal hali başlardı. O zamana kadar Necmi ekseriya bir heyecan hissederdi” (Kumpanya, 2017, s. 95-96).

Öykü kahramanı duygularında yaşadığı belirsiz durumun farkındadır, Bu durum özdenetim ifadesine örnek gösterilebilir.

“Necmi düşündüklerini üzerinden bir şey atar gibi bir anda atıvermişti: Süvarisini bir silkinişte atan bir at hızı içini doldurdu. Bir şimşek ışığı gibi mavi ziyalı bir lirizmle dolduğunu ve mevcudiyetinin aydınlandığını hissetti. Her şeyin aydınlandığını, içinin bir ışıkla bütün karanlıklardan sıyrıldığını, nur içinde yüzdüğünü görür gibi oldu” (Kumpanya, 2017, s. 98-99).

Öykü kahramanı düşüncelerinden kurtuluşunun hayatına etkisinin farkındadır. Bu durum özdenetim örneklerindendir.

“Bayan Nezihe söz aldı:

- Etrafı üniversiteliler almıştı. Ben kendimi bilmiyorum. Çok fena vaziyetteydim. Her ağızdan bir kötü lakırdı çıkıyordu, dedi” (Mahkeme Kapısı, 2020, s. 92).

Öykü kahramanının içinde bulunduğu olumsuz durumun farkında oluşu özdenetime örnek gösterilebilir.

“Ben bir acayip oldum. Gözüm kimseyi görmüyor, kimsenin kapımı çalmasını istemiyorum” (Lüzumsuz Adam, 2017, s 1).

Öykü kahramanı duygusal anlamda değişim yaşamaktadır ve bu değişimin farkındadır. Bu durum özdenetim örneğidir.

“Yedi senedir bu sokaktan gayri, İstanbul şehrinde bir yere gitmedim. Ürküyorum.

Sanki döveceklermiş, linç edeceklermiş, paramı çalacaklarmış -ne bileyim bir şeyler işte-gibime geliyor da şaşıyorum. Başka yerlerde bana bir gariplik basıyor. Her insandan korkuyorum” (Lüzumsuz Adam, 2017, s. 9).

Öykü kahramanının hayatında yaşanacak değişikliğe karşı gösterdiği direncin farkında oluşu özdenetim ifadesidir.

“Sonracığıma pişman oldum. Bir hesap ettim. Haşım senede en az üç yüz bin lira kazanıyordu. Üç yüz lirayı Şopar Hüseyin'e çok görmüştüm. Ömrümde bir tek yalan söyleseydim, işte durmadan kaşını gözünü övdüğü şu Mürüvvet'i almış olurdu, dedim” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.29).

Öykü kahramanı yaşanan olay karşısında verdiği tepkide kendi hatasını görüp öz eleştiride bulunması özdenetime örnek verilebilir.

“Bu kaskatı katılaştırmış sandığı yüreğinin korkunç yumuşayışını tekrardan bulmak isterdi” (Lüzumsuz Adam, 2017, s.32).

Öykü kahramanının duygularında yaşanan değişimin farkında olarak eski kişiliğine olan özlemi özdenetim ifadesidir.

“Bir an içinde değişivermiştim. Bir başka insandım. Bütün muhakemelerim altüst olmuş; fikirlerim değişmişti. Bu anda benden her şey yapılabilirdi” (Sarnıç, 2020, s. 31).

Öykü kahramanının düşüncelerinin değişiminin farkında olması özdenetim örneğidir.

“Kimseyi, hiçbir şeyi sevmemek için elimi, kolumu sallayarak kendime derdi çağırıyordum” (Sarnıç, 2020, s.49).

Öykü kahramanının kendini insanlardan soyutlamak adına düşüncelerini yönlendirmesi özdenetim örneği sayılabilir.

“Hasta olduğum günlerde hislerimin, fikirlerimin izah edilemez, karanlık bir şiir gibi gözüken tarafı vardı. İnsanları sevmemekliğimin sebeplerini bulu buluverirdim. Nefret, kin içindeydim. Her güzellik beni normal zevklerin ötesine çeker” (Sarnıç, 2020, s. 62).

Öykü kahramanın maddi hastalıklarının var olduğu günlerde manevi hastalıklarının sebeplerini ortaya koyuyor oluşu özdenetim örneklerindendir.

“Çobanlık yaptığı günlerdeki düşünmemenin yerine bugün süpürge sapına dayandığı zaman düşünmek, kötü kötü düşünmek geliyordu, neden acaba?” (Şahmerdan, 2020, s. 72).

Öykü kahramanı çöpçü onbaşı Ahmet'in düşünce dünyasında yaşadığı değişimin farkına varışı ve nedenini sorgulayışı özdenetim örneği sayılabilir.

“Seri birtakım fikirler kafasından geçti. Birdenbire yaşadığını, duyduğunu ve düşündüğünü hissettiren bir alemle temas etmiş olduğunu sandı” (Şahmerdan, 2020, s. 96).

Öykü kahramanı Emin Efendi'nin çocuğunun hastalığı karşısında yaşadığı buhran ve

sonrasında çocuğunu kaybetmenin verdiği üzüntü ile şimdiye kadar hissetmediği duygular ile karşılaşmasının farkındalığı özdenetim örneğidir.

“En korktuğu şey küçük görülmektir. İnsanlardan her zaman kendini aşağı görmüştü. Hatta küçük görmüştü. Görmüştü ama başkası tarafından öyle görülmek onu çok üzdi” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 13).

Roman kahramanının korkularının, duygularının farkında oluşu özdenetim örneklerindendir.

“Yanlış hareket ettiğini şimdi anlıyordu” (Kayıp Aranıyor, 2019, s.44).

Roman kahramanı hareketlerinin yanlışının farkına vararak özdenetim örneği sergilemiştir.

“Belki de kendi fazla hassasiyetinden böyle her şeyden bir mana çıkarmak hastalığına tutulmuştu. Nevin bunu düşünür düşünmez artık muhaverelere kulak kabartmadı” (Kayıp Aranıyor, 2019, s. 49).

Roman kahramanı Nevin’in hassas duygularının farkında olarak buna uygun davranış sergiliyor olması özdenetim örneğidir.

“Bu meseleye dair başka fikirlerim de vardır ya, şimdilik bunları kendime saklamayı daha münasip buluyorum” (Havuz Başı, 2022, s. 8).

Bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol altında tutabilme yeteneği özdenetim becerisidir. Öykü kahramanın düşüncelerini ifade etme noktasında kendisini sınırlıyor olması özdenetim örneğidir.

“Onun gittiği deniz kenarına bir zaman ben gidemedim. Başka kayalar buldum. Oralarda denize girdim. Denize, tembelliğe, güneşe verdim kendimi. Ben o adam gibi denizden, güneşten hiçbir şey beklemiyordum. Yalnız saatlerin geçmesini istiyordum. Bu kadar işin içinde kötü şeyler, acı şeyler... Hatta hiç düşünmemeye çalışıyordum” (Havuz Başı, 2022, s. 71.).

Öykü kahramanının hayattan, gitmiş olduğu deniz kenarından beklentilerinin farkında oluşu özdenetim örneğidir.

“Fakat benim karnım tok, aç olan içim” (Tüneldeki Çocuk, 2016, s. 50).

Özdenetim bireyin duygu, düşünce ve davranışlarının farkında olarak onları yönetebilme becerisidir. Öykü kahramanının bedensel değil de ruhsal açlık içerisinde olduğunun farkında oluşu özdenetim örneğidir.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Tablo 25. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Değerlerin Genel Dağılımı

NO	ESERLER	Adalet	Aile Birliğine Önem Verme	Bağımsızlık	Arkadaşlık/Doğruluk	Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük	Estetik	Eşitlik	Özgürlük	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Tasarruf	Vatanseverlik	Yardımsverlik	Özdenetim	Toplam Değer
1	Semaver	2	-	1	1	1	1	10	-	12	10	4	1	1	2	17	-	2	-	-	25	90
2	Sarnıç	-	3	-	2	-	-	4	-	12	9	2	3	1	2	19	3	3	2	5	18	88
3	Şahmerdan	-	-	-	-	-	1	7	2	5	8	-	1	2	5	8	2	1	2	2	14	60
4	Lüzumsuz Adam	-	-	2	3	-	2	16	1	12	32	4	2	-	6	21	4	1	-	1	20	127
5	Mahalle Kahvesi	-	-	-	-	1	-	15	2	18	21	4	-	1	5	31	-	1	1	3	26	129
6	Havada Bulut	1	-	-	2	-	1	4	-	6	20	-	-	1	-	24	-	-	-	1	15	75
7	Kumpanya	-	-	1	4	-	-	1	4	16	12	-	-	-	10	8	3	1	-	2	17	79
8	Havuz Başı	1	-	1	3	-	-	5	-	6	11	2	-	-	3	22	-	-	-	1	16	71
9	Son Kuşlar	-	-	-	4	-	5	6	-	9	8	4	3	-	6	12	-	1	2	-	17	77
10	Az Şekerli	-	2	1	3	-	-	2	-	5	2	5	-	-	8	9	1	2	5	-	15	60

11	Alemdağ'da Var Bir Yılan	-	1	3	4	-	-	2	2	1	4	-	-	-	-	7	-	-	1	1	6	32
12	Tüneldeki Çocuk	1	1	-	1	3	-	12	-	2	5	-	-	-	-	14	1	-	-	1	11	52
13	Medar-ı Maişet Motoru	-	1	-	5	-	-	8	6	11	6	1	-	3	1	20	-	1	-	7	23	93
14	Kayıp Aranıyor	1	1	-	1	-	-	3	-	8	15	1	2	4	2	3	3	-	-	3	17	64
15	Mahkeme Kapısı	10	1	-	-	1	1	7	1	13	31	1	-	-	-	4	2	-	-	4	8	84

Yukarıda verilen tabloda Sait Faik Abasıyanık'ın roman, hikâye ve röportaj türündeki eserlerinde değerlerin dağılımı yer almaktadır. Tablo 25'e göre:

- Adalet değeri en fazla (10 defa) Mahkeme Kapısı röportajında,
- Aile birliğine önem verme değeri en fazla (3 defa) Sarnıç isimli hikâye kitabında,
- Bağımsızlık değeri en fazla (3 defa) Alemdağ'da Var Bir Yılan hikâye kitabında,
- Arkadaşlık/Dostluk değerinin en fazla (5 defa) Medar-ı Maişet Motoru romanında,
- Barış değeri en fazla (3 defa) Tüneldeki Çocuk hikâye kitabında,
- Bilimsellik değeri en fazla (5 defa) Son Kuşlar hikâye kitabında,
- Çalışkanlık değeri en fazla (16 defa) Lüzumsuz Adam hikâye kitabında,
- Dayanışma değeri en fazla (6 defa) Medar-ı Maişet Motoru romanında,
- Duyarlılık değeri en fazla (18 defa) Mahalle Kahvesi hikâye kitabında,
- Dürüstlük değeri en fazla (32 defa) Lüzumsuz Adam hikâye kitabında,
- Estetik değeri en fazla (5 defa) Az Şekerli hikâye kitabında,
- Eşitlik değeri en fazla (3 defa) Sarnıç, Son Kuşlar hikâye kitaplarında,
- Özgürlük değeri en fazla (4 defa) Kayıp Aranıyor romanında,
- Saygı değeri en fazla (10 defa) Kumpanya hikâye kitabında,
- Sevgi değeri en fazla (31 defa) Mahalle Kahvesi hikâye kitabında,
- Sorumluluk değeri en fazla (4 defa) Lüzumsuz Adam hikâye kitabında,
- Tasarruf değeri en fazla (3 defa) Sarnıç hikâye kitabında,
- Vatanseverlik değeri en fazla (5 defa) Az Şekerli hikâye kitabında,
- Yardımseverlik değeri en fazla (7 defa) Medar-ı Maişet Motoru romanında,
- Özdenetim değeri en fazla (26 defa) Mahalle Kahvesi hikâye kitabında geçmektedir.

Tablo 26. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Elde Edilen Değerlerin Sayısal ve Yüzdelik Tablosu

Değerler	Değer Sayıları	Yüzdelikler
Adalet	16	%1,35
Aile Birliğine Önem Verme	10	%0,84
Bağımsızlık	9	%0,76
Arkadaşlık/Dostluk	33	%2,79
Barış	6	%0,50
Bilimsellik	11	%0,93
Çalışkanlık	102	%8,63
Dayanışma	18	%1,52
Duyarlılık	136	%11,51
Dürüstlük	194	%16,42

Estetik	28	%2,37
Eşitlik	12	%1,01
Özgürlük	13	%1,10
Saygı	50	%4,23
Sevgi	219	%18,54
Sorumluluk	19	%1,60
Tasarruf	13	%1,10
Vatanseverlik	13	%1,10
Yardımseverlik	31	%2,62
Özdenetim	248	%20,99
Toplam Değer	1181	%100

Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde belirlenen değerlerin sayıları ve yüzdelik dağılımına Tablo 26'da yer verilmiştir. Eserlerde en fazla karşılaşılan değer %20,99'lük yüzdeliğe sahip özdenetim değeridir. Özdenetim değeri ile eserlerde 248 defa karşılaşılmıştır. Eserlerde en az karşılaşılan değer %0,50 ile barış değeri olmuştur. Barış değerine eserlerde 6 defa yer verilmiştir. Eserlerde tespit edilen toplam değer sayısı 1181'dir.

Şekil 1.Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinde Elde Edilen Değerlerin Yüzdelik Dağılımı



Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde değerlerin yüzdelik dağılımına yer verilmiştir. Eserlerde en fazla yer alan 3 değer sırası ile özdenetim, sevgi, dürüstlük şeklindedir.

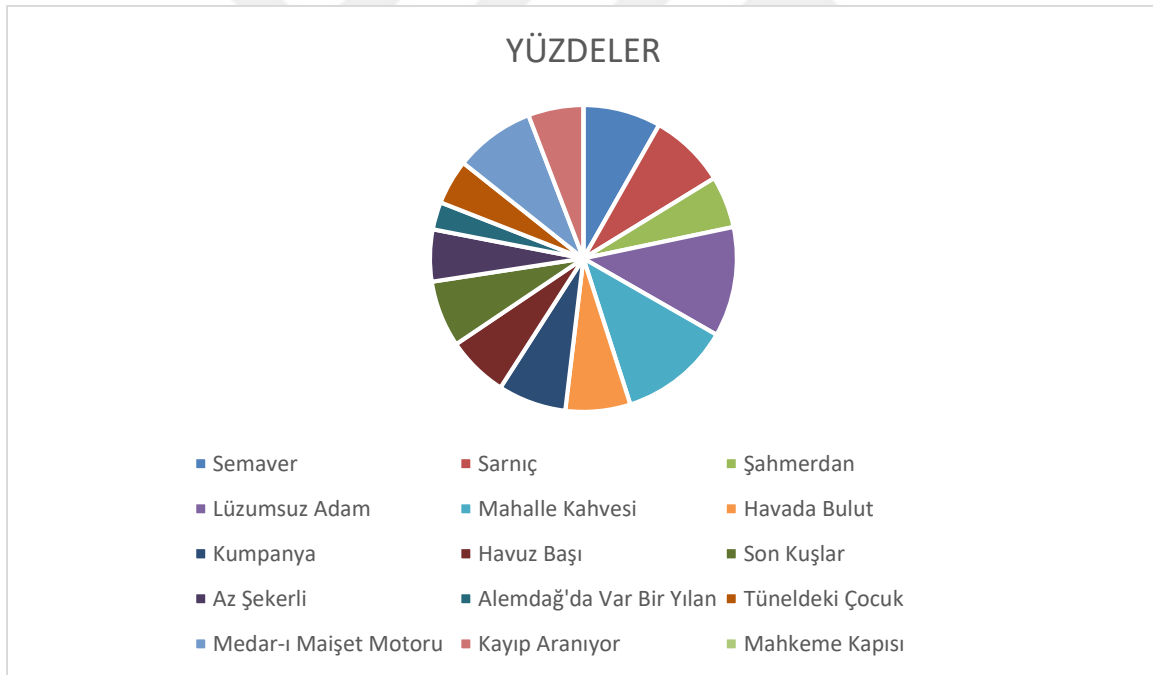
Tablo 27. Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde yer alan değer sayıları ve yüzdelik dağılımı

ESERLER	DEĞER SAYILARI	YÜZDELİKLER
Semaver	90	%7,62
Sarnıç	88	%7,45

Şahmerdan	60	%5,08
Lüzumsuz Adam	127	%10,75
Mahalle Kahvesi	129	%10,92
Havada Bulut	75	%6,35
Kumpanya	79	%6,68
Havuz Başı	71	%6,01
Son Kuşlar	77	%6,51
Az Şekerli	60	%5,08
Alemdağ'da Var Bir Yılan	32	%2,70
Tüneldeki Çocuk	52	%4,40
Medar-ı Maişet Motoru	93	%7,87
Kayıp Aranıyor	64	%5,41
Mahkeme Kapısı	84	%7,11

İncelendiğinde değerlerin eserlere dağılımına yer verilmiştir. Tabloya göre en fazla değer içeren kitap %10,92 ile hikâye türündeki *Mahalle Kahvesi*'dir. En az değer içeren eser ise %2,70 ile hikâye türündeki *Alemdağ'da Var Bir Yılan* eseridir.

Şekil 2. Sait Faik Abasıyanık'ın Eserlerinin Değerler Grafiği



İncelendiğinde en fazla değer içeren eserin *Mahalle Kahvesi* (%10,92) en az değer içeren eserin ise *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (%2,70) adlı eser olduğu görülmektedir.

Toplumların eğitim faaliyetlerini gerçekleştirme sebeplerinden bir tanesi de toplumsal değerlerin gelecek nesillere aktarımını sağlamaktır. Günümüz dünyasında yaşanan olumsuzluklar bireylerin akademik alanda yetiştirilmesi kadar duyuşsal alanda yetiştirilmesinin de gerekliliğini gözler önüne sunmaktadır. Edebî eserler toplumsal değerlerin bireylere kazandırılmasında rol alan araçlardan biridir.

Sait Faik Abasıyanık giriş, gelişme, sonuç bölümlerinin belirgin biçimde yer almadığı, günlük hayattan insanlara mekanlara ve konuşma diline yer verilen, olay örgüsünden ziyade gözlemlerin ön plana çıkarıldığı durum hikâyesi ile ülkemizde modern hikâyeciliğin önemli isimlerindendir.

Çalışmamızda, Sait Faik Abasıyanık'ın hikâye, roman, röportaj türünde kaleme aldığı 15 eser 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 10 kök değere göre incelemesi yapılmıştır. Eserlerde tespit edilen değer sayıları tablolastırılmıştır, örnek değer ifadeleri ve yorumlarına tabloların altında yer verilmiştir.

Yazara ait *Semaver*, *Sarnıç*, *Şahmerdan*, *Lüzumsuz Adam*, *Mahalle Kahvesi*, *Havada Bulut*, *Kumpanya*, *Havuz Başı*, *Son Kuşlar*, *Az Şekerli*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, *Tüneldeki Çocuk*, *Kayıp Aranıyor*, *Mahkeme Kapısı* eserleri incelendiğinde toplamda 1181 değere rastlanmıştır. En fazla yer alan değer in özdenetim (248) en az yer alan değer in ise barış (6) olduğu saptanmıştır.

Yazara ait eserler incelendiğinde değerlerin durum hikâyesinin özelliklerine uygun olarak örtük şekilde yer aldığı görülmektedir.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserleri değer bulguları açısından incelendiğinde tespit edilen değer sayıları şu şekildedir; *Semaver* 90, *Sarnıç* 88, *Şahmerdan* 60, *Lüzumsuz Adam* 127, *Mahalle Kahvesi* 129, *Havada Bulut* 75, *Kumpanya* 79, *Havuz Başı* 71, *Son Kuşlar* 77, *Az Şekerli* 60, *Alemdağ'da Var Bir Yılan* 32, *Tüneldeki Çocuk* 52, *Medar-ı Maişet Motoru* 93, *Kayıp Aranıyor* 64, *Mahkeme Kapısı* 84.

Sait Faik Abasıyanık'ın incelenen eserlerde tespit edilen değerlerin dağılımı şu şekildedir; Adalet %1,35 (16), Aile birliğine önem verme%0,84 (10), Bağımsızlık %0,76 (9), Arkadaşlık-dostluk%2,79 (33), Barış%0,5 (6), Bilimsellik%0,93 (11), Çalışkanlık%8,63 (102), Dayanışma%1,52 (18), Duyarlılık%11,51 (136), Dürüstlük%16,42 (194), Estetik%2,37 (28), Eşitlik%1,01 (12), Özgürlük%1,10 (13), Saygı%4,23 (50), Sevgi%18,54 (219), Sorumluluk%1,60 (19), Tasarruf%1,10 (13), Vatanseverlik%1,10 (13), Yardımseverlik%2,62 (31), Özdenetim%20,99 (248). Oranlara bakıldığında değerlerin dağılımının eşit olmadığı fark edilmektedir. Değerlerin oranlarına bakıldığında en fazla karşılaşılan 5 değer in sıralaması şu şekildedir; özdenetim, sevgi, dürüstlük, duyarlılık, çalışkanlık, saygı. En az karşılaşılan 5 değer in sıralaması şu şekildedir; barış, bağımsızlık, aile birliğine önem verme, bilimsellik, eşitlik.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde yer alan değerlerin yüzdelik dağılımında en fazla değer yer aldığı 5 değer sıralaması şu şekildedir; Mahalle Kahvesi (%10,92), Lüzumsuz Adam (%10,75), Medar-ı Maişet Motoru (7,87), Semaver (%7,62), Sarnıç (%7,45).

Eserlerde en fazla karşılaşılan değer öz denetim, en az karşılaşılan değer barış değeri olmuştur. Tursun (2019)'un Serpil Ural'ın çocuk kitaplarını incelediği çalışmasında eserlerde en fazla karşılaştığı değer barış olmuştur. İki çalışma bu açıdan farklılık göstermektedir. Aydın (2019)'ın Atâbetü'l Hakâyık'ın değerler eğitimi açısından incelendiği çalışmasında en fazla karşılaşılan değerler sorumluluk, özdenetim ve sevgi olmuştur. Çalışmalar karşılaştırıldığında karşılaşılan değerlerden sevgi ve özdenetimin iki çalışmada en fazla karşılaşılan değerler olması açısından benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Demir (2019), Necip Fazıl Kısakürek'e ait Çile isimli eseri kök değerler açısından incelediği çalışmasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Eserde 160 kök değer tespit etmiştir. Tespit edilen değerler arasında en fazla yer alan 3 değer sevgi (40), saygı (25), sorumluluk (22) değerleri olmuştur. Çalışmamızda Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde bulunma sıklığı en fazla olan 3 değer özdenetim, sevgi, dürüstlük değerleridir. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında en fazla karşılaşılan değerlerden birisi olan sevgi değeri olması açısından benzerlik göstermektedir.

Fırat (2021) Zehra Ünüvar'ın çocuk kitaplarını Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler açısından incelemiştir. İncelenen eserlerde toplam 793 değer ifadesi tespit edilmiştir. Tespit edilen değerler arasında en fazla yer alan 3 değer şu şekildedir; sevgi (248), yardımseverlik (159), saygı (107). En az yer alan değer ise adalet (15) değeri olmuştur. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında en fazla karşılaşılan 3 değer arasında yer alan sevgi değeri her iki çalışmada da benzerlik göstermektedir. Sait Faik'in eserlerinde en az karşılaşılan değer barış değeridir. Çalışmalar en az karşılaşılan değerler açısından karşılaştırıldığında farklılık göstermektedir.

Bebek (2020)'in "Dadaloğlu'nun Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Ortaokul Ders Kitapları İçin Şiir Önerileri" isimli çalışmasında eserler Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda eserler içerisinde en fazla yer alan değer adalet değeri olduğu ortaya çıkmıştır. Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde yer alan değerlerin dağılımına bakıldığında en az yer alan değerlerden birinin adalet olduğu görülmektedir. Çalışma sonuçları bu açılardan farklılık göstermektedir.

Aksakal (2020)'in Nurettin Topçu'ya ait Maarif Davası isimli eserini değerler açısından incelediği çalışmasında 98 değer ifadesi tespit etmiştir. Eserde en fazla yer alan

değer saygı (30), en az yer alan değerler ise cömertlik, dürüstlük, eşitlik, iş birliği (1) değerleridir. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında en fazla ve en az karşılaşılan değerler açısından farklılıklar bulunmaktadır. Aksakal'ın çalışmasında en az yer alan değerlerden birisi dürüstlük değeri iken Sait Faik'in eserlerinde en fazla yer alan 3. değer dürüstlük değeridir.

Utku (2020) çalışmasında Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun eserlerini Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan on kök değer açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda 364 değer ifadesi tespit edilmiştir. Çalışmada en fazla yer alan 3 değer sevgi (80), saygı(61), yardımseverlik(47) olarak belirlenmiştir. En az yer alan değer ise sabır(14) ve adalet(14) değerleridir. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında en fazla karşılaşılan 3 değer arasında sevgi değerinin bulunması iki çalışmada da paralellik göstermektedir.

İner (2020) çalışmasında Nuran Turan'ın hikâyelerini 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan 18 değere göre incelemiştir. Eserlerde en fazla yer alan 3 değer sevgi, çalışkanlık, sorumluluk değerleridir. En az yer alan değer ise barış değeri olmuştur. Çalışmada bağımsızlık, özgürlük, tasarruf değerleri işlenmemiştir. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında en fazla yer alan değerlerden sevgi değeri her iki çalışmada paralellik göstermektedir. Ayrıca her iki çalışmada da en az yer alan değer barış değeri olması iki çalışmada paralellik göstermektedir.

Özay (2019) Ülker Köksal'ın romanlarını tespit edilen 25 değer açısından incelediği çalışmasında 314 değer ifadesi tespit edilmiştir. Çalışmada en fazla yer alan sevgi (57) değeri olmuştur. En az tespit edilen değer ise vatanseverlik değeri olmuştur. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında en fazla yer alan değerlerden biri olan sevgi değerinin eserlerde sıklıkla yer alması iki çalışma açısından benzerlik göstermektedir.

Tursun (2019) çalışmasında Serpil Ural'ın çocuk kitaplarını Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan on kök değer ve bu kök değerlere bağlı olarak kazandırılması istenen alt değerler baz alınarak 31 değer açısından incelenmiştir. Çalışma sonucunda eserlerde en fazla tespit edilen değer barış değeri, en az tespit edilen değer ise merak/araştırma, bilimi ve bilgiyi sevmek, mektuplaşmak, çalışkanlık, sözünde durma değerleri olmuştur. Sait Faik'in eserlerinin incelendiği çalışmamızda en az karşılaşılan değer 6 defa tekrarlanan barış değeri olmuştur. Serpil Uyar'ın eserlerinde en fazla yer alan değer Sait Faik'in eserlerinde en az tekrarlanan değer olması açısından iki çalışmanın sonuçları farklılık göstermektedir.

Baran Yir (2019) Bilgin Adalı'ya ait eserleri belirlenen 19 değer açısından incelemiştir. İncelenen eserlerde en fazla sevgi (92), en az ise alçak gönüllülük, dürüstlük, öz denetim (4) değerleri yer almaktadır. Çalışma sonuçları karşılaştırıldığında Baran Yir'in

çalışmasında en fazla karşılaşılan değer sevgi değeridir. Çalışmamızda en sık karşılaşılan ilk 3 değer arasında sevgi değeri yer almaktadır. Bu açıdan iki çalışma benzerlik göstermektedir. Baran Yır'ın çalışmasında en az yer alan öz denetim değeri Sait Faik'in eserlerinde en fazla tespit edilen değer olmuştur. Bu açıdan karşılaştırıldığında iki çalışma farklılık göstermektedir.

Özkan (2019), 2007 yılında “Yılın en iyi çocuk romanı” olarak seçilen Büyük Tuzak eserinin yazarı, Aslı Der'e ait 3 eseri Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda eserlerde 193 değer tespit edilmiştir. Eserlerde en fazla yer alan değer aile birliğine önem verme değeri olmuştur. Sait Faik'e ait eserlerin incelendiği çalışmamızda en fazla yer alan değerler arasında aile birliğine önem verme değeri bulunmamaktadır. Bu açıdan iki çalışmanın sonuçları farklılık göstermektedir. Yazara ait eserler incelendiğinde değerlerin durum hikâyesinin özelliklerine uygun olarak örtük şekilde yer aldığı görülmektedir.

Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinde yer alan değerlerin yüzdeler dağılımında en fazla değer yer aldığı 5 değer sıralaması şu şekildedir; *Mahalle Kahvesi* (%10,92), *Lüzumsuz Adam* (%10,75), *Medar-ı Maişet Motoru* (7,87), *Semaver* (%7,62), *Sarnıç* (%7,45).

Sait Faik Abasıyanık'ın en fazla değer tespit edilen 3 eseri şu şekilde incelenebilir:

- Sait Faik Abasıyanık'ın en fazla değer tespit edilen eseri %10,75 ile *Mahalle Kahvesi* hikâye kitabıdır. Eserde en fazla yer alan değer 129 değer arasında 31 kez tekrarlanan sevgi değeri olmuştur. Bu değerleri sırası ile özdenetim (26) ve dürüstlük (21) takip etmektedir. Eserde elde edilen verilere bakıldığında tüm eserler içerisinde en fazla tekrar eden değer olan öz denetim değeri 2. Sıraya gerilemiştir. Yazar eserlerinde insan sevgisine, hayvan sevgisine, sevgiliye karşı olan sevgiye sık sık yer vermektedir. Fırat (2021)'in Nuran Turan'ın eserlerini incelediği çalışmasında da eserlerde en fazla karşılaşılan değer sevgi değeri olmuştur. Sait Faik'in *Mahalle Kahvesi* eserinde tespit edilen değerler ile Fırat'ın çalışma sonuçları paralellik göstermektedir.
- İkinci olarak en fazla değere yer verilen eser 121 değer ile *Lüzumsuz Adam* eseri olmuştur. Lüzumsuz Adam eserinde 121 değer ifadesi arasında en fazla tekrar eden değer dürüstlük değeri (32) olmuştur. Sonrasında sırası ile en fazla karşılaşılan değerler sevgi (21), özdenetim (20) olmuştur. Eserlerin geneline bakıldığında en sık tekrar edilen değerlerin sıralaması değişmiş olsa dahi ilk üçte yine sevgi, özdenetim, dürüstlük değerleri bulunmaktadır. Sait Faik Abasıyanık öykülerinden birine ve

verilen cezadan ötürü 8 senelik ara vermiştir. Lüzumsuz Adam bu aradan sonra kaleme aldığı ilk eseridir. Yeni dönem eserlerinde en büyük değişiklik dilinde yaşanmıştır.

- En fazla değer ifadesine yer verilen 3. eseri *Medar-ı Maişet Motoru* romanı olmuştur. Romanda en fazla tekrar edilen değer 23 defa tekrar eden özdenetim, ikinci sırada en fazla tekrar eden 20 tekrar ile sevgi değeri, üçüncü sırada en fazla tekrar eden değer 11 defa tekrar edilen duyarlılık olmuştur.

Yazar hayatı sürecinde daima insanları sevmeye, dünyayı tanıma ve anlamlandırma çabası içerisinde olmuştur. Elde edilen sonuçlar bu görüşü destekler niteliktedir.

Sait Faik Abasıyanık toplumsal hayatı tüm gerçeklikleri ile kaleme alan modern hikayeciliğin önemli isimlerindendir. Yazar toplumsal hayatın tüm gerçekliğini kaleme alırken değerler eğitiminde kullanılabilecek örnekler ile birlikte örnek teşkil etmeyecek ifadeler de yer vermektedir. Değerler eğitimi konusunda yazarın eserlerinden faydalanılmadan önce öğretmen, araştırmacıların ilk incelemeleri yapılması tavsiye edilmektedir.

VI. BÖLÜM

6. ÖNERİLER

- Toplumsal hayat içerisinde yaşanan problemler eğitimde değerler eğitimi konusuna verilen önemi artırmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Öğretim Programlarında “Değerler Eğitimi” başlığı açılarak eğitim faaliyetleri ile bireylere kazandırılması amaçlanan değerler belirtilmiştir. Program içerisinde yer alan değerlerin uygun yöntem ve araçlar belirlenerek bireylere kazandırılması önem arz etmektedir.
- Bireylerin değerleri kazanması noktasında doğrudan ve dolaylı yollara başvurulabilmektedir. Bireylere telkin yöntemi ile değerlerin aktarımından ziyade edebî eserler vasıtası ile değerlerin sezinletilmesi çok daha etkili bir yöntem olarak düşünülmektedir. Bu doğrultuda değerler eğitimi konusunda araştırmacıların daha farklı yazarların eserlerini bu bağlamda incelemesi önerilmektedir.
- Okul çatısı altında bireylere değerlerin kazandırılması noktasında en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Öğrencilerin karşılaştığı ve örtük öğrenmenin en fazla gerçekleştiği edebî eserler ile öğrenciler arasında köprü konumunda olan kişiler öğretmenlerdir. Öğretmenlere edebî eserleri değerler eğitimine uygunlukları yönünden ilk incelemeleri yaptıktan sonra öğrencilerde tavsiyelerde bulunmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, S. F. (2012). *Az Şekerli*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2015). *Semaver*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2016). *Tüneldeki Çocuk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2017). *Kumpanya*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2017). *Lüzumsuz Adam*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2019). *Kayıp Aranıyor*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Mahalle Kahvesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Mahkeme Kapısı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Medar-ı Maişet Motoru*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Sarnıç*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Son Kuşlar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Şahmerdan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2022). *Havuz Başı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2020). *Havada Bulut*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aksakal, M. S. (2020). *Nurettin Topçu'nun Türkiye'nin Maarif Davası isimli eserinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Aktaş, Ö. ve Safran, M. (2013). Evrensel bir değer olarak barış ve barış eğitiminin tarihçesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 172(172), 131-150.
- Aktepe, V. (2015). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher Social Science Studies*, 2(2), 17-49.
- Altıntaş, M. E. (2012). Bireycilik ve toplumculuk tartışmaları bağlamında değerler eğitimi yaklaşımları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 31-52.

- Aslan, S ve Aybek, B. (2019). *Uygulama Örnekleriyle Çokkültürlü Eğitim ve Değerler Eğitimi*. Anı Yayıncılık. (s.41).
- Aydın, E. (2019). *Değerler eğitimi açısından Atâbetü'l Hakâyık'ın incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]Akdeniz Üniversitesi.
- Aydın, Z. M. (2014, Haziran, 1. Cilt 549-560). Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları. Gözütok. Ş. (Oturum Başkanı), *İnsani Değerin Yeniden İnşası* içinde [Sempozyum] Erzurum, Türkiye.
- Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir. *Eğitime Bakış*, 7(19), 18-21.
- Baran Yir, B. (2019). *Bilgin Adalı'nın Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. [Yüksek lisans tezi] Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Bebek, A. (2020). *Dadaloğlu şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları için şiir önerileri* [Yüksek lisans tezi] Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Bilici, E. İ. Ve Korkmaz, A. (2014). Azalan Bir Değer Olarak Dayanışma, C. (Ed.), Uluslararası Sempozyum İnsani Değerin Yeniden İnşası içinde (1. Cilt s.467-489). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Binyıl Şahin, N. (2019). *Sabahattin Ali'nin eserlerinde değerler eğitimi*[Yüksek lisans tezi] Gazi Üniversitesi.
- Çalışkan, H. Ve Yıldırım, Y. (2022). *Okul Dışı Ortamlarda Değerler Eğitimi* (1. Baskı) Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çalışkur, A. ve Aslan, A. E. (2013). Rokeach değerler envanteri güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 81-105.
- Çeçen, A. (2020). *Adalet Kavramı* (5. Baskı). Astana Yayınları.
- Demir, N. (2019). *Değerler eğitimi açısından Necip Fazıl Kısakürek'e ait" Çile" adlı eserde kök değerlerin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi] Atatürk Üniversitesi.
- Demirel, İ. N. (2018). 9-12 yaş çocukların estetik değer algılarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 312-327.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2016). Eğitim ile İlgili Temel Kavramlar. Demirel, Ö., Kaya, Z. (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (s.3-21) içinde. Pegem Akademi Yayınları
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

- Enç, M. (1990). *Ruhbilim Terimleri Sözlüğü*. Karatepe Yayınları.
- Fırat, H. (2021). *Zehra Ünüvar'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yüksek lisans Tezi] Fırat Üniversitesi.
- Foulque, P. (1994). *Pedagoji Sözlüğü*. Sosyal Yayınlar.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma* (2. Baskı) Seçkin Yayıncılık.
- Güneş, H. (2016). *Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*. Ütopya Yayınları.
- Izgar, G. Ve Dilmaç, B. (Ed.). (2020) İlter, İ. Değerlerin Tanımı ve Değer Sınıflandırmaları. *Değer Eğitimi Kavram, İlke ve Yaklaşımlar*. Pegem AkademiYayıncılık (s. 42).
- İner, H. (2020). *Nuran Turan'ın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi] Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Kabaklı, A. (2006). *Türk Edebiyatı V* (Gözden geçirilmiş 13. baskı). Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kavaklı, T. (2019). *Mavisel Yener'in masal kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi] Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Kavaz, İ. (1990). *Sait Faik Abasıyanık: Yazar ve Eser* [Doktora tezi] Fırat Üniversitesi.
- Kılıç, F. (2019). *Ömer Seyfettin'in romanında ve hikâyelerinde değerler eğitimi*. [Yüksek Lisans Tezi] Gazi Üniversitesi.
- Kıral, E. (2018). Kayıp Giden Bir Değer: Saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 4-10.
- Kudret, C. (2004). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*. Dünya Kitapları Yayıncılık.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi] Karadeniz Teknik Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.
- Kurdakul, Ş. (1987). *Çağdaş Türk Edebiyatı II Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)*. Broy Yayınları.
- Kurdakul, Ş. (1992). *Çağdaş Türk Edebiyatı IV Cumhuriyet Dönemi / 2. Kitap*. Bilgi Yayınevi.

- Kuşdil, E. Ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Derneği*, 45, 59-76.
- Mert, N. (2018). *Sait Faik*. Kelime Yayıncılık.
- Naci, F. (2008). *Sait Faik'in Hikâyeciliği*. İstanbul: YKY.
- Otmar, Ö. ve Erdem, A. (2019). Yalvaç Ural'ın çocuk edebiyatı eserlerinde hayvan sevgisi değeri. *Değerler eğitimi dergisi*, 17(37), 7-34.
- Ömerustaoğlu, A. (2014). Değerler Eğitiminin Değeri. Gündoğdu, C. (Ed.), Uluslararası Sempozyum İnsani Değerin Yeniden İnşası içinde (3. Cilt s. 345-355). Erzurum: Atatürk Üniversitesi
- Özay, Ş. (2019). *Çocuk edebiyatı açısından Ülker Köksal'ın romanlarında değerler eğitimi* [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Özensel, E. (2003) Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3, 218-239.
- Özkan, M. (2019). *Aslı Der'in çocuk kitaplarında değerler eğitimi ve eserlerin Türkçe öğretimine katkısı*. [Yüksek lisans tezi] Uşak Üniversitesi.
- Şahin, N. (2017). *Cengiz Aytmatov'un eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ve ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerileri*, [Doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Tahiroğlu, M. (2019). Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimi Etkinlik Örnekleri. Turan, R ve Ulusoy, K.(ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (3. Baskı) içinde (s. 339-366). Pegem Akademi Yayıncılık
- Tezcan, M. (2016). *Sosyolojiye Giriş*, (9. Baskı). Anı Yayıncılık. (s. 315-316)
- Tezcan, M. (2018). *Değerler Eğitime Sosyolojik Yaklaşım*. Anı Yayıncılık.
- Tursun, G. (2019). *Serpil Ural'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi] Bayburt Üniversitesi.
- Ulusoy, K ve Arslan, A. (2019). Değerli Bir Kavram Olarak Değerler Eğitimi. Turan, R ve Ulusoy, K.(ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* (3. Baskı) içinde (s. 2-15). Pegem Akademi
- Ulusoy, K. (2017). Hayat Bilgisi Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi. Tay, B. (ed.), *Etkinlik Örnekleriyle Hayat Bilgisi Öğretimi* içinde (s.323-350). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulusoy, K. (2021). *Karakter, Değerler ve Ahlak Eğitimi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları (s.65-66).

- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler Eğitimi*, (6. Baskı). Pegem Yayıncılık.
- Utku, İ. E. (2020). *Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi] Akdeniz Üniversitesi.
- Uzun, T ve Özdem, G. (2020). Değerler Eğitimi. Kağan, M ve Yılmaz, N. (Ed.), *Karakter ve Değer Eğitimi* (2. Baskı) içinde (s. 110) Pegem Akademi
- Uzunöz, Aktepe ve Özağaçhanlı (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tasarruf Değerine İlişkin Metaforik Algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 36-51.
- Ünlü, M ve Özcan, Ö. (1990). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı*. İnkılap Kitapevi.
- Yazar, T. (2020). Değer Eğitimi Yaklaşımları. Izgar, G. Ve Dilmaç, B. (ed.), *Değer Eğitimi Kavram, İlke ve Yaklaşımlar*. Pegem Akademi Yayıncılık (s. 147-178)
- Yazgan Yaşçın, I. (2019). *Tarık Buğra'nın Romanlarında Değerler Eğitimi* [Yüksek lisans tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yeniay, S. (2019). *Behiç Akın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi] Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yığman, S. (2019). *Değerler Eğitimi Açısından Aşık Veysel'in Şiirleri*. [Yüksek lisans tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (12. Baskı). Seçkin Yayınları.
- Turgut, Y. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Tanrıöğen, A. (Ed.), Verilerin Kaydedilmesi, Analizi, Yorumlanması. (4. Baskı) içinde (s. 239). Anı Yayıncılık.
- URL 1, (<https://ttkb.meb.gov.tr>) Erişim Tarihi: 14.11.2022
- URL 2, (mevzuat.gov.tr). Erişim tarihi: 11.10.2022
- URL 3, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> Erişim Tarihi 11.10.2022
- URL 4, <https://saitfaikmuzesi.org/cesitli-buluntular/> Erişim Tarihi: 01.07.2021
- URL 5, <https://siirpaki.com/oftoprakduz2.html> Erişim Tarihi: 02.07.2021
- URL 6, <https://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi-etkinlik-kitabi-yayimlandi/haber/28204/tr> Erişim Tarihi: 14.11.2022
- URL 7, MEB (2018). *Sosyal Bilgiler dersi program detayı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> sayfasından erişilmiştir. Erişim tarihi: 01.22.2022
- URL 8, TDK, (2022). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 15.11.20

